

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce
Bc. Kristýna Ševčíková

Didaktická pomůcka ve výtvarné výchově (Didaktické leporelo pro
využití ve výuce výtvarné výchovy pro žáky na ZŠ)

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a za použití uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

podpis

Poděkování

Děkuji tímto vedoucí práce Mgr. Monice Dokoupilové za cenné rady a připomínky, které mi pomohly vytvořit tuto práci.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Teoretická část.....	6
2.1	Didaktická pomůcka ve výtvarné výchově.....	6
2.1.1	Didaktická pomůcka.....	6
2.1.2	Klasifikace didaktických pomůcek	8
2.1.3	Funkce didaktických prostředků	9
2.1.4	Charakteristika didaktických pomůcek užívaných ve výtvarné výchově	10
2.2	Současné pojetí výtvarné výchovy na ZŠ.....	11
2.3	Tvořivost jako hlavní cíl výuky výtvarné výchovy	13
2.3.1	Výukové metody ve výtvarné výchově.....	14
2.4	Vývoj dětské kresby (krize výtvarného projevu u žáků na 2. stupni ZŠ).....	26
2.5	Inspirační zdroje	30
3	Praktická část.....	34
3.1	Didaktická pomůcka – leporelo	34
3.2	Tvorba didaktické pomůcky	34
3.3	Výroba leporela	38
3.4	Návrhy hodin pro učitele	39
3.4.1	Románský sloh	39
3.4.2	Gotický sloh	46
3.4.3	Renesanční sloh.....	52
3.4.4	Barokní sloh	58
3.5	Jak s leporelem pracovat.....	65
3.6	Zpětná vazba od žáků	65
4	Závěr.....	68
5	Seznam použité literatury	69
6	Elektronické zdroje	73
7	Seznam obrázků	74
8	Seznam příloh.....	78
9	Příloha č. 1 Didaktická pomůcka do hodiny výtvarné výchovy pro 2. stupeň – Dějiny výtvarného umění od rotundy po bleskosvod	79
10	Příloha č. 2 Výsledky dotazníku	92
11	Anotace.....	96

1 Úvod

Diplomová práce je zaměřena na téma zprostředkování uměleckých slohů žákům druhého stupně základní školy. Didaktická pomůcka obsahuje část určenou žákům i učitelům. Mezi didaktické prostředky se řadí také metody a formy, proto jsem se rozhodla pomůcku materiální doplnit o prostředky nemateriální tak, abych přispěla k lepšímu zprostředkování obsahu a dosažení stanoveného cíle.

Prvotním impulsem pro vytvoření leporela (didaktické pomůcky) byla má souvislá praxe 1 na gymnáziu a posléze i prezentace mých spolužáků a jejich praxí, jak současní učitelé vedou výtvarnou výchovu na druhém stupni. Z mých zkušeností, řada vyučujících nečerpá z dějin umění. Řada úloh, které žáci plní, nerozvíjí tvořivost a experiment, ale jsou převážně šablonovité. Po určitém čase jsem narazila na publikace *Kvalita výtvarné výchovy* a *Současný stav a perspektivy výtvarné výchovy*, které mě utvrdily o poznacích z mé praxe. Na gymnáziu i na základní škole jsou dějiny umění součástí výtvarné výchovy, nebo je zřízen předmět estetická výchova. Ať je varianta jakákoliv, vyzorovala jsem, že využívání metod na podporu aktivity žáků, rozvoj kritického a tvořivého myšlení není do hodin ve velké míře implementován. Dle mého názoru je výtvarná výchova důležitým předmětem, v něm má učitel jedinečnou možnost řešit s žáky širokou škálu témat, k nimž je přivedou dějiny umění a tvorba žáků.

Cílem teoretické části je uvést druhy didaktických prostředků se zaměřením na materiální pomůcky, které jsou využívány učiteli na základní škole. S ohledem na aktuální RVP charakterizovat předmět výtvarná výchova a v závislosti na této charakteristice uvést metody využívající se (nejen) v hodinách výtvarné výchovy a také metody rozvíjející kreativitu a tvořivost žáků. V neposlední řadě je důležité si uvědomit, že i psychický vývoj žáků má vliv na jejich tvorbu, a na učitelem vybrané úlohy a metody.

Cílem praktické diplomové práce je vytvořit hmotnou didaktickou pomůcku ve formě leporela, které představí základní informace o době, panovnících a charakteristické prvky slohu. Veškeré informace se zaměří na slohy od románského po barokní. Součástí druhé části leporela budou návrhy hodin a různé aktivity, s ohledem na informace v teoretické části.

2 Teoretická část

2.1 Didaktická pomůcka ve výtvarné výchově

2.1.1 Didaktická pomůcka

Didaktická pomůcka je pojem, který má v pedagogickém procesu nezastupitelnou roli a bez níž bychom si výuku nedokázali představit. Ve vývoji školy bylo využívání těchto pomůcek modernizačním faktorem. Můžeme ji však spojit s didaktickými zásadami, které definoval již Jan Ámos Komenský, konkrétně se zásadou názornost, „*Proto budiž učitelům zlatým pravidlem, aby všechno bylo předváděno smyslům, kolika možno. Tudiž věci viditelné zraku, slyšitelné sluchu, vonné čichu, chutnatelné chuti a hmatatelné hmatu; a může-li něco býti vnímáno najednou více smysly, budiž to předváděno více smyslům...*“¹ Je to tedy pojem, který se objevuje v mnoha publikacích s didaktickou tematikou, z nichž jsem také čerpala.²

Definice didaktické pomůcky se ve zmíněných publikacích zásadně neliší. J. Maňák označuje za didaktickou pomůcku vše, „*co vede k splnění výchovně vzdělávacích cílů. Rozlišují se prostředky nemateriální a prostředky materiální, které se vztahují na konkrétní předměty a jevy.*“³ Tyto předměty jsou v úzké souvislosti s vyučovací metodou a organizační formou. Napomáhají dosažení vzdělávacího cíle. Nemateriálními prostředky rozumíme znalosti, metody, organizační formy atd. Materiální prostředky jsou předměty, které zajišťují a zefektivňují průběh vyučovacího procesu.⁴ V publikaci *Nárys školní didaktiky* řadí Maňák mezi didaktické prostředky učební pomůcky. Jsou to všechny předměty sloužící k hlubšímu osvojení vědomostí a dovedností.

O. Šimoník definuje pojem takto: „*učební pomůcky jsou jednak skutečné předměty, objekty, jednak předměty skutečnosti napodobující. Podle toho, kdo s nimi pracuje, hovoříme o*

¹ KOMENSKÝ, J. A. *Didaktika Velká*. Praha : Dědictví Komenského, 1905, s. 230

² KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.; HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy*. I. Praha: Univerzita Palackého. Pedagogická fakulta, 2005, 129 s. ISBN 8072902377.; PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Translated by Štěpán Kovařík. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. 380 s. ISBN 8071780707; MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003. 104 s. ISBN 80-210-3123-9; ŠIMONÍK, Oldřich. *Úvod do školní didaktiky*. Vyd. Brno: MSD, 2003. ISBN 80-86633-04-7. KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014

³ MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 50-51 s. ISBN 8021031239.

⁴ Tamtéž, s. 50.

*pomůckách demonstračních, s nimiž pracuje učitel, nebo o multiplikačních, s nimiž pracují žáci.*⁵

Znaky kvalitní učební pomůcky dle O. Šimoníka:⁶

- pravdivě odráží skutečnost,
- je zajímavá, poutavá, bezpečná,
- přiměřená věku žáků,
- má estetický vzhled,
- je jednoduchá.

M. Cipro (1977, str. 25) sepsal charakteristiku učební pomůcky takto:

- *„přibližují to, co je daleké,*
- *zvětšují to, co je nepatrné,*
- *zmenšují to, co je příliš velké,*
- *zpomalují to, co je příliš rychlé,*
- *zrychlují to, co je pomalé,*
- *odhalují to, co je skryté,*
- *konkretizují to, co je abstraktní,*
- *zpřítomňují to, co je minulé,*
- *fixují to, co je prchavé,*
- *zpřehledňují to, co je složité.*⁷

Otta Obst ve Školní didaktice uvádí, že bychom měli ve výuce pracovat dle čínského přísloví, které praví: *„vidět znamená zapomenout, vidět a slyšet znamená znát, vidět, slyšet a dělat znamená umět.*“⁸ V tradiční škole však získáváme 12 % informací zrakem, 80 % sluchem, 5 % hmatem a 3 % ostatními smysly.⁹

⁵ OLDŘICH, Šimoník. *Úvod do školní didaktiky*. Brno: MSD, 2003, s. 80. ISBN 8086633047.

⁶ Tamtéž, s. 80

⁷ CIPRO, M., TOLLINGEROVÁ, D. *Didaktická technika a pomůcky v socialistické škole: materiály z 2. mezinárodní vědecké konference socialistických zemí o učebních pomůckách, didaktické technice a školním zařízení*, Brno, 10.-14. listopadu 1975. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.

⁸ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 337–338. ISBN 978-80-7367-571-4.

⁹ Tamtéž, s. 338.

2.1.2 Klasifikace didaktických pomůcek

Jestliže se v definici didaktické pomůcky autoři nerozcházel, v jejím členění tomu obsahově není jinak. Řada autorů ve svých publikacích zařazuje prostředky, které jsou dnes zastaralé a na většině škol je nahradil počítač a dataprojektor (např. diapozitivy, videorekordéry, diskety).

Šimoník ve své publikaci *Úvod do studia školní didaktiky* uvádí následující klasifikaci:

- „*Skutečné předměty, přírodniny, preparáty, výrobky.*
- *Modely (statické, dynamické).*
- *Přístroje.*
- *Zobrazení: Obrazy a nákresy na tabuli, nástěnné obrazy, obrazové soubory, fotografie.*
- *Symbolická zobrazení: Schémata, diagramy, plány, mapy.*
- *Nosiče statických obrazů: folie pro zpětný projektor, diafilmy, diapozitivy.*
- *Nosiče dynamických obrazů (a zvuku): videopásky, filmy.*
- *Zvukové pomůcky: Hudební nástroje, CD, magnetofonové pásky, gramofonové desky.*
- *Dotykové pomůcky: Reliéfové obrazy, texty slepeckého písma.*
- *Nosiče počítačových programů: Diskety a CD.*
- *Literární pomůcky: Učebnice, sbírky úloh, čítanky, slovníky, encyklopedie, knihy, texty psané na tabuli aj.*“¹⁰

Systematičtější, ale velmi podobné členění má také J. Maňák v *Nárys didaktiky*. Otta Obst ve *Školní didaktice* popisuje klasifikaci materiálních didaktických prostředků také velmi podrobně. Klasifikace obsahuje: učební pomůcky, technické výukové prostředky, organizační a reprografické techniky, výukové prostory a jejich vybavení, vybavení učitele a žáků.¹¹

Doba, v níž žijeme je velmi rychlá, neustále se objevují nové informace, které je těžké zpracovávat. Učitel by se měl neustále vzdělávat a své vědomosti aktualizovat. S tím je také spojena myšlenka, jaký je hlavní cíl dnešního vzdělávání. Zdali pouze předávat informace, nebo využívat metod k jejich získávání, zpracování, ukládání a užívání. Tyto metody vyžadují zařazení moderních informačních technologií a tím také zvětší rozsah vzdělávání o vědomosti a dovednosti práce s informačními technologiemi. Tyto technologie jsou ve škole nazývány

¹⁰ OLDŘICH, Šimoník. *Úvod do školní didaktiky*. Brno: MSD, 2003, s. 81. ISBN 8086633047.

¹¹ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 338-339. ISBN 978-80-7367-571-4.

jako didaktická technika. Řadíme mezi ně např. tabule (klasická, magnetická, interaktivní), přehrávače CD, přístroje pro statickou projekci (různé druhy projektorů), počítače, počítačové sítě. Škola by tedy měla poukázat na to, že tyto prostředky se mohou využít nejen pro zábavu, ale také pro vzdělání a samostudium.¹² Na tyto pomůcky se zaměřuje v publikaci *Moderní vyučování* Geoff Petty. O tom, že mají tyto prostředky ve výuce poměrně široké využití pro zkvalitnění a zefektivnění vyučovacího procesu není pochyb. Řada pedagogů tyto možnosti zužuje pouze ke znázornění učiva. Funkce těchto prostředků jsou mnohem širší, V. Rambousek v publikaci *Materiální didaktické prostředky* mezi ně zařadil funkci motivačně-stimulační, informačně-expoziční, repetičně-fixační, aplikační, kontrolně-diagnostickou, komunikační a řídicí, racionalizační.¹³ Tyto funkce blíže popisuje a dále člení. Já však blíže popíšu obecnou funkci didaktických prostředků.

2.1.3 Funkce didaktických prostředků

Hlavní funkcí materiálních didaktických prostředků dle J. Geschwinder (1994),¹⁴ které uvádí *Školní didaktika* je funkce základní, didaktická, ergonomická a řídicí. Blíže je můžeme specifikovat takto:

- Funkce základní:
 - o informační,
 - o formativní
 - o instrumentální.
- Funkce didaktická:
 - o motivační a situační,
 - o racionalizační ve vztahu k učiteli i k žákovi,
 - o zpevnování informací pomocí opakování,
 - o systematizační, tzn. nový obsah je začleňován do již dříve získaných vědomostí,
 - o kontrolní a řídicí.
- Funkce ergonomické a řídicí:

¹² KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 341. ISBN 978-80-7367-571-4.

¹³ RAMBOUSEK, Vladimír. *Materiální didaktické prostředky* [online]. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, 24-27 [cit. 2020-03-15]. ISBN 978-80-7290-664-2.

¹⁴ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 340. ISBN 978-80-7367-571-4.

- snížení neproduktivních časů učitele a žáka,
- objektivizace zpětné vazby, zpětnovazebních informací a následné využití pro řízení výuky.

2.1.4 Charakteristika didaktických pomůcek užívaných ve výtvarné výchově

Didaktické pomůcky využívané ve výtvarné výchově jsou spjaté s výtvarnými technikami (kresba, malba, grafika, plastika a prostorová tvorba, postupy moderního umění). Je také zřejmé, že vzhledem k charakteru výchovy má využití vizuální technika. Cílem techniky je zprostředkovat zrakový vjem, který nahradí nepřítomnost originálu uměleckého díla či jiného objektu.¹⁵ Výtvarná výchova je rozmanitý předmět, v němž můžeme využít širokou škálu didaktických pomůcek. Počítač, tablet a mobilní telefon se softwarem (grafické programy, fotoshop), interaktivní tabule, projekční technika, zvukové a video záznamy, modely, fotografie, reprodukce. V posledních letech se rozvinula obliba 3D tisku, kterou umožňují 3D tiskárny a 3D pera. Náplně do tiskáren mohou být z recyklovatelného materiálu. Programy, v nichž žáci kreslí své návrhy, se zjednodušily a jsou vhodné pro běžné uživatele. Již zmiňované mobilní telefony poskytují vzdělávací aplikace, které mohou být využitelné nejen ve výuce, ale také při návštěvě muzeí a galerií. Internet dnes poskytuje nevyčerpatelnou škálu edukačních možností, které poskytují galerie a muzea, např. umožňují virtuální prohlídku. Mohou sloužit jako prostor pro e-learning či informační a vzdělávací databáze. Své místo mají ve výuce také pracovní listy a obrazové publikace, dále také ve výuce málo využívané pracovní sešity a učebnice.

Didaktická pomůcka je tedy to, co učitel i žáci využijí k dosažení výukových cílů (metody, formy, didaktické zásady, výpočetní technika, tabule atd.). Před hodinou by si měl učitel pomůcky připravit a vyzkoušet, zdali jsou funkční (např. tablety), stejně tak experiment. Vše by mělo být promyšleno. Při sestavování pokusu je dobré zapojit žáky. Učitel by měl mít neustálý přehled o pomůčkách, které v kabinetě má. Další zásadou při využívání je střídmost, hodina by neměla být přeplněna pomůčkami. Při plánování hodiny je důležité si uvědomit, že „*používání pomůcek je pouze prostředkem, a nikoliv cílem vyučovací hodiny.*“¹⁶ Mohou se ale využít ve všech fázích výuky. Při všech činnostech s materiálními didaktickými pomůčkami je

¹⁵ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005, s. 16. ISBN 8072902377.

¹⁶ OLDŘICH, Šimoník. *Úvod do školní didaktiky*. Brno: MSD, 2003, s. 80. ISBN 8086633047.

třeba dodržovat bezpečnost práce.¹⁷Ve výtvarné výchově lze využít širokou škálu didaktických pomůcek, které by měl mít vyučující i žáci k dispozici. Kvalita výtvarných pomůcek by měla být velmi dobrá, závisí na ní proces i výsledná práce.¹⁸

2.2 Současné pojetí výtvarné výchovy na ZŠ

V roce 2001 se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů - *Národní program rozvoje vzdělávání pro žáky od 3 do 19 let*. Dokumenty jsou na dvou úrovních, a to státní (Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy) a školní (školní vzdělávací programy). RVP zdůrazňuje klíčové kompetence a jejich „provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě.“¹⁹ Specifikuje úroveň klíčových kompetencí, stanovuje vzdělávací obsah²⁰ (výstupy a učivo) rozdělený do devíti vzdělávacích oblastí, které jsou propojeny s průřezovými tématy²¹, definuje standardy²², podporuje komplexní přístup atd. Očekávané výstupy jsou formulovány pro 5. a 9. ročník, stanovují tak očekávanou úroveň výstupů, která musí být na konci prvního a druhého stupně základní školy splněna. Tyto výstupy mají činnostní povahu, tzn. že jsou zaměřené do praktického života a jsou ověřitelné. Učivo tvoří nezbytnou součást vzdělávání a „je chápáno jako prostředek k dosažení očekávaných výstupů.“²³

Dle RVP je hlavním cílem „*utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání.*“²⁴ Klíčové kompetence jsou souhrnem *vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti,*²⁵ kterých dosáhneme prostřednictvím vzdělávacích oblastí a průřezových témat. Osvojování klíčových kompetencí je dlouhodobý proces, k němuž vede veškerý obsah, aktivity a činnosti ve škole.

¹⁷ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 341. ISBN 978-80-7367-571-4.

¹⁸ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Metodický materiál k pedagogické praxi ve výtvarné výchově*. 3. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2015, s. 102. ISBN 978-80-244-4756-8.

¹⁹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha, 2017, s. 6.

²⁰ souhrn lidského poznání didakticky zpracovaný pro úroveň základního vzdělávání poskytující žákům spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání (zdroj RVP ZV)

²¹ témata, která reprezentují v rámcovém vzdělávacím programu aktuální okruhy problémů současného i budoucího světa a stávají se povinnou součástí základního vzdělávání; (RVP ZV, 2017)

²² standardy jsou tvořeny indikátory, které konkretizují očekávané výstupy (RVP ZV, 2017)

²³Tamtéž, s. 15.

²⁴Tamtéž, s. 8.

²⁵Tamtéž, s. 10.

Díky RVP se posílil význam a nahlížení na výchovu v rámci všeobecného vzdělávání.²⁶ Výtvarná výchova společně s hudební výchovou je součástí vzdělávací oblasti Umění a kultura. V Doplňujících vzdělávacích oborech je výchova dramatická, filmová/audiovizuální a taneční a pohybová. Tyto předměty úzce souvisí s oblastí Umění a kultura. „*Vzdělávací oblast Umění a kultura umožňuje žákům jiné než pouze racionální poznávání světa a odráží nezastupitelnou součást lidské existence – umění a kulturu; kulturu jako procesy i výsledky duchovní činnosti umožňující chápat kontinuitu proměn historické zkušenosti, v níž dochází k socializaci jedince a jeho projekci do společenské existence, i jako neoddělitelnou součást každodenního života (kultura chování, oblékání, cestování, práce); umění jako proces specifického poznání a dorozumívání, v němž vznikají informace o vnějším a vnitřním světě a jeho vzájemné provázanosti, které nelze formulovat a sdělovat jinými než uměleckými prostředky.*“²⁷ Přináší osvojení si světa s estetickým účinkem, během něho dochází k rozvíjení specifického cítění, tvořivosti, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a pomocí něj k sobě samému a ke světu. V průběhu tohoto procesu žák nalézá vazby mezi různými druhy umění. K vlastnímu vyjadřování slouží tóny, linie, tvar, barva, mimika atp.²⁸

Obsahem výtvarné výchovy by měly být činnosti „*zaměřené na rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků.*“²⁹ Hlavním smyslem výtvarné výchovy na základní škole je tvůrčí činnost žáků, tedy tvorba, vnímání díla a následná interpretace, díky čemuž se rozvíjí vlastní vnímání, myšlení, prožívání či představivost. Učitel využívá k rozvoji těchto schopností vizuální obrazové prostředky tradiční i nové, inspirované současným uměním. Žák by měl mít z tvorby prožitek a měla by jej motivovat k experimentování v procesu tvorby a v komunikaci.³⁰

Očekávané výstupy jsou definovány z pozice žáka. Žák prostřednictvím zajímavých zadání hledá pojetí a postupy pro vlastní tvorbu. Při hledání postupů žák slovně komunikuje o vlastních představách, které využívá ve své tvorbě. Ke své realizaci využívá mimo jiné metody používané v současném umění – fotografie, digitální grafika, video, animace. Prostřednictvím reflexivního

²⁶ EXLER, Petr. *Využití projektové metody ve výtvarné výchově s artefietickými postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 10. ISBN 978-80-244-4620-2.

²⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha, 2017, s. 40.

²⁸ Tamtéž, s. 83.

²⁹ EXLER, Petr. *Využití projektové metody ve výtvarné výchově s artefietickými postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 30. ISBN 978-80-244-4620-2

³⁰ Tamtéž, s. 30-31.

dialogu žák vyjadřuje své názory na tvorbu, rozvíjí své myšlenky v rozhovoru, zkoumá a porovnává v závislosti na svých zkušenostech. Dochází k rozvíjení verbálních schopností. Svě schopnosti, zkušenosti a zážitky využívá také při interpretaci díla. Cílem není shromažďovat znalosti z dějin umění, ale vytvořit si vztah k vizuální kultuře a nalézt vlastní úhel pohledu. Výtvarná práce slouží jako sebevyjádření a osobní výpověď žáků, která je podrobena reflexivnímu dialogu v rámci jeho třídy.³¹

Výtvarná tvorba je předmět, který slouží k rozvoji výtvarné kultury, následně kultivuje myšlení, prohlubuje celkovou citlivost a rozvíjí estetickou citlivost lidí. V edukačním procesu dochází k poznávání a dorozumívání, v němž se žáci učí vyjadřovat a sdělovat své pocity prostřednictvím uměleckých prostředků, což má významný vliv na rozvoj emoční, kulturní a vizuální gramotnosti.³²

2.3 Tvořivost jako hlavní cíl výuky výtvarné výchovy

Důležitým pojmem spojovaným s rámcovým vzdělávacím programem, s výtvarnou výchovou, ale i s životním přístupem je *tvořivost*. Tvořivost umožňuje každému jedinci vypořádat se a vyrovnat se se změnami, které ho v životě potkají. Řešit problémové situace a nalézat na ně řešení.³³ Již z definice je nám jasné, že pojem je spjat se všemi školními předměty. *Výtvarná výchova však vytváří přirozený prostor, ve kterém je možné tvořivost prezentovat i rozvíjet.*³⁴ To umožňuje a také je částečně od výtvarné výchovy požadováno, aby čerpala z témat, která bychom na první pohled do výchovy nemuseli zařadit. Učitel výtvarné výchovy má široké možnosti a velký vliv na formování společnosti, jestliže se bude zabývat globálními tématy, jako jsou např. uprchlíci a uprchlická krize, genderová a rasová nerovnost, feminismus, multikulturní poměry, ekologie, nemoci a mnoho dalších. S velkými možnostmi a nároky přichází i řada otázek, zdali využít možností a potenciálu velkých témat, nebo je do výuky nezačlenit. Dle mého názoru je tato příležitost jedinečná, rozumím však obavám či nesouhlasu, jelikož začlenění těchto témat není primárním učivem. Učitelé na vysoké škole studovali dějiny

³¹KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014, s. 41-42.

³²EXLER, Petr. *Využití projektové metody ve výtvarné výchově s artefietickými postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 14. ISBN 978-80-244-4620-2.

³³Kateřina Štěpánková, Tvořivost ve výtvarné výchově jako globální narativ

³⁴ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina. *Jak „zabít“ tvořivost ve výtvarné výchově*. Kultura, umění a výchova: Odborný recenzovaný časopis [online]. 2013, (první) [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualnicislo&casopis=3&clanek=21&fb_comment_id=660580790652815_6719148

umění, nikoliv globální problémy, a proto je na nich, aby si témata detailně prostudovali a prezentovali je nestranně. Respektovali názory druhých, přestože se mohou značně lišit a někdy se nemusí shodovat s morálními pravidly společnosti a hodnotami učitele. Žáci mají jiné zkušenosti a jsou značně ovlivňováni názory a postoji ze svého okolí, přestože si to někdy nechtějí připouštět. To vše má, dle mého názoru, vliv na učitele a na jeho rozhodnutí o výběru tématu.

Od 50. let 20. století získává pojem tvořivost na vážnosti a vnímání tohoto problému se výrazně proměnilo díky reformnímu proudu a osobnosti Viktora Lowenfelda. Výtvarná výchova se zaměřila na rozvoj osobnosti a tvořivého potenciálu. Od konce 60. let začali vznikat projekty např. Project Zero, DBAE (Discipline Based Art Education), VCAE (Visual Culture Art Education) atd. 20. století se zaměřilo na rozvoj tzv. malé, každodenní tvořivosti, tedy řešení problémů a překážek, se kterými se setkáváme v běžném životě. Opakem je velká tvořivost zastoupena ve významných dílech a pracích vybraných jedinců v oblasti vědy a umění.³⁵

Dnes nahlížíme na tvořivost jako na jednu z důležitých klíčových kompetencí, která poskytuje jedinci existovat ve 21. století. Je to činnost, kterou je schopno vykonat každé dítě. Každý má v sobě různou míru kreativity, ta se projevuje ve všech oblastech, kterým se lidé věnují. Rozvoj tvořivosti závisí na vnějších a vnitřních faktorech. Vyučující má vliv na faktory vnitřní, mezi něž patří přítomnost hry, experimentu a otevřeného konceptu. Jestliže žák má plnit zadání, která nevyžadují opakování již známých vzorů a postupu, má možnost objevovat a učit se, dopouští se chyb. Ty jsou přirozené, vedou žáka ke hře a tvořivosti. Tento děj probíhá ve stanoveném čase, na vhodném místě a s kvalitními prostředky, které podněcují k tvorbě.³⁶

2.3.1 Výukové metody ve výtvarné výchově

Učitel se na každou vyučovací hodinu náležitě připravuje, jelikož je důležité zvolit vhodné metody, formy organizace, obsah a dostupné didaktické prostředky. Učením si žáci osvojují vědomosti, návyky, postoje a rozvíjí své dovednosti.³⁷ Obsah edukace je jednou z klíčových

³⁵ ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina. *Jak „zabít“ tvořivost ve výtvarné výchově*. Kultura, umění a výchova: Odborný recenzovaný časopis [online]. 2013, (první) [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualnicislo&casopis=3&clanek=21&fb_comment_id=660580790652815_6719148

³⁶ Tamtéž.

³⁷ MAŇÁK, Josef a Vladimír ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 15. ISBN 80-7315-039-5.

složek edukačního procesu. Úlohou učitele je obsah vhodně didakticky upravit. Jeana Piaget je toho názoru, že učení je aktivní a samostatnou činností žáků, při níž si konstruují vlastní poznatky. Učitel žákovo učení ovlivňuje mimo jiné výběrem vhodných metod, jimiž zprostředkovává a zajišťuje dosažení edukačních cílů. Maňák definuje vyučovací metodu jako „*uspořádaný systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáků, směřujících k dosažení daných výchovně-vzdělávacích cílů.*“³⁸ Metoda je vázána na podmínky a struktury výukových činitelů, kteří výuku podmiňují a ovlivňují (je to již dříve zmíněný obsah, didaktické prostředky, vzájemná interakce a komunikace mezi učitelem a žákem).³⁹ Mezi hlavní funkce metod řadíme zprostředkování vědomostí a dovedností, aktivizace a motivace žáků a v neposlední řadě funkce komunikační, která je podmínkou pedagogické smysluplné a efektivní interakce.⁴⁰

Výchovně vzdělávací proces se řídí didaktickými zásadami (zásada komplexního rozvoje osobnosti žáka, vědeckosti, individuálního přístupu k žákům, spojení teorie s praxí, uvědomělosti a aktivity, názornosti, soustavnosti a přiměřenosti),⁴¹ které ovlivňují volbu vhodných metod a organizačních forem. „*Nerespektování didaktických zásad a nevhodným výběrem metod a organizace, nepochopení cílů a úkolů výtvarné výchovy spolu s nepochopením smyslu různých výtvarných činností a jejich specifických možností pro formování osobnosti žáka vede k formalismům ve výtvarné výchově.*“⁴² Výhodou pro učitele výtvarné výchovy je široká škála metod, které mohou využít k poznávací činnosti ve výuce.

Vhodnost metod ovlivňuje zvláštnost učební látky, učební cíl, náměty, úkoly a techniky. Učitel si musí také uvědomit, kolik zabere vybraná metoda času, a podle toho ji zařadit do určité etapy hodiny. Taktéž individuální zvláštnosti každé třídy, kolektivu i jednotlivců jsou důležitým ukazatelem pro vhodný výběr. Materiální vybavení školy mají možnost ovlivnit samotní učitelé. Na šíři vybavení se odráží škála učebních metod.⁴³ Maňák v publikaci *Výukové metody* doplňuje metodickou a odbornou připravenost učitele, vnější podmínky výchovně-vzdělávací

³⁸ MAŇÁK, Josef a Vladimír ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 23. ISBN 80-7315-039-5,

³⁹ Tamtéž, s. 21.

⁴⁰ Tamtéž, s. 24.

⁴¹ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 269-271. ISBN 978-80-7367-571-4.

⁴² HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005, s. 10. ISBN 8072902377.

⁴³ Tamtéž, s. 13.

práce (např. společenské prostředí, hlučnost okolí), úroveň fyzického a psychického rozvoje žáků.⁴⁴

Výběr metod i jejich kombinace záleží na učiteli. Při výběru by se mělo dle Hazukové dodržovat pravidlo samostatné práce žáků. Výtvarná výchova je specifickým předmětem, v němž by žák měl alespoň 30 minut tvořit sám (ve 45minutové hodině, ve dvouhodinových vyučovacích jednotkách asi 2/3 celkové doby). Při práci s uměleckým dílem by měli být žáci co nejvíce aktivizováni. Délka mluveného projevu u učitele záleží na věku žáků, čím nižší je věk, tím kratší je souvislý mluvený projev či video. Maňák upozorňuje na nebezpečí metodikaření, kdy je upřednostňována forma nad obsahem.⁴⁵

Následující klasifikace je dle Maňáka, Švece, 2003.⁴⁶ Vytvořit klasifikaci výukových metod není jednoduché, je nutné utřídit složité a různorodé jevy, proto se klasifikací zabývá mnoho dalších autorů, můžeme zde jmenovat například klasifikace dle I. J. Lerner (studenti pedagogických oborů se s touto klasifikací setkávají u Zdeňka Kalouse, který ji volně interpretuje). Otta Obst ve *Školní didaktice*,⁴⁷ Vališová a Kasílková v *Pedagogice pro učitele*.⁴⁸

1. Metody slovní

- vyprávění
- vysvětlování
- přednáška
- práce s textem
- rozhovor

2. Metody názorně-demonstrační

- předvádění a pozorování
- instruktáž

3. Metody dovednostně-praktické

- napodobování

⁴⁴ MAŇÁK, Josef a Vladimír ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž, s. 49.

⁴⁷ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 341. ISBN 978-80-7367-571-4.

⁴⁸ VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

- manipulování, laborování a experimentování
- vytváření dovedností
- produkční metody
- aktivizující metody
- metody diskusní
- metody heuristické, řešení problémů
- metody situační
- metody inscenační
- didaktické hry

4. Komplexní výukové metody

- frontální výuka
- skupinová a kooperativní výuka
- partnerská výuka
- individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků
- kritické myšlení
- brainstorming
- projektová výuka
- výuka dramatem
- otevřené učení
- učení v životních situacích
- televizní výuka
- výuka podporovaná počítačem

V této kapitole vyjmenuji a jen krátce popíši metody využívané ve výtvarné výchově, které jsou zaměřeny na podporu aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků. Metody podněcují myšlení a tvořivé aktivity žáků tak, aby jim umožnily prostor pro vlastní učení a realizaci (humanisticko-kreativní výuka). Dle mého názoru je tento způsob pojetí výuky v dnešní době velmi důležitý, události poslední doby ukázaly také na to, že je důležité vést žáky k osvojování vlastního stylu učení a k jeho motivaci a plánování, volit vhodné strategie učení a reflektovat jeho průběh a výsledky. Důležitost je kladena i na sebehodnocení žáků.

Metody slovní **vysvětlování a objasňování** se běžně využívají při seznamování žáků s novými pojmy, učivem, termíny, výtvarnými technikami, ale i při hodnocení výsledků žáka.

S vysvětlováním se spojuje i **vyprávění a rozhovor**. Prosazuje se u biografických a historických témat výtvarného umění. S vyprávěcí metodou se mohou žáci setkat i během motivace, kdy učitel podněcuje zájem a pozornost žáků. Nejnáročnější slovní formou je rozhovor, přestože je nejuniverzálnější. Užívá se ve všech fázích hodiny, při motivaci, výkladu, upevňování vědomostí, hodnocení i opakování.⁴⁹ Metoda rozhovoru je využívána také v reflexivním dialogu, který by měl být součástí vyučovacích hodin výtvarné výchovy.

„*Reflexivní dialog je především prostředek k definování a ustavování společného prostoru výpovědi, který v podstatě utváří specifický diskurs výtvarné výchovy.*“⁵⁰ Nemá tedy funkci terapeutickou ani diagnostickou. Je na osobnosti učitele, zdali bude během dialogu předávat fakta a pravdy (model transmisivní), nebo naopak vstoupí s žákem do dialogu jako partner a oba se budou podílet na vyučovacím procesu a na jeho výsledcích (model konstruktivistický).⁵¹ Důležitým předpokladem pro efektivní dialog je bezpečný prostor, v němž není žák vystaven posměchu a jinému znevážení nejen ze strany spolužáků, ale také ze strany učitele v podobě hodnocení za vyslovené názory. Reflexivní dialog by měl být žáky respektován a měl by sloužit jako zdroj poznání a příležitostí k třibení myšlenek. Proto by měl vyučující vážně reagovat na odpovědi a názory. Učitel by měl volit témata vhodná věku žáků. Pokud jsou témata složitá, nová či příliš osobní, lze využít i psanou formu. Reflexivní dialog je tedy důležitá metoda sloužící k žákově reflexi, je součástí rámcového vzdělávacího programu, v něm je definována jako metoda sloužící k dosažení mnoha očekávaných výstupů. Žáci se učí hovořit o tématech, argumentovat a tříbit své myšlenky. Zároveň obrací svou pozornost i k druhým a učí se jim naslouchat, porovnávat své myšlenky a tvůrčí záměry s ostatními. Poskytuje zpětnou vazbu i vyučujícímu o tom, jak žáci pochopili zadání.⁵²

S metodou rozhovoru můžeme zmínit tzv. *velké myšlenky*, kterými se zabývá O. Hausenblas v článku *Velké myšlenky ve výuce literatury na ZŠ a SŠ* v Kritických listech. Autor se zaměřil na využívání kritických myšlenek v četbě u žáků na 2. stupni. Dle mého názoru můžeme tyto myšlenky využít nejen ve výuce literatury, ale i v jiných předmětech. S různými texty a žánry pracujeme ve většině předmětů, a proto můžeme tyto otázky využívat pro rozvoj kritického

⁴⁹ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005, s. 13-15. ISBN 8072902377.

⁵⁰ KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014, s. 60.

⁵¹ Tamtéž, s. 60.

⁵² KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014, s. 63.

myšlení u žáků. Literatura hledá a nalézá různé odpovědi a řešení, dotýká se základních společenských problémů, citů, poznatků. Stejně tak bychom mohli charakterizovat výtvarné umění – obrazy, grafiky, sochy, objekty. Musíme si uvědomit, že obsah výuky a následné otázky, by měly pojednávat o životně důležitých tématech a přitažlivých myšlenkách, se kterými mají děti své zkušenosti. „*Velká myšlenka vyslovuje nějaký obecně platný soud nad pojmy a jevy.*“⁵³ V první fázi hodiny vytvoříme otázku, která v žácích evokuje vlastní zážitky, pocity, vzpomínky. Poté díky aktivitám při práci s uměleckým dílem si uvědomí význam informací, a posléze si uvědomí, jak se jich zjištěné informace týkají.⁵⁴

Knihy a umělecká díla mohou dětem pomoci nalézt odpovědi na jejich otázky. Aby měl žák zájem číst a pozorovat obrazy, musí z nich mít prožitek. O. Hausenblas vysvětluje, proč se někteří žáci věnují četbě: „*Poznání získává ten, kdo propojuje svou osobní zkušenost s tím, co čte, a s tím, co mu o tom povídají ostatní. Musí namáhat rozum, domýšlet souvislosti, opravovat domněnky.*“⁵⁵ Stejně tak bychom to mohli stáhnout na prožitek z uměleckého díla. Než učitel promítne žákům umělecké dílo, v němž bude ukryta velká myšlenka, musí si uvědomit, co děti potřebují poznat a pochopit. Témata pro žáky na 2. stupni mohou být např. kamarádství a rodina, život a smrt, krása a ošklivost.⁵⁶ Inspiraci pro velké myšlenky můžeme najít v knize *Povídejte si s dětmi - Velké myšlenky* od Michaela Parkera, z níž jsem čerpala při vytváření otázek v praktické části diplomové práce.

Ve výtvarné výchově využíváme metodu rozhovoru také při *expresivní interpretaci*, která umožňuje žákům proniknout do světa uměleckých děl prostřednictvím uměleckých forem (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické, literární). Prostřednictvím expresivní interpretace má žák možnost rozkrýt obsah a význam díla, který mu byl skryt.⁵⁷ Expresivní interpretace je zaměřena na hlubší poznání, je spontánní a vyjadřuje pocity autora. Důležitý je prožitek z tvorby, nikoliv předání určité informace. Učitel nepředkládá žákům hotové informace, ti je sami hledají a formulují.⁵⁸ Expresivní interpretace může probíhat formou výtvarných postupů,

⁵³ HAUSENBLAS, Ondřej. *Velké myšlenky ve výuce literatury na ZŠ a SŠ*. Kritické listy. 2006, (24), 41. ISSN 1214-5823.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ ZÁLEŠÁK, J. *Rámce interpretace (K interpretaci obrazů v odborných diskurzích a ve výtvarné výchově)*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. Dizertační práce. s. 7.

⁵⁸ SLAVÍK, Jan. (2001). *Umění zážitku, zážitek umění. Teorie a praxe artefietiky*. 1. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze.

např. analytické skici, volné napodobení díla, parafráze, dotvoření a ozvláštnění díla.⁵⁹ Tato metoda je spjata s artefietickými postupy a hojně využívána v muzejní a galerijní pedagogice.

Na rozhovor můžeme navázat dovednostně-praktickou **metodou diskuse**, tedy komunikací ve skupině zájemců řešící určitý problém. Účastníci si během komunikace vyměňují názory na předem zvolené téma, na základě svých znalostí a zkušeností uvádějí argumenty a hledají společná řešení. Diskuse je náročnější metoda, která by měla nabízet zajímavá, ale žákům známá témata. Celou diskusi by měl dle předem stanovených pravidel řídit učitel, který je nestranný. Diskuse má následující fáze: vymezení tématu, prezentace a výměna názorů, argumentace a zdůvodnění tvrzení, shrnutí výsledků diskuse. Žádný učený z nebe nespadol a stejně tak žádný žák neumí hned diskutovat. Žáci si nejprve musí osvojit dovednosti diskutovat tzn. aktivně se zapojit, navazovat oční kontakt, jasně a zřetelně formulovat své argumenty a dotazy, přesně formulovat své myšlenky a respektovat názor ostatních. Aby se žáci nebáli své názory prezentovat, je důležité navodit příznivé, tj. otevřené, toleranční a povzbudivé klima.⁶⁰ Diskusní metoda má mnoho variant např. diskusní pavučinka, Phillips 66.

Názorně demonstrační metoda **předvádění** reaguje na didaktickou zásadu názornosti, která je ve školním prostředí důležitá. Pro lepší zapamatování je vhodné vnímat předmět více smysly. Učitel by si měl uvědomit, že předmět by měl být dobře viditelný, dostatečně velký a dobře osvětlený tak, aby na něj všichni žáci viděli. Předvádění a napodobování je běžná metoda využívaná při prezentování nových technik nebo jak mají žáci pracovat s některými nástroji a předměty. Dále také při hodnocení práce, během níž učitel ukáže ty zdařilejší a méně zdařilé, aby žáci pochopili, jak mohou příště pracovat. Zde se ale učitel bude pohybovat na tenkém ledě, jestliže poukáže na jednu z prací, která je velmi zdařilá, můžeme si být jisti, že se v další hodině budou objevovat práce podobné.⁶¹ Důležité je, abychom nechválili stále ty stejné osoby. Pochvala by měla být rovnoměrná, žádného žáka by učitel neměl opomínat. Pochvala, přestože se nám to nemusí zdát, a často na to zapomínáme, je důležitým motivačním faktorem.

V hodinách výtvarné výchovy, převážně v mateřských školách a na prvním stupni, jsou nevhodně napodobovány předkreslené formy učitelem (např. omalovánky) a kopírování

⁵⁹ TROPP, S. *Vizuálna interpretácia výtvarného diela*. Banská Bystrica: Metodické centrum, 2002.

⁶⁰ MAŇÁK, Josef a Vladimír ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 107-108. ISBN 80-7315-039-5.

⁶¹ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005, s. 14. ISBN 8072902377.

zdařilých prací. Šablony a předlohy jsou často využívány bezúčelně, tedy bez hlubšího smyslu a cíle. Aktivity postrádají přemýšlení a experimentování, žáci pouze vyplňují jednotlivé tvary barvou. Činnosti bez prostoru pro experiment, snižují motivaci a chuť po tvořivosti. Žák nemá možnost přemýšlet a tvořivě uvažovat.⁶²

Přírozenou metodou, při níž žáci získávají zkušenosti s výtvarnými prostředky a materiály je experiment nabízející prostor pro svobodnou práci s výtvarnými prostředky. Kombinovat techniky, materiál a prostředky, nalézat nové postupy a řešení, aniž by byl po žácích požadován konkrétní produkt. Po dokončení je vhodné provést reflexi, k jakým poznatkům bylo dospěno a případně naznačit jiné varianty a možnosti.⁶³

Zmíním zde i **metodu exkurze**, která se nenachází ve výše zmíněné klasifikaci z roku 2003, ale můžeme ji najít např. v rozdělení Mojžíšek, 1977⁶⁴ nebo Maňák, 1995⁶⁵. Exkurze do galerií, muzeí a uměleckých dílen jsou účinnou metodou spojování teorie s praxí. Exkurze se na základních školách pořádají během vyučování a učitelé mají dnes na výběr z široké škály edukačních programů, které jsou jednotlivými institucemi nabízeny. Tyto programy jsou vyvěšeny na webových stránkách instituce i s podrobnějším popisem. Spolupráce těchto dvou subjektů není tak samozřejmá jako v zahraničí, podíl na tom mají jak pedagogové, tak muzea. Mnoho významných muzeí a galerií má dnes muzejního pedagoga, který vytváří edukační program vycházející z RVP. Muzejní pedagog zprostředkovává obsah výstav prostřednictvím široké škály aktivizačních metod a netradičními metodami výtvarné, pohybové, literární a dramatické výchovy. Takováto návštěva muzea či galerie reaguje na samotný obsah výtvarné výchovy, a to na výtvarné umění, které je pro předmět obsahem a inspirací.

Nejvyužívanější je **metoda produkční**, kdy žák provádí motorické aktivity a fyzickou práci, jejímž výsledkem je produkt. „*Práce se uvádí jako jeden z nejstarších způsobů vzdělávání dětí a mládeže, neboť už od mládí se mladá generace z existenčních důvodů musela podílet na pracovních činnostech dospělých. Školský zákon z r. 1774 dokonce kvůli pracovním*

⁶² ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina. *Jak „zabít“ tvořivost ve výtvarné výchově*. Kultura, umění a výchova: Odborný recenzovaný časopis [online]. 2013, (první) [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=3&clanek=21&fb_comment_id=660580790652815_6719148.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ MOJŽÍŠEK, Lubomír. *Vyučovací metody*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, 324 s.

⁶⁵ MAŇÁK, Josef. 1995. *Nárys didaktiky*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta. ISBN 80-210-1124-6.

povinnostem žáků v zemědělství rodičů poskytoval tzv. pracovní úlevy.“⁶⁶ Do produkční metody se řadí veškeré činnosti, při nichž vzniká nějaký výkon, výstup, výtvar. Řadíme zde i psaní, rýsování, hru na hudební nástroj, ruční práce, tělovýchovné aktivity a další motorické činnosti. Tato metoda není nikdy izolována, objevuje se vzájemně s myšlením, sociální a jazykovou orientací.⁶⁷

S metodou produkční bych ráda spojila i metody *tvůrčího psaní a kritického myšlení*, které mají bezesporu nezastupitelné místo v hodinách českého jazyka, a stejně tak je lze využít i v hodinách výtvarné výchovy. Metody vedou k rozvoji komunikačních kompetencí, tzn. že učitel využívá metody, techniky a strategie oboru ve výuce k produkci funkčních textů, sloužících k úspěšné komunikaci a sebekritice.⁶⁸ Žák se učí využívat konstruktivní kritiku při formulování svých pocitů, postojů a poznatků, v nichž využívá fantazii a následnou optimalizaci textu. K vytváření těchto schopností slouží didaktika tvůrčího psaní se strategiemi, metodami, technikami a pracovními postupy (např. automatické psaní, brainwriting, mindmapping, akrostich, abecedář, kolektivní zápisník, clustering, argumentace z nových perspektiv)⁶⁹ Stejně tak jako u jiných tvořivých aktivit, tak i u těchto, je důležité navodit stimulační tvůrčí atmosféru. Aktivity tvůrčího psaní mohou být zařazeny do různých fází hodiny, některé aktivity nejsou časově vůbec náročné a slouží k dosažení převážně kognitivních a formativních cílů a jsou nástrojem učení a sebepoznání. Techniky tvůrčího psaní jsou využívány k prohloubení interpretace uměleckých děl a uměleckých textů, ve výtvarné výchově můžeme využít např. metodu akrostich⁷⁰, mozaika,⁷¹ obraz,⁷² narativní báseň,⁷³ před obrazem.⁷⁴

⁶⁶ MAŇÁK, Josef a Vladimír ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 103. ISBN 80-7315-039-5.

⁶⁷ MAŇÁK, Josef a Vladimír ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 103-104. ISBN 80-7315-039-5.

⁶⁸ FIŠER, Zbyněk. *Tvůrčí psaní v literární výchově jako nástroj poznávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 11.

⁶⁹ Tamtéž, s. 12.

⁷⁰ Žák si napíše určité slovo na papír svisle dolů taj, aby každé písmenko bylo na začátku řádku. Ke každému písmenku pak bude dopisovat slovo/slovní spojení/větu podle zadání (např. charakterizujte gotický sloh)

⁷¹ Žáci obdrží tři texty (např. příběh některého z významných uměleckých děl, pročtou si je a napíší pokračování.

⁷² Žáci mají před sebou reprodukcii obrazu, jejich úkolem je napsat krátký text inspirovaný obrazem se zapojením např. filmové či divadelní hlášky.

⁷³ Žáci mají papír s půdorysem bytu, který vyplňují vlastním vytvořeným textem z pohledu předmětů v dané místnosti.

⁷⁴ Žák stojí před reprodukcí významného díla a za úkol má vytvořit text, konkrétně návod, jak se před obrazem chovat. Doplní „Před [název obrazu] od [jméno autora] dělej...“ *Ukázka: Před Výkřikem od Muncha stůj maniodepresivní a láduj lexaurin a asbsinth pij. Měj náladu vykřičet se z vzteku, mezi zuby cedit krev. A za zuby kusy masa, co jsi vyrval. Poslouchej metal a sto hodin si láduj dechovku. Kladivem ránu do hlavy a prorvat bubinky. Pak pomoch počestný ze třetího patra.* (zdroj: FIŠER, Zbyněk. *Tvůrčí psaní v literární výchově jako nástroj poznávání*. str. 178)

Metody pro rozvoj *kritického myšlení* jsou dnes aktuálním tématem. V médiích se objevuje řada nepravdivých informací a všichni jsme obklopeni vizuálními obsahy. Kritické myšlení je pojistka, která nás chrání před nepravdivými informacemi, ať už jsou záměrné či nikoliv. „*Je to činnost, nástroj, který pomáhá žákům přejít od povrchního k hloubkovému učení, k odhalování souvislostí, porozumění učivu a k vlastním závěrům.*“⁷⁵ J. L. Steelová popisuje postup při kritickém myšlení: „*znamená to uchopit myšlenku, pochopit její obsah, prozkoumat ji, podrobit ji zdravému skeptickému posouzení, porovnat s jinými názory a s tím, co již o dané problematice víme, a posléze zaujmout vlastní stanovisko.*“⁷⁶ K rozvoji kritického myšlení slouží třífázový model učení (E-U-R), fázi evokace, vyvolávající to, co o problému žák ví. Ve druhé fázi žák hledá nové informace a uvědomuje si jejich význam. Třetí fáze slouží k prohloubení a upevňování vědomostí.⁷⁷ Metody kritického myšlení se ve školách začínají hojně objevovat, lze je využít také v hodinách výtvarné výchovy. Z širokého výčtu metod můžeme zmínit pětilístek, kostka, dvojitý zápisník, klíčová slova, I.N.S.E.R.T., myšlenková mapa, čtení s předvídáním atd.

Metody inscenační využívali již staří Římané při výuce právníků a rétorů. Dnes se tyto metody do vyučování navrací pod různými názvy, např. hraní rolí, dramatická výchova, interakční hry, scénické hry, situační metody. Podstatou všech metod je sociální učení v modelových situacích, kterých se neúčastní profesionální herci, ale podílejí se na tom účastníci edukačního procesu. Pro žáky je tato metoda velmi účinná, jelikož umožňuje prožít zinscenované reálné situace a události, řešit problémy s nimi spojené. Žáci si díky dramatizaci prohlubují učivo, objasňují se různé lidské otázky zásadní i méně důležité, umožňují prožít a díky tomu i pochopit otázky mezilidských vztahů. Inscenace má řadu variant: strukturovaná s promyšlenou stavbou děje zaznamenanou ve scénáři, bez scénáře a s konkrétním případem ze života se setkáme v nestrukturované inscenaci. Nejsložitější je mnohostranné hraní rolí, účastníci se na začátku seznámí s problémem, a poté je každému přidělena role s charakteristikou, kterou si účastník nastuduje a podle toho inscenuje postavu. Inscenační metody jsou náročnější na přípravu i realizaci. Stejně tak jako u jiných metod, tak i zde se žáci musí naučit, jak správně pracovat. Také učitel by si měl uvědomit, že při realizaci musí být vše pečlivě přichystáno a pevně, ale přátelsky řízeno, jelikož je metoda náročnější na čas. Jestliže bude vše fungovat, dramatizace rozvíjí osobnost, představivost, tvořivost, diskusi, sdílení názorů a projekci vlastních postojů

⁷⁵ MAŇÁK, Josef a Vladimír ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 159. ISBN 80-7315-039-5.

⁷⁶ STEELOVÁ, Jeannie L. et. al. 1998. *Plánování vyučovací hodiny*. Praha: Kritické myšlení. s. 4.

⁷⁷ MAŇÁK, Josef a Vladimír ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 159-163. ISBN 80-7315-039-5.

do činnosti.⁷⁸ Dramatizace má řadu metod a technik, které lze využít v hodinách výtvarné výchovy při probírání dějin umění i historických událostí. Mezi oblíbené řadíme bezesporu *živé obrazy* různě variované, např. živý obraz s proměnou, živý obraz s titulkem, živý obraz v chronologické či kauzální posloupnosti. Princip metody spočívá ve statickém zobrazení vybraného obrazu vytvořeného žáky. Metoda je zdrojem komunikace mezi aktéry a diváky. Vyjadřuje nejen fakta, ale také pocity, může se využít i jako způsob reflexe.⁷⁹

Projektovou výuku řadíme do komplexních metod. Její obsah má širší praktický dosah účastníci jsou začleněni do životní praxe a za své činnosti a rozhodnutí přebírají odpovědnost. Projektová výuka začleňuje mnoho předmětů, jelikož řeší životní situace. Tento způsob výuky vede učitele ke spolupráci, díky mezipředmětovým vztahům si žáci informace propojují a nevnímají je odděleně. Žáci by měli ze školy vycházet s vědomostmi využitelnými pro život v demokratickém světě, nikoliv „nabichlování“ informacemi, které jim nebudou do života platné, a v té horší variantě je ihned po překročení prahu školy zapomenou. Projektová výuka je spjata se jmény J. Deweye a W. H. Kilpatrick, kteří viděli v takovémto pojetí výuky prostředky demokratizace a humanizace učební činnosti, která byla do té doby založena na příkazech a odtržena od běžného světa. Špatné vedení výuky způsobuje nesystematické vědomosti žáků. Žáci mohou tuto metodu považovat pouze za hraní a přistupovat k plnění nezodpovědně a rodiče se obávají neplnění výukových cílů. Projekty se mohou plánovat na různě dlouhou dobu, učitel může vést hodiny výtvarné výchovy např. formou krátkodobého projektu (dvě až několik hodin). Některé školy vytvářejí projektové dny i týdny, tedy projekty střednědobé (jeden až dva dny). Projekty dlouhodobé (několik týdnů i měsíců, paralelně s výukou).⁸⁰

Projekt je realizován v následujících fázích: stanovení cíle (vhodnost a realizovatelnost záměru), vytvoření plánu a řešení (výběr a rozdělení úloh, materiál, zodpovědnost za splnění úloh, prezentace výsledků), realizace plánu (průběžná kontrola a porovnávání s vypracovaným plánem), vyhodnocení (opírá se o sebekritiku a objektivní posouzení užitečných dovedností a vědomostí).⁸¹

⁷⁸ Tamtéž, s. 123-125.

⁷⁹ VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008, 157–161. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024718651.

⁸⁰ MAŇÁK, Josef a Vladimír ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 167-169. ISBN 80-7315-039-5

⁸¹ Tamtéž s. 169.

Již v prvním odstavci jsme se zmínili o průkopnických projektové metody, v zahraničí je toto téma oblíbené a je mu věnována pozornost. Také v českém prostředí je řada pedagogů, kteří vytvořili nový přístup k rozvoji osobnosti dítěte, jmenovat můžeme např. I. Zhoře, R. Horáčka, V. Roeselové, P. Šamšula, J. Slavík či J. David. Je důležité však podotknout, že výtvarné projekty se značně liší od projektů, které definovali Dewey a Kilpatrick. Projekty a řešení problémových situací je zaměřeno na praktická témata spojená s reálnými situacemi. Ve výtvarné tvorbě to nemusí být pravidlem, nebo na první pohled není tento cíl viditelný. Význam některých témat má mnohem širší zaměření. Působí na efektivní stránku osobnosti, která se projevuje v průběhu života a je těžko měřitelná.⁸² P. Exler definuje výtvarné projekty jako „rozsáhlejší celky s promyšlenou stavbou úloh, které se vyznačují náročnějším myšlenkovým obsahem a tvůrčím přístupem pedagoga i žáků. Učitel a jeho žáci zkoumají a rozvíjejí základní myšlenku a problém zvolené učební látky. Důraz se klade na svobodné vyjádření žáka při vlastním přístupu k tématu.“⁸³ Vyučované úlohy na sebe navazují a jsou promyšlené. Stejně tak, jako v jiných metodách, tak i zde je důležitá osobnost učitele, která má vliv na vedení výuky, v přístupu k výtvarným problémům, v poskytování nových a inspirativních nápadů, v hledání hlubších vazeb a myšlenek. Učitel vybírá témata dětem blízká námětově i věkově, která podněcují k přemýšlení, hraní, spolupráci, tvořivosti a experimentování s výtvarnými technikami a postupy. Na základních školách se uplatňují i kratší celky, které jsou jednodušší a nazývají se výtvarné řady, mají však velmi blízko k projektové výuce.⁸⁴

⁸² STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, Petra ŠOBÁŇOVÁ, Timotej BLAŽEK, Jana MUSILOVÁ, Jiří SOSNA a Lucie TIKALOVÁ. *Téma - akce - výpověď: projektová metoda ve výtvarné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 34-36. ISBN 978-80-244-4506-9.

⁸³ EXLER, Petr. *Využití projektové metody ve výtvarné výchově s artefietickými postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 17. ISBN 978-80-244-4620-2.

⁸⁴ Tamtéž, s. 17-23.

2.4 Vývoj dětské kresby (krize výtvarného projevu u žáků na 2. stupni ZŠ)

V praktické části diplomové práce se zabývám didaktickou pomůckou pro žáky a učitele na druhém stupni ZŠ. Dle mého názoru k tomu neodmyslitelně patří i způsoby a metody, jak s žáky pracovat s ohledem na psychické zvláštnosti tohoto věku. Kapitola pojednává o problematice krize výtvarného projevu, s níž se pojí vývoj dětské psychiky.

Hned na začátku si můžeme položit otázku „proč děti kreslí?“ J. Uždil vysvětluje kreslení u dětí jako hru, která může vést k další hře, a to mnohem komplikovanější. Může být vytvořena pouhá stopa, tím si dítě přestává hrát a snaží se uplatnit vlastní schopnosti. Některé děti používají kresbu jako dorozumívací prostředek, do nich znázorňují vlastní dojmy.⁸⁵ Stagnaci ve výtvarném projevu ovlivněnou psychickým vývojem dítěte, můžeme zpozorovat mezi 9. a 10. rokem.

Období pubescentů a adolescentů, přibližně od 11. do 15. roku, dochází ke změnám v psychice dítěte, k bouřlivým změnám ve vnímání i myšlení, k formování vlastního „já“ a svého sebepojetí. Pubescence je také typická pocity nejistoty a opuštění, vznětlivostí, impulzivností a vzdorovitostí.⁸⁶

Žáci druhého stupně základní školy vstupují do hodin výtvarné výchovy s tzv. krizí dětského zobrazování. Pojem *krize* můžeme v širším smyslu definovat jako selhání dosavadních mechanismů. Další význam definuje krizi jako těžkou situaci či ohrožení vlastní existence a integrity.⁸⁷

Tímto termínem se zabývá řada autorů, můžeme zmínit alespoň *Výtvarné projevy dospívající mládeže* Jany Lamserové. V *Didaktice výtvarné výchovy nejen pro základní umělecké školy* upozorňuje Věra Roeselová na důležitost vlivu vedení učitelů. Reflektivně-tvořivé pojetí výchovy uměním – artefiletika, nám může poskytnout jednu z cest, jak s žáky pracovat. Jan Slavík se snaží přiblížit čtenářům aktuální problémy teorie umění nejsrozumitelnější formou v publikaci *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky* v níž nabízí řadu ukázek a

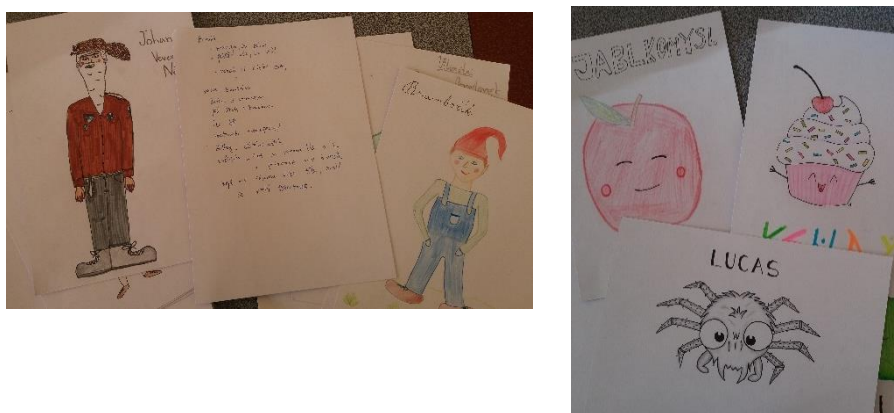
⁸⁵ UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974, s. 18.

⁸⁶ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, s.229.

⁸⁷ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jirí MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003, s.108.

námětů do praxe. Také Petr Exler z Univerzity Palackého je významným představitelem oboru artefietika. Uplatnění artefietických metod a forem práce ve výuce, je obsahem publikace *Využití projektové metody ve výtvarné výchově s artefietickými postupy*.

Jaromír Uždil systematicky shrnul vývoj dětské kresby v publikacích *Výtvarný projev a výchova* a *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: Výtvarný projev a psychický život dítěte*, z nichž jsem primárně při psaní této kapitoly vycházela. Uždil popisuje tento fenomén následovně. Žák pocítuje potřebu zobrazovat ve svých kresbách anatomii. Rád by figuru vystavěl anatomicky správně a vtisknul ji zamýšlený výraz. To se mu nepodaří, vzniká něco jako nepovedená karikatura. Stejně je tomu tak se snahou o zachycení perspektivy, která ve výsledku vypadá jako dětská kresba. Žáci přestávají zobrazovat vlastní svět představ.⁸⁸ Dospívající žák vnímá nedostatky svého výtvarného projevu, dosavadní způsob zobrazení neodpovídá předloze.⁸⁹ Rozvoj kritického a abstraktního myšlení u žáků ovlivňuje spontánnost ve výtvarné tvorbě, která je postupována schématy.⁹⁰ Tyto nedokonalosti mají vliv na ztrátu zájmu i výtvarnou činnost. Žák ztrácí sebedůvěru k vlastní tvorbě, nechut' zabývat se složitějším uměleckým vyjádřením.

Obr. 1. Souvislá praxe 1, kvarta, Komiksová postava

Společnost je dnes obklopena vizuálními médii mnohem více než kdy před tím. Děti jsou pohlceni internetem a sociálními sítěmi, reklama je na každém rohu ulice, obrazový kýč ruší estetický řád dětského výtvoru. Žák se při tvorbě raději přiklání k předlohám a symbolům, jež

⁸⁸ UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. 2. dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, 125-126.

⁸⁹ KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014, s. 34.

⁹⁰ ROESELLOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Přepřac. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2003, 198 s. ISBN 80-7290-129-x.

jsou jednodušší.⁹¹ Dochází k formování vlastního rukopisu, který může být ovlivněn zlozvyky a stereotypy, jestliže žák není stimulován správnými podněty.⁹²

Obr. 2. Čtenářský deník, Martin, kvarta

S takovýmito výtvyry mohou být nespokojeni i učitelé. Neodpovídají představě, kterou si o výtvarném projevu vytvořili. Nelze od žáka očekávat něco, co dle vývoje není možné splnit. Výzvou pro učitele může být fakt, že „Krise dětského výtvarného projevu není nutným jevem, existuje možnost její prevence vhodným pedagogickým vedením výtvarné činnosti dětí v tomto období i v období předchozích.“⁹³ Učitel se častokrát setkává s otázkou, zdali si student může najít předlohu na internetu. Před učitelem tak stojí výzva motivovat žáky tak, aby nepotřebovali hledat předlohu na internetu. Také svým citlivým výběrem učitel zvolí vhodné téma a techniku, která nevede k přímému zobrazení obsahu. J. Uždil doporučuje: „Máme-li uvést příklad toho, jak se metodicky dá překlenout krizové období, můžeme to snad vyjádřit takto: spíš linoryt než kresba, spíš koláž než malba, pracná konstrukce raději než architektonický náčrt, fotogram než kompoziční studie.“⁹⁴ L. Kitzbergová dále radí v *Didaktice výtvarné výchovy* budoucím učitelům výtvarné výchovy takto: „Žáci musí dostat slovo a mít možnost vysvětlit, co v zadaném úkolu chápou jako klíčové, v čem vidí prostor pro svoji tvořivost. Pravděpodobně zjistíme, že měřítkem jejich úspěchu je hlavně rychlé vyřešení problému. Hledání různých cest k tomuto řešení

⁹¹ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005, s. 34. ISBN 8072902377.

⁹² HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007.

⁹³ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005, s. 34. ISBN 8072902377.

⁹⁴ UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974, s. 116.

*považují za zdržování, dokonce za doklad svých omezených schopností.*⁹⁵ Žáky je důležité seznámit s cílem, k němuž směřuje aktivita. Od dětství jsou obklopováni průmyslově vyráběnými produkty, k experimentům nemají důvěru. P. Šobáňová zdůrazňuje profesionálnost každého učitele a zapojení vlastní intuice při vedení žáka tímto obdobím. Upřednostňuje prezentaci takových epoch umění, které ukáže iluzivní zobrazení skutečnosti a tím žáka neodradí od vlastní tvorby.⁹⁶

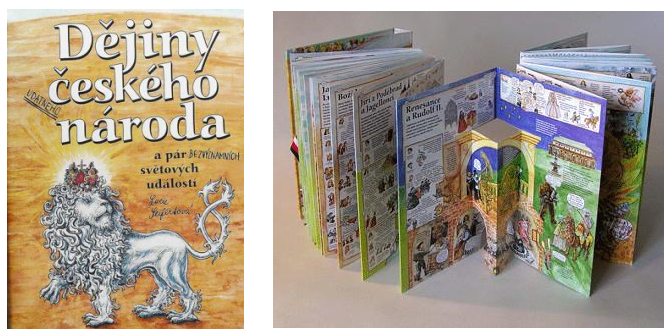
V praxi se žák potýká s výtvarnou výchovou na základní škole v určitém počtu hodin, často se tyto hodiny redukuje pouze na 1x 45 minut, nebo se každý týden střídá výtvarná výchova s hudební výchovou. Tyto výchovy na školách nemají příliš velkou váhu a učí je i učitelé bez vystudované aprobace, to může mít vliv na kvalitu výuky, kdy učitel nebude mít dostatečné znalosti na vedení žáků. Ti budou k výtvarné tvorbě přistupovat negativně či lhostejně, a můžeme si pak položit otázku, zdali není takovýto způsob hodin spíše ztrátou času pro učitele i pro žáky. Po absolvování povinné školní docházky se výtvarka objevuje na víceletých gymnáziích, často pod souhrnným názvem estetická výchova, nebo se s ní žáci nesetkají vůbec. Střední odborné školy zaměřené na výtvarnou činnost, umožňují studentům z výtvarky či jiného uměleckého předmětu maturovat. Ti žáci, kteří se dále chtějí věnovat umění a tvorbě, mohou navštěvovat základní umělecké školy a tím si prohlubovat své vědomosti a dovednosti.

⁹⁵ KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014, s. 34.

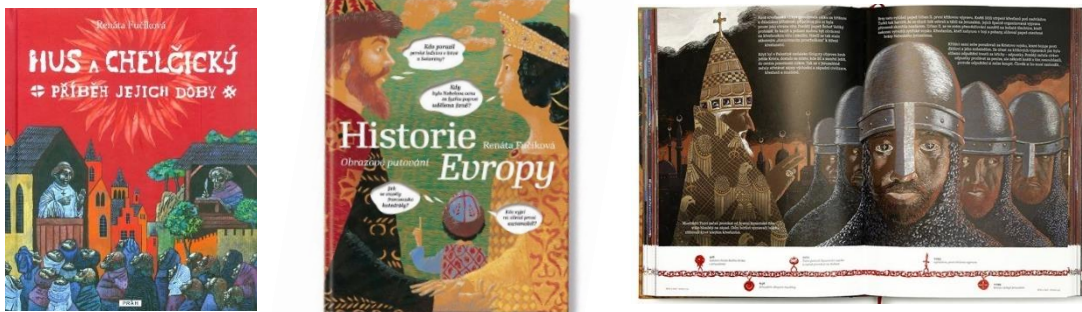
⁹⁶ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 58. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4.

2.5 Inspirační zdroje

K vytvoření leporela mě inspirovala řada knih svým provedením. Jedním z mnoha je hravá kniha *Dějiny udatného českého národa* od Lucie Seifertové. Tato, po rozložení, 9 metrů dlouhá kniha pojednává o dějinách českého národa od pravěku až po 21. století. Každá kapitola je doplněna také o zahraniční informace nejen z historie. Historické informace jsou podány hravou formou, kresba je plná humoru a nadsázky.⁹⁷ Zadní část leporela je zaměřena na některé zajímavé informace, které popisuje podrobněji. Kniha získala v roce 2004 ocenění Magnesia Litera v kategorii *Litera za knihu pro děti a mládež*.⁹⁸

Obr. 3. *Dějiny udatného českého národa*, ilustrace Lucie Seifertová

Obr. 4. a 5. *Hus a Chelčický, Historie Evropy. Obrazové putování*, ilustrace Renáta Fučíková

Historie Evropy. Obrazové putování od Renáty Fučíkové, a i její další knihy s historickým tématem, byly taktéž inspirací pro mou diplomovou práci. Renáta Fučíková je výtvarnice a ilustrátorka, věnující se převážně autorským knihám s historickým tématem. Za své knihy získala řadu ocenění, např. *Shakespeare. 12 převyprávěných her v historických souvislostech - Zlatá stuha za ilustraci*.⁹⁹

⁹⁷ *Dějiny udatného českého národa*. Knihy Dobrovský [online]. DOBROVSKÝ, 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovsky.cz/dejiny-udatneho-ceskeho-naroda-73917>

⁹⁸ Magnesia Litera [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.magnesia-litera.cz/historie/>

⁹⁹ Renáta Fučíková: bibliografie [online]. 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.renatafucikova.cz/bibliografie>

Plně ilustrovaná kniha *Historie Evropy* je rozsáhlá publikace o významných historických událostech od pravěku po současnost, představené působivými ilustracemi doplněnými o důležité informace. Také zde autorka, stejně tak jako ve svých dalších dílech, využila komiksových bublin. Na spodní straně knihy je časová osa, která umožňuje čtenářům dát si obsah knihy do souvislosti s látkou probíranou ve škole.¹⁰⁰

Série knih Miroslava Šaška je nevyčerpatelným zdrojem inspirací. Propracované a členité ilustrace znázorňují nejrůznější města světa. Nejznámější jsou např. *Toto je Paříž*, *Toto je Řím*, *Toto je New York*. Každá publikace provádí městem, ukazuje město takové, jaké je. Autor ukáže čtenáři slavná i naprosto obyčejná místa. Knihy zaujmou děti, rodiče i prarodiče. Tak působivé knihy Miroslava Šaška jsou.

Obr. 6. *Toto je Paříž*, Miroslav Šašek

Obr. 7. a 8. *Po stopách baroka v Čechách 1648-1740* a *Po stopách Karla IV.*, ilustrace Michaela Bergmanová

Po stopách baroka v Čechách 1648-1740 a *Po stopách Karla IV.* jsou knihy ilustrované Michaelou Bergmanovou. Knihy jsou plné důležitých a zajímavých událostí, které poslouží jak

¹⁰⁰ *Historie Evropy: Obrazové putování: Renáta Fučíková, Daniela Krolupperová* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/164484/historie-evropy/>

mladému čtenáři, tak dospělým. Ilustrace jsou hravé, zjednodušeně propojené s koláží. K zobrazení některých soch či maleb slouží originál.

Slohovník, aneb Praha má styl od Evy Chupíkové, je interaktivní průvodce architektonickými slohy, na pozadí hlavního města Prahy. Kniha je z části i pracovním sešitem, v něm si čtenář v roli hravého architekta vyzkouší sestavit klasicistní stavbu, barokní interiér atd.¹⁰¹

Obr. 9. *Slohovník, aneb Praha má styl*, ilustrace Eva Chupíková

Nejen populárně naučná literatura pro děti a mládež mi byla inspirací. Při tvorbě leporela jsem se také zaměřila na učebnice a pracovní sešit výtvarné výchovy. Na tyto publikace jsem se zaměřila z důvodu obsahu, jaké informace jsou požadovány po studentech 2. stupně ZŠ. Proto je zde pouze zmíním a dále jim nebudu věnovat pozornost. Pouze popíši pracovní sešit v nakladatelství Tobiáš pod názvem *Pracovní sešit do výtvarné výchovy I. a II. od Igora Zhoře*.

Pracovní sešity byly vydány v roce 1995, je určen jak pro žáky, tak pro učitele jako inspirace do hodin výtvarné výchovy. Jednotlivá témata jsou uspořádána do projektů, kterým se žáci věnují i několik týdnů. Hlavním cílem pracovního sešitu je dle autora naučit se všimnout si mnohotvárnosti světa a věcí kolem sebe. Uvědomit si, kolik podob má život a jak to vše může žák pocítit a prožít. Dále také upozorňuje uživatele pracovního sešitu, že výtvarná výchova není proto, aby z něj byl velký umělec, ale aby si rozšířil své zkušenosti, rozvíjel své vzdělání, díval se na svět trochu jinak a poté získal prostředky k vyjádření vlastních pocitů a prožitků.¹⁰² Každý pracovní sešit obsahuje projekty pro dva ročníky. Projekty obsahují nejrůznější témata, která propojují témata z různých odvětví a spojují je s uměním nejstarším i moderním. Úkoly často

¹⁰¹ Slohovník aneb Praha má styl: Eva Chupíková. Albatros media [online]. Albatros Media, 2020 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/37848028/slohovnik-aneb-praha-ma-styl/>

¹⁰² ZHOŘ, Igor. *Výtvarná výchova v projektech I. [učebnice pro základní školy] : pracovní sešit pro 6. a 7. ročník*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1995, s. 3. Výtvarná výchova. ISBN 80-85808-30-7.

pracují s uměleckými díly, literárními ukázkami i každodenními věcmi, se kterými se žák setkává.

Průvodce výtvarným uměním od autorů Jana Slavíka, Jaroslava Bláhy, Pavla Šamšuly, Jarmily Hirschové a Jaromíra Adamce. *Výtvarná výchova pro 6. -9. r. ZŠ* od autorek Fulkové a Novotné. *Obrazárna v hlavě* od Pavla Šamšuly.

Nápadník do hodin výtvarné výchovy od Petry Jašurkové by mohl sloužit pedagogům jako autopilot. Knihu zde zmiňuji pouze okrajově, zabývá se moderním uměním, které se snaží představit prostřednictvím praktických výtvarných etud, v níž mají žáci zapojit vlastní zkušenosti, rozvíjet vizuální představivost a tím i vlastní tvořivost.

Některé ze zmíněných knih jsem také doporučila v praktické části. Součástí leporela je i knihovna, do níž jsou vloženy obrázky knih, které rozvíjí daný sloh. Tyto knihy doporučuji nejen pro děti, ale také pro učitele, jako zdroj informací. Většinu knih jsem četla a svým obsahem jsou dobrým odrazovým můstkem pro učitele jak z hlediska informačního, tak inspiračního, jelikož řada z nich obsahuje kvalitní ilustrace.

3 Praktická část

3.1 Didaktická pomůcka – leporelo

Praktická část diplomové práce prezentuje didaktickou pomůcku – leporelo do výuky výtvarné výchovy pro 2. stupeň ZŠ. Leporelo je určeno jak pro studenty, jako hmotná didaktická pomůcka, tak pro učitele jako tzv. nehmotná didaktická pomůcka obsahující návrhy hodin. Z výzkumu¹⁰³ je zřejmé, že učitelé 2. stupně nevyužívají dějiny umění, jako hlavní téma a zdroj pro hodiny výtvarné výchovy. Leporelo, konkrétně časová osa, může sloužit jako odrazový můstek pro téma hodiny, jsou zde vybrány zajímavé momenty z dějin umění, historie či politiky.

Cílem leporela je žákům ukázat slohy zábavnější formou. Z tohoto důvodu jsem volila stylizovanou kresbu, která mnohdy připomíná kresby žáků. Na tento cíl navazují také návrhy hodin a aktivit určené pro učitele, v nich se snažím o zapojení metod tvůrčího psaní, kritického myšlení či prvky dramatické výchovy. Tyto metody jsem zvolila s ohledem na fakt, že žák během 2. stupně prochází tvůrčí krizí, kterou provází specifické rysy.

Při vytváření didaktické pomůcky jsem vycházela z Rámcového vzdělávacího programu, který slouží školám k vytváření vlastního Školního vzdělávacího programu. Jednotlivé aktivity vedou k rozvoji klíčových kompetencí (kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní,) se zařazením průřezových témat (osobní a sociální výchova, výchova demokratického občana, multikulturní výchova, environmentální výchova, mediální výchova).

3.2 Tvorba didaktické pomůcky

Tvorbě leporela předcházelo studium didaktických pomůcek, učebnic výtvarné výchovy pro 2. stupeň ZŠ, pracovních sešitů a populárně naučných knih pro děti a mládež. Některé z nich uvádím v teoretické části v kapitole *Didaktická pomůcka ve výtvarné výchově a Inspirační zdroje*.

¹⁰³ Zmiňuji jej v teoretické části diplomové práce.

Téma dějiny umění je velmi široké, proto jsem se zaměřila pouze na slohy – románský sloh, gotika, renesance a baroko. I tyto témata bylo obtížné zredukovat tak, aby obsahovala zajímavé události a zároveň představovala charakteristické znaky slohu. Na středověké umění jsem se zaměřila také z toho důvodu, že je ve školách často prezentováno jako určitý vzor při praktických výtvarných úlohách. Žáci na druhém stupni nejsou většinou schopni vytvořit takovéto dílo a často spadají do skepse, a se svou prací nejsou spokojeni. Na tento fakt jsem se snažila reagovat tím, že jsem vytvářela návrh hodin a aktivity, jako nehmotné didaktické prostředky, které nejsou zaměřené pouze na praktickou výtvarnou činnost, tzn. že z hodiny výtvarné výchovy nevznikne výkres či jiný výtvar. Druhý důvod byl také ten, že učitelé v hodinách výtvarné výchovy, dle mých zkušeností ze souvislé praxe a ze zkušeností mých spolužáků, probírají dějiny chronologicky od nejstarších kultur.

Leporelo obsahuje deset oboustranných listů velikosti A4. Velikost A4 jsem zvolila z důvodu velkého množství textu a kreseb, které by na menším formátu nebyly dobře viditelné. Obsah leporela: titulní strana, úvodní strana, románský sloh (4 strany), gotika (4 strany), renesance (5 stran), baroko (5 stran). Renesance a baroko bylo textově obsáhlejší, proto jsem zvolila 5 stran. Také jsem chtěla, aby byly všechny strany jednoho slohu společně a nebyly rozděleny na různých stranách.

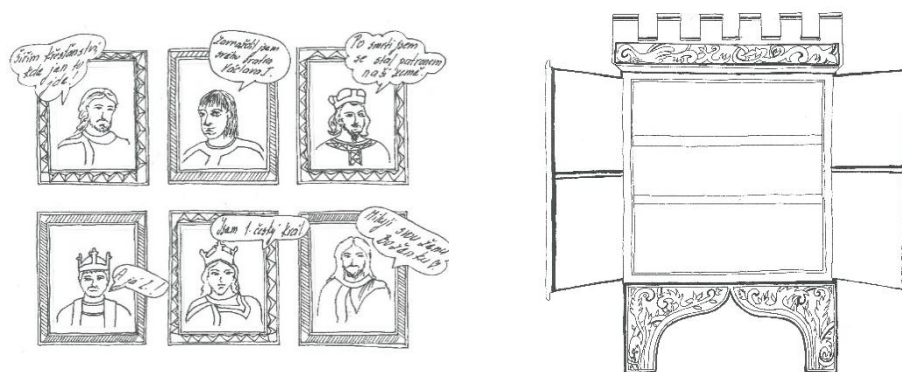
Leporelo je složeno ze tří částí. První část pojednává o slohu z hlediska historického a uměnovědného, tato část je určena žákům. Druhá část obsahuje návrh hodiny a další aktivity, jimiž lze jednotlivé části hodiny pozměnit nebo dále navázat. U mnoha aktivit a za celou kapitolou jsou tzv. velké myšlenky, které slouží k reflexi slohu, nebo tématu. Další část je knihovna s převážně populárně naučnými knihami pro děti a mládež, které rozvíjí a obohacují jednotlivé slohy. Tato část, jak jsem již zmínila, není pouze pro žáky. V knihách jsou také zajímavé informace, které mohou posloužit jako inspirační zdroj pro učitele při tvorbě tématu a aktivit v hodinách výtvarné výchovy. Celým leporelem vede časová osa, na níž jsou zaznamenány některé zajímavé události umělecké, historické, politické a vědecké. Tyto informace jsou vybrány dle mých preferencí, jak jsem se s jejich četností setkávala v jednotlivých publikacích, ale také jak jsou zajímavé a zdali se s nimi může dále pracovat.

Časová osa ovlivnila, jak bude didaktická pomůcka vypadat. Způsob prezentace informací formou leporela bylo, dle mého názoru, nejpraktičtějším řešením. Žák si může celé leporelo

rozevřít a časová osa je tak mnohem přehlednější, než kdyby to byla vázaná kniha či jednotlivé listy. Nevýhodou však je, že nemohou vedle sebe být všechny slohy najednou.

Leporelo je tvořeno kresbami vytvořenými černým tenkým fixem. Kresby architektury, sochařství a malířství jsem vytvářela zvláště na papír, a to z toho důvodu, že jsou pečlivěji nakresleny s různými detaily. Časovou osu jsem nakreslila s některými významnými událostmi své doby. Tyto kresby jsou zjednodušené a jsou podobné kresbám, které si kreslí žáci na druhém stupni. Kresby doprovází text, který pojednává o charakteristických znacích slohu, pojmenovává panovníky a časovou osu.

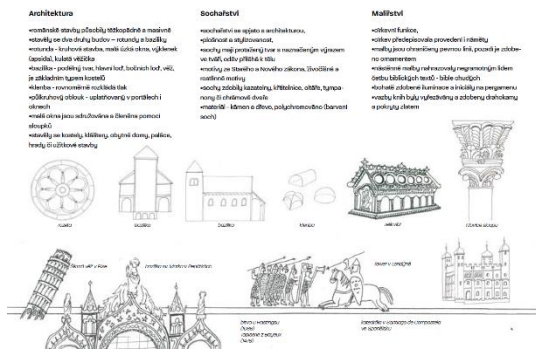
Leporelo je zaměřeno převážně na české umění, doplněno o zahraniční události zobrazené na časové ose. Text začíná obecnými informacemi, které zasazují sloh do kontextu doby. Další kapitola se nazývá panovnická obrazárna, v níž jsou uvedeni vybraní panovníci jednotlivých slohů, obrazy v ní jsem zasazovala do rámců, které jsou zdobeny ornamenty charakteristickými pro určitý sloh. Tyto panovníky jsem vybírala podle toho, jak byli významní a zajímaví ve své době. Kresby panovníků jsou doplněny o komiksově bubliny, v nich jsem se snažila zábavnou formou uvést informaci z jejich života. Kapitola *charakteristické znaky architektury, sochařství a malířství* uvádí informace, které jsem vybírala z učebnic výtvarné výchovy a z maturitních otázek střední pedagogické školy, kde jsem byla na praxi. Uvedené znaky jsem doplnila schématickými kresbami. Problém jsem měla v malířství, většinu znaků lze ukázat na konkrétních barevných reprodukcích. Já však zvolila cestu pouze kresby, bez doplnění barevných reprodukcí. Na konci každého slohu je knihovna, přesněji skříň. Knihovny se začaly objevovat až v baroku. Uvádím v ní knihy pro děti a mládež, které jsem přečetla a svým obsahem mi přišly nosné pro žáky i pro učitele.

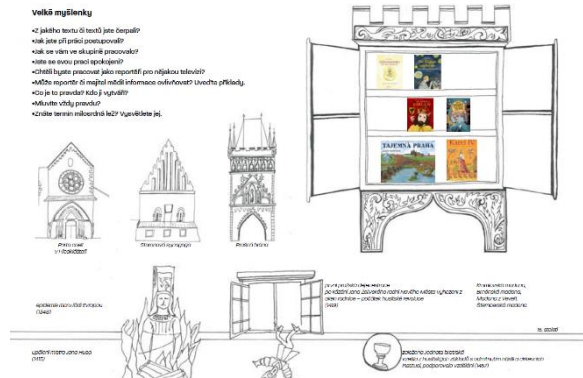
Obr. 10. Panovníci, knihovna

Návrhy hodin do leporela jsem připravovala postupně. Snažila jsem se je realizovat během výstupů v různých předmětech na mých spolužácích a také na souvislé praxi 1 a 2 (konkrétně na nižším stupni gymnázia, na střední pedagogické škole a v muzeu). U některých jsem vybrala pouze metodu, jelikož jsem neprobírala stejné téma.

Kresby jsem nechala naskenovat v copy centru ve kvalitě 600 dpi ve formátu pdf. Po vytvoření textu a naskenování kreseb jsem vše okopírovala, popsala a zkompletovala tak, jak chci jednotlivé kapitoly rozmístit, a kde se budou nacházet kresby s textem. Návrh jsem vytvořila v programu InDesign, který jsem odeslala grafikovi, aby mi upravil nedokonalosti a sazbu písma. Ten pracoval také v programu InDesign. Font v celém leporelu je *Paralucent* (Bold, Bold Italic, Light Italic, Medium, Medium Italic).

Obr. 11. Výroba leporela – grafický návrh

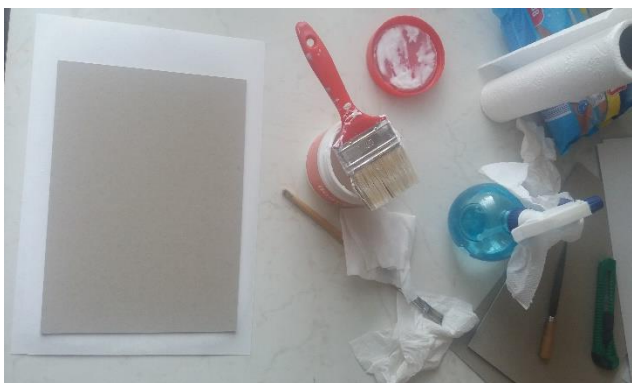

Obr. 12. Výroba leporela – grafický návrh

Na začátku leporela je QR kód s odkazem na diplomovou práci zavěšenou na internetu. Pro tuto variantu jsem se rozhodla z důvodu velkého množství textu. Leporelo je určeno převážně pro žáky, a proto jsem návrh hodiny a další aktivity pouze popsala základní myšlenkou a podrobné informace jsou v diplomové práci.

3.3 Výroba leporela

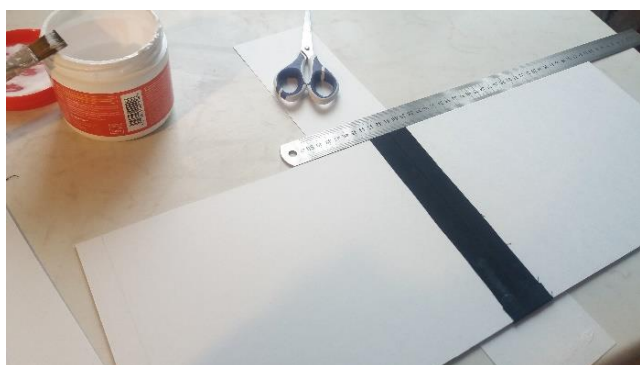
Leporelo je vytvořeno z kartonu, tloušťka 2 mm. Zvolila jsem jednu z nejvyšších gramáží z důvodu velikosti stran (A4). Na jednotlivé strany jsem využila lepidlo *Disperol*. Režné plátno je v černé barvě, aby ladilo s barvou textu a také z praktického důvodu, aby nebylo vidět zašpinění při používání. Kniha neobsahuje barevné reprodukce děl. Leporelo jsem vytvářela v domácích podmínkách, tudíž jsem nevyužívala např. knihařský lis či jiné speciální pomůcky či nástroje. S výrobou leporela jsem neměla zkušenosti, proto konečný výrobek obsahuje chyby, které jsem jako začátečnick neměla šanci eliminovat. Papír, na nějž jsem vytiskla text, je samolepící na spodní straně, využila jsem lesklý povrch a tím i větší odolnost leporela. Při výběru papíru jsem měla dilema, zdali zvolit běžný papír, na který by se dalo kreslit, nebo právě již zmíněný, lesklý. Když jsem leporelo plánovala a konzultovala s žákyní 8. třídy, ihned ji napadlo, že by si kresby ráda sama vykreslila. Tato možnost mě na počátku nenapadla. Na konec jsem však zvolila papír lesklý.

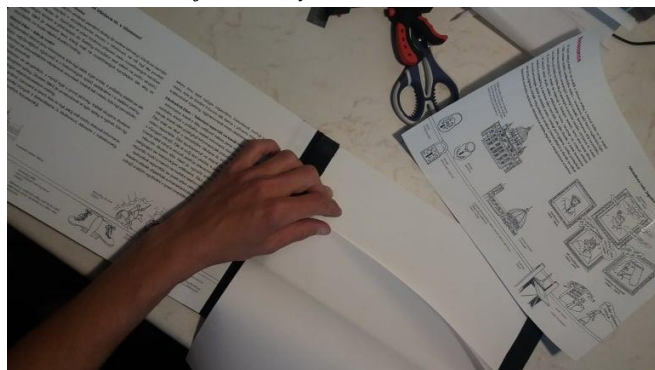
Obr. 13. Výroba leporela

Obr. 14. Výroba leporela – lisování jednotlivých stran

Obr. 15. Výroba leporela

Obr. 16. Výroba leporela – lepení potisku

Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, jednotlivé návrhy hodin popisují v této praktické části diplomové práce. Návrhy hodin jsem vytvářela s ohledem na RVP ZV a na dosažení klíčových kompetencí pomocí učiva z dějin umění a průřezových témat. Taktéž si myslím, že výtvarná výchova je předmět, který umožňuje zařazení témat z jiných předmětů. Na obrazech se setkáváme s nejrůznějšími tématy společenskými, náboženskými, politickými, kulturními atd. Významná díla jsou spojena s panovníky a samotní umělci byli zajímavými lidmi, kteří reagovali na svou dobu. Návrhy hodin a další metody a aktivity, které uvádím v této kapitole, jsou doplněny o organizační informace, a i jednotlivé části hodin jsou blíže popsány, a to z toho důvodu, aby nebylo lepoporelo přehlceno textem. Metody jsou uváděny dle publikace Maňák, Švec 2003.¹⁰⁴

V každé kapitole jsou také tzv. velké myšlenky. Inspirací pro kladené otázky mi byla kniha *Povídejte si s dětmi: velké myšlenky* autorů Michala Parkera a Silvie Sanže. V knize je řada podnětných otázek z nejrůznější odvětví, na které nejsou předem známé správné odpovědi. Každý na otázky odpovídá dle svých zkušeností, a proto se odpovědi mohou u každého člověka měnit v různých fázích života. Tyto otázky rozvíjí taktéž klíčové kompetence.

3.4 Návrhy hodin pro učitele

3.4.1 Románský sloh

Téma hodiny: Písemnictví

Třída: 8. – 9. třída

Časový rozsah: 2 x 45 minut (návrh této hodiny je vhodné realizovat ve dvou dvouhodinových výtvarné výchovy, aktivity jsou časově náročné)

Vzdělávací cíl: Žák pomocí volného psaní vyjádří své evokace z obrázku skriptoria, pomocí seříznutého pera a inkoustu napíše dle svých možností gotickou abecedu, vyjádří svůj názor a zhodnotí, jak na něj působí další typy písma a jak ovlivňují čtenáře.

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, přednáška, rozhovor); *názorně-demonstrační* (předvádění, práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční); *aktivizující výukové metody* – diskusní, volné psaní

Formy: hromadná, individuální

¹⁰⁴ ŠVEC, Vlastimil, MAŇÁK, Josef. Výukové metody. [s.l.] : [s.n.], 2003. 219 s.

Pomůcky: dataprojektor, papír, psací potřeby, seříznuté pero, předloha abecedy, nadpisy z novin

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Mediální výchova (receptivní činnost), Osobnostní a sociální výchova (osobnostní a sociální rozvoj)
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura), Člověk a společnost (Dějepis)

Úvodní část	
<p>1. Skriptorium</p> <p>Vyučující si připraví obrázek skriptoria¹⁰⁵, který na začátku hodiny ukáže žákům tak, aby na něj dobře viděli. Žáci po dobu 2 minut píší text metodou volného psaní. píší slova, slovní spojení, věty, které v nich obrázek evokuje, aniž by je upravovali a přepisovali, nechávají volně plynout myšlenky z podvědomí. Po dopsání mohou někteří žáci prezentovat své texty nahlas.</p>	 <p>Obr. 17. Skriptorium</p>
Hlavní část	
<p>2. Humanistická majuskule a minuskule</p> <p>Vyučující vysvětlí a popíše předešlý obrázek, zmíní pojmy: <i>skriptorium</i>, <i>pergamen</i>, <i>výroba pergamenu</i>, <i>faksimile</i>, <i>iniciála</i> (doplní obrázky).</p> <p>skriptorium = středověké klášterní písařské dílny pergamen = zvířecí kůže používaná jako psací materiál faksimile = přesné napodobení originálu, většinou starých tisků nebo rukopisů iniciála = první písmeno v textu psací pomůcky – brk, pera, inkoust font = typ písma</p> <p>Učitel připraví předlohy s předepsanou abecedou. Každý žák dostane svou předlohu. Pečlivě si prohlédne jednotlivá písmena abecedy, pomocí tuše a pera s</p>	78 min.

¹⁰⁵ Soubor: Escribano.jpg. (2019, 28. března). Wikimedia Commons, bezplatné úložiště médií . Získáno 21:20, 11. března 2020 z <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Escribano.jpg&oldid=344215301>

<p>násadkou s širším hrotem obtáhne jednotlivá písmena abecedy a dále pokračuje v dopsaní jednotlivých písmen do řádku.</p> <p>3. Iniciála</p> <p>V další hodině lze pokračovat tak, že si každý žák vybere jedno písmenko, napíše ho precizně na větší papír a dozdobí stejně tak, jak to dělali písaři u iniciál (vyučující ukáže pro inspiraci širokou škálu iniciál).</p>	
Závěrečná část	
<p>4. Současný tisk</p> <p>Vyučující si připraví nejrůznější titulní strany novin (odborné časopisy, bulvár, noviny, televizní program...). Vždy ukáže titulní strany tak, aby na ně žáci viděli a měli možnost odpovědět na kladené otázky.</p> <p><i>Čtete noviny nebo časopisy? Jaké? Čtou vaši rodiče a prarodiče noviny nebo časopisy? Jaké? Z jakého důvodu si noviny nebo časopisy kupujete a čtete? Co na jednotlivých stranách časopisů a novin vidíte? (noviny, které donesl vyučující) Který časopis je dle vás důvěryhodný, který ne? Uveďte důvody. Ovlivňuje typ písma důvěryhodnost? Zdůvodněte svůj názor.</i></p>	15 min.

Další aktivity

Tapiserie z Bayeux

Třída: 6. – 9. třída

Časový rozsah: 2 x 45 minut

Část hodiny: motivace/reflexe

Vzdělávací cíl: Žák vytvoří text, který doplní do kopie starověké památky jako komiksový příběh.

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, rozhovor); *názorně-demonstrační* (předvádění, práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční); *aktivizující výukové metody* – diskusní

Formy: hromadná

Pomůcky: nakopírované úryvky tapiserie, fixy

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní a sociální postoj), Mediální výchova (produktivní činnost)

- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní.
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura), Člověk a společnost (Dějepis)

<p>1. Funkce tapisérie</p> <p>Tapisérie byla v minulosti také jedním z pramenů, který vyprávěl o dobových událostech, něco jako dobové noviny. Tuto funkci měly i další památky starověkých a středověkých kultur (např. Urská standarta z Mezopotámie).</p>	5 min.
<p>2. Komiksově zpracování</p> <p>Vyučující si vytiskne některé části tapisérie. Samotné ztvárnění nabádá k vytvoření komiksu. Žáci dostanou jeden proužek a sami vytvoří text (bublíny s textem) k jednotlivým postavám, aniž by věděli, o čem tapisérie je. Po tvůrčí části bude následovat výklad. Druhý způsob je opačný, učitel vysvětlí, o čem tapisérie je, převede některé části, a dle toho vytvoří žáci text.</p>	15 min.
<p>3. Reflexe</p> <p>Žáci vedle sebe poskládají jednotlivé úryvky se svým doplněným textem. Necháme žáky, aby si všechny části prohlédli. Poté se zeptáme např. jakým způsobem žáci postupovali při vymýšlení a čím se inspirovali.</p>	5 min.

Tapiserie z Bayeux

Třída: 6. – 9. třída

Časový rozsah: 2 x 45 minut

Část hodiny: motivace, aplikace, reflexe

Vzdělávací cíl: Žák vyšije pomocí jehly a bavlnek část tapisérie dle svých možností

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, rozhovor); *názorně-demonstrační* (předvádění, práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční); *aktivizující výukové metody* – diskusní

Formy: hromadná, skupinová, individuální

Pomůcky: předlohy tapisérie na papíře/plátno na rámu, nůžky, jehla, bavlnky

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní a sociální rozvoj)
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní.
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Člověk a společnost (Dějepis)

<p>1. Tapisérie a výšivka</p> <p>Jestliže zařadíte do hodiny tuto památku, pro zajímavost žákům vysvětlíte rozdíl mezi tapisérií a výšivkou. Tapisérie jsou tkané nástěnné koberce. Výšivka je tkanina zdobená nití (a dalším materiálem).</p>	5 min.
<p>2. Vyšívání tapisérie</p> <p>Každý žák bude mít část výšivky vytištěnou barevně na tvrdém/měkkém papíře (velikost záleží na šikovnosti žáků) a postupně bude vyšívat motiv dle předlohy. Tuto práci lze dělat i ve skupině. Vyučující vytiskne část tapisérie na velké plátno (1:1), napne na rám a žáci postupně plátno vyšívají.</p>	75 min.
<p>3. Reflexe</p> <p><i>K jakému účelu sloužily tapisérie v minulosti? Z jakého materiálu jsou tapisérie vyráběny. Jakým způsobem se tento materiál získává? Využívá se výšivka i dnes? Pokud ano, kde na ni můžeme narazit?</i></p>	10 min.

Architektura

Třída: 6. – 9. třída

Časový rozsah: 15 minut

Vzdělávací cíl: Žák společně se svými spolužáky chronologicky seřadí stavební materiály dle vlastního uvážení.

Část hodiny: motivace

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, přednáška, rozhovor); *názorně-demonstrační* (práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční); *aktivizující výukové metody* – diskusní

Formy: skupinová, hromadná

Pomůcky: stavební materiály (přírodniny, dřevo, kámen, cihla, sklo, železo, plast)

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (Osobnostní rozvoj, Komunikace, Kooperace), Multikulturní výchova (Lidské vztahy), Environmentální výchova (vztah člověka k prostředí)
- **Klíčové kompetence:** kompetence k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

<p>1. Stavební materiál</p> <p>Aktivita je obecného charakteru, lze ji využít u kteréhokoliv slohu. Na zem položíme různé stavební materiály (např. <i>přírodniny, dřevo, kámen, cihla, sklo, železo, plast</i>). Žáci ve skupině seřadí jednotlivé materiály podle toho, jak si myslí, že se používaly v historii a zdůvodní své rozhodnutí. Učitel poté doprovodí aktivitu výkladem s příklady, kdy se jaké materiály používaly, kdy byly vynalezeny, k jakým typům staveb atd. Aktivitu lze zakončit otázkami: <i>Lidé si svá obydlí stavěli vždy z mnoha důvodů, z jakých? Máte sdílený pokoj se svým sourozencem? Jste za to rádi? Co děláte pro to, abyste se cítili vy ve svém pokoji dobře? Jak si představujete svůj vysněný dům? Z jakého materiálu by měl být postaven? Uveďte důvody.</i></p>	15 min.

Světi

Třída: 6. – 9. třída

Časový rozsah: 45 minut

Vzdělávací cíl: Žák nainstaluje zajímavé kompozice z předmětu, který si donesl a následně jej vyfotografuje a vytvoří sérii fotografií.

Část hodiny: motivace, aplikace

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, přednáška, rozhovor); *názorně-demonstrační* (práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční);

Formy: hromadná, individuální

Pomůcky: PC, dataprojektor, obrázky světců, vlastní předmět, který si přinese každý žák, mobilní telefon

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (Osobnostní a sociální rozvoj)

- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura), Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

<p>1. Světci</p> <p>Přemysl Otakar I., první český král, měl dceru Anežku, která odešla do kláštera, aby pomáhala ostatním lidem. Anežka byla 12. 11. 1989 svatořečena za své skutky.</p> <p>Vyučující si připraví obrázky (socha, obraz) světců (např. sv. Prokop, sv. Jan Nepomucký, sv. Anežka Česká, sv. Václav), které promítne žákům. Na obrázku je vždy atribut či více atributů, které pojednávají o životě světce a jeho umučení. Úkolem žáků je odhadnout životní příběhy světců pomocí atributů a přiřadit k jednotlivým postavám. Učitel na konci aktivity rozklíčuje jednotlivé osobnosti a jejich příběhy.</p>	15 min.
<p>2. Atribut</p> <p>Další část je zaměřena na žákův osobní život. Učitel vyzve žáky, aby přemýšleli, zdali mají ve svém okolí někoho, koho by uznali za svatého? Nemusí chodit daleko a mohou ocenit i malé, přesto pro ně důležité činy. Poté si rozmyslí, jaký atribut či atributy by dané osobě přiřknuli (např. zvonek, pes, míč).</p> <p>Úkolem žáků je pomyslný atribut donést a vyfotit jej v různých kompozicích. Vytvořit sérii fotek, na nichž bude předmět v zajímavých kompozicích.</p>	30 min.

Velké myšlenky

1. Před tisíci lety neuměl skoro nikdo číst. Jak si lidé předávali informace? Bylo těžké žít v takové době?
2. Jakým způsobem si předáváme informace dnes?
3. Dnes je předávání informací velmi jednoduché, nese to i nějaká rizika?
4. Čtete rádi? Uveďte důvod. Co čtete nejvíc?
5. Jaký by byl svět, kdyby nikdo neuměl číst?
6. Co kdyby se nechodilo do školy a učili bychom se doma pomocí virtuálního světa? Líbilo by se vám to? Proč?

3.4.2 Gotický sloh

Téma hodiny: Zavraždění Václava III. v Olomouci

Třída: 8. – 9. třída

Časový rozsah: 2 x 45 minut

Vzdělávací cíl: Žák vyjmenuje základní informace o králi Václavu III. a společně se svými spolužáky vytvoří krátkou video reportáž, vyjmenuje základní pravidla, jak přistupovat k informacím z médií.

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, přednáška, rozhovor); *názorně-demonstrační* (předvádění, práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční); *aktivizující výukové metody* – diskusní, inscenační

Formy: hromadná, skupinová

Pomůcky: PC, dataprojektor, psací potřeby, kartičky s textem z pamětní desky, policejní záznamy – vražové, obrázky místa činu, úryvky z různých textů, mobilní telefon

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobní a sociální výchova (osobnostní, sociální a morální rozvoj), Mediální výchova (receptivní a produktivní činnosti)
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova, Dramatická výchova), Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura), Člověk a společnost (Dějepis),

Úvodní část	
<p>1. Pamětní deska</p> <p>Vyučující ukáže žákům obrázek pamětní desky (je psána latinsky), která se nachází na tzv. Krvavé pavlači v Arcidiecézním muzeu v Olomouci, na níž byl dle pověsti zavražděn Václav III. Vyučující si před hodinou připraví sadu rozstříhaných kartiček s latinským textem a překladem do češtiny (množství sad záleží na počtu skupin). Úkolem žáků je sestavit text, který mají na rozstříhaných kartičkách tak, aby se dozvěděli, co bude náplní dnešní hodiny</p> <p>Text pamětní desky</p>	7 min.

Dne 4. srpna 1306 Václav III. český, polský a uherský král, poslední z rodu Přemyslovců, když táhl do Polska, byl v Olomouci Konrádem z Mulhova úkladně zavražděn.

Hlavní část

2. Kdo je vrah?

Na pamětní desce jsou informace: kdo byl zabit, kým a kde. V průběhu staletí se ale pomocí nejrůznějších výzkumů a z historických spisů setkáváme i s dalšími jmény, která mohou se zavražděním Václava III. souviset. Stejně tak i místo, kde byl zavražděn, nemusí být pravdivé.

Žáci zůstanou ve skupinách, v nichž byli u první aktivity. Každá skupina dostane složku s policejními spisy. Úkolem žáků je prostudovat si tyto spisy a vybrat, kdo by mohl být údajným objednavatelem vraždy.

Obsah spisu: jméno, narození a úmrtí, kdo to byl, jaký měl motiv, dobové informace. Objednavatelé: Konrád Durynek z Botenštejna (z Mulhovu), Albrecht I. Habsburský, Vladislav Lokýtek, Jindřich Korutanský.

Policejní záznam		Policejní záznam	
			
Jméno a příjme:	Albrecht I. Habsburský	Jméno a příjme:	Jindřich Korutanský
Povolání:	římský král, rakouský a štyrský vévoda	Povolání:	tyrolským hrabětem, korutanským vévodou, českým a polským panským
Datum a místo narození:	1255 - 1308, Švýcarsko	Datum a místo narození:	1280 - 1335, Tyrolsko
Informace o rodině:	otec: Rudolf I. Habsburský, matka: Gertruda z Hohenbergu, manželka: Alžběta Goricko-Tyrolská, potomci: Anna, Anežka, Rudolf III., Fridrich I., Leopold I., Alžběta, Kateřina, Albrecht II., Jindřich, Ota, Guta	Informace o rodině:	otec: Menhard II. Tyrolský, matka: Alžběta Bavorská; manželka: Anna Přemyslovna, Adléta Brunšvická, Beatrix Savojská, potomci: Markéta Tyrolská (Pyskatá)
Obžalován z důvodu:	Zavraždění Václava III.	Obžalován z důvodu:	Zavraždění Václava III.
Výpovědi svědků:	Král byl zasažen třemi smrtelnými ranami. Před palácem byl spatřen jakýsi rytíř, řečený Konrád z Botenštejna, rodem Durynek, drže v ruce zkrvavený nůž. Ti, kteří byli venku, ho chytili a jako vraha králova zabil dříve, než mohl promluvit nějaká slova. (Petr Žitavský, Zbraslavská kronika) Vrah musel mít mezi příslušníky elitní královny družiny své lidi, a že také dobře znal prostory olomouckého hradu.	Výpovědi svědků:	Král byl zasažen třemi smrtelnými ranami. Před palácem byl spatřen jakýsi rytíř, řečený Konrád z Botenštejna, rodem Durynek, drže v ruce zkrvavený nůž. Ti, kteří byli venku, ho chytili a jako vraha králova zabil dříve, než mohl promluvit nějaká slova. (Petr Žitavský, Zbraslavská kronika) Vrah musel mít mezi příslušníky elitní královny družiny své lidi, a že také dobře znal prostory olomouckého hradu.
Dobové okolnosti:	Hlavním motivem bylo získat nárok na český trůn. V předchozích letech velmi neklidně sledoval rostoucí moc přemyslovců králů. Jeden z jeho synů, Rudolf, si bere za ženu Elišku Rejčku, vdovu po Václavu II. (otec Václava III.) a tedy stále i českou královnou. Po vraždě Václava III. v Olomouci je jedním z nejbávanějších uchazečů v bitvě o uprázdněný český trůn.	Dobové okolnosti:	Manžel sestry mrtvého krále Václava III. Anny. Zastupoval Václava III. při jeho tažení do Polska, měl tedy největší pravděpodobnost v tomto postu zůstat.

Obr. 18. Policejní záznamy

Místo činu také nebylo objasněno, historikové zmiňují tato: *Krvavá pavlač, místo, kde je dnešní Erbovní sál; šatna v přízemí; místo, kde se dnes pořádají krátkodobé výstavy.* Vyjmenovaná místa ukážeme na obrázku

Závěrečná část	
<p>3. Televizní reportáž na kanál Historie</p> <p>Informace, které o této události máme, jsme získali díky kronikářům a dalším osobám, které v průběhu staletí informace zaznamenávaly. Dnes máme různé zdroje, které nám poskytují informace jak pravdivé, tak i nepravdivé, smyšlené. Žáci mají za úkol o zavraždění Václava III. informovat prostřednictvím krátké video reportáže.</p> <p>Žáci spolupracují ve stejné skupince. Každý dostane úryvek z různých zdrojů, např. <i>Detektivní příběh Vražda v Olomouci, Oldřich Daněk, str. 16; Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali. J. Žemlička, str. 347; Zbraslavská kronika str. 188, autor Petr Žitavský; Pověst o Václavu III., Vědecká knihovna Olomouc.</i> Žák si svůj text přečte, a poté jej převypráví ve své skupině. Uvede také zdroj a usoudí, jestli je relevantní či nikoliv.</p> <p>Hlavním úkolem této části je vytvořit krátkou reportáž pro televizní kanál zabývající se historickými událostmi. Žáci si rozdělí role (kameraman, režisér, reportér, host) a natočí na mobilní telefon reportáž.</p> <p>Jednotlivé reportáže se pustí před celou třídou a reflektují. Vyučující během kladení otázek objasňuje a charakterizuje jednotlivé úryvky a zdroje, pravdivost zdrojů a jejich využívání v praxi (mediální výchova).</p>	45 min.

Chrliče

Třída: 6. – 7. třída

Časový rozsah: 2 x 45 minut

Vzdělávací cíl: Žák vytvoří z hlíny architektonický prvek chrlič dle svých představ a fantazie.

Část hodiny: aplikace

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, rozhovor); *názorně-demonstrační* (předvádění, práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční);

Formy: hromadná, individuální

Pomůcky: PC, dataprojektor, obrázky chrličů, papír, tužka, nůžky, lepidlo, hrnčířská hlína, voda, hrnčířské nářadí, engoba/glazura, pec pro výpal keramiky

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní rozvoj)
- **Klíčové kompetence:** kompetence komunikativní, sociální a personální, pracovní

- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Člověk a společnost (Dějepis),

<p>1. Co je to chrlič</p> <p>Gotické katedrály zdobily nejrůznější sochařské práce např. chrliče, které měly podobu různých obludných stvoření, která chrlila během deště vodu. Chrlič je dekorativní prvek historických staveb, který zajišťuje odvod dešťové vody z okraje střechy (pozn. pojem ukázat i na obrázku).</p> <p>Vyučující na začátku ukáže příklady chrličů. (otázky: <i>Co je na nich zobrazeno? Jaká další bájná zvířata mohou na chrličích být?</i>)</p>	10 min.
<p>2. Výroba chrliče</p> <p>Úkolem žáků je vytvořit z hlíny chrlič, který by měl zdobit katedrálu sv. Víta na Pražském hradě. Chrlič může být 2D i 3D, záleží na šikovnosti žáků. Nejprve si žáci vytvoří návrh, jestliže chtějí tvořit reliéfní, stačí nakreslit svůj návrh na papír. Ti žáci, kteří se pustí do výroby prostorového chrliče si nejprve vytvoří model také z papíru.</p> <p>Po vytvoření se práce vypálí a ozdobí engobou/glazurou.</p>	min.

Gotická klenba

Třída: 6. třída

Časový rozsah: 20 minut

Vzdělávací cíl: Žák sestojí pomocí špejlí a plastelíny gotickou katedrálu podle vlastního pojetí.

Část hodiny: aplikace

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, rozhovor); *názorně-demonstrační* (předvádění, práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční);

Formy: hromadná, individuální

Pomůcky: PC, dataprojektor, obrázky kleneb, špejle, plastelína

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní rozvoj)
- **Klíčové kompetence:** kompetence komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Člověk a společnost (Dějepis)

<p>1. Gotická klenba</p> <p>Gotická architektura se snažila přiblížit Bohu, a to zejména promyšlenými klenbami, díky kterým stavby opticky tryskaly vzhůru a takřka se dotýkaly mraků. Důležité byly důmyslně propočítané klenby. Vyučující ukáže na obrázku, jak taková klenba vypadala, jaké měla tvary nejen v době gotiky, ale i v dalších slozích.</p>	5 min.
<p>2. Konstrukce klenby</p> <p>Úkolem žáků je zkonstruovat klenbu stejně jako gotičtí architekti a sochaři. Žáci pomocí různě dlouhých špejlí a plastelíny vytvoří klenby, které se v období gotiky stavěly. Žáci si mohou různé tvary a ornamenty vymýšlet.</p>	15 min.

Gotická móda

Třída: 6. – 8. třída

Časový rozsah: 2 x 45

Vzdělávací cíl: Žák spolupracuje se svým spolužákem na spojování obrázků gotické módy, vytvoří pomocí různých materiálů gotické šaty/brnění, vyjádří svůj názor ohledně tématu oblečení a porovná jej s oblečením v době gotiky.

Část hodiny: motivace, aplikace, reflexe

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, rozhovor); *názorně-demonstrační* (předvádění, práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční); *aktivizující výukové metody* – diskusní

Formy: hromadná, skupinová, individuální

Pomůcky: PC, dataprojektor/pracovní list, psací potřeby, kusy rozmanitých látek s různými vzory, perličky, korálky (materiál na šaty), alobal, plechovky, látka, plasty (materiál na brnění), černý tenký fix na dokreslení

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní, sociální a morální postoj), Environmentální výchova (lidské aktivity a problémy životního prostředí)
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Člověk a společnost (Dějepis, Výchova demokratického občana), Člověk a příroda (Přírodopis)

<p>1. Gotická móda</p> <p>Poznejte gotickou módu pomocí spojovačky. Vyučující si připraví pojmy, např. <i>zástěra (kus látky omotaný kolem těla, vynalezena v době gotiky), knoflíková dírka (vynalezena v době gotiky), oplečka (šaty), tunika (šaty), šněrovačka (korzet), pachy (dlouhé rukávy), hermelín (kožich), špičaté boty, henina (ženský čepec), měšec</i> a k nim obrázky. Žáci budou sami či ve skupině pojmy spojovat. Tyto pojmy charakterizují gotickou módu, co nového bylo vynalezeno a co běžně nosili vysoce postavení lidé.</p>	10 min.
<p>2. Gotický módní návrhář</p> <p>Žáci si prohlédnou gotické oblečení na obrázku (šaty, brnění, obuv, zdobení), uvědomí si, čím se ženy i muži zdobili a jaké nosili boty. Úkolem dívek je vytvořit šaty a chlapci se zaměří na brnění. K práci se využije následující materiál: kusy rozmanitých látek s různými vzory, perličky, korálky, alobal, plechovky, látka, plasty. Jednotlivé detaily žáci dokreslí tenkým černým fixem (lihový fix).</p>	65 min.
<p>3. Reflexe</p> <p><i>Jak vypadá oblečení, které se nosí dnes? Jakou funkci mělo oblečení v historii? Jakou funkci má oblečení dnes? Čeho si dnes na oblečení nejvíce ceníme? Podle čeho si ho vybíráme? Může ovlivňovat výroba oblečení životní prostředí? Zdůvodni. Můžeme jako spotřebitelé nějakým způsobem reagovat na tento problém? Uveď své nápady.</i></p>	15 min.

Velké myšlenky

1. Z jakého textu či textů jste čerpali?
2. Jak jste při práci postupovali?
3. Jak se vám ve skupině pracovalo?
4. Jste se svou prací spokojeni?
5. Chtěli byste pracovat jako reportéři pro nějakou televizi?
6. Může reportér či majitel médií informace ovlivňovat? Uveďte příklady.
7. Co je to pravda? Kdo ji vytváří?
8. Mluvíte vždy pravdu?
9. Znáte termín milosrdná lež? Vysvětlíte jej.

3.4.3 Renesanční sloh

Téma hodiny: Doba Rudolfa II.

Třída: 8. – 9. třída

Časový rozsah: 2 x 45 minut (návrh této hodiny je vhodné realizovat ve dvou až třech dvouhodinových výtvarné výchovy, aktivity jsou časově náročné)

Vzdělávací cíl: Žák vytvoří suchou jehlu s motivem vlastního města doplněnou svými představami, vloží své práce do aukce a zhodnotí díla ostatních spolužáků, vyjádří svůj názor na téma peněz a jeho hodnot.

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, přednáška, rozhovor); *názorně-demonstrační* (předvádění, práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční); *aktivizující výukové metody* – diskusní, demonstrační

Formy: hromadná, individuální, skupinová,

Pomůcky:

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní, sociální a morální rozvoj), Výchova demokratického občana
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Člověk a společnost (Dějepis, Výchova demokratického občana), Člověk a příroda (Zeměpis)

Úvodní část	
<p>1. Císařův pekař a pekařův císař</p> <p>Rudolf II. se ve svém životě věnoval sběratelství a mecenášství. Své sbírky shromažďoval v tzv. kunstkomoře (komora umění) na Pražském hradě. Ve sbírkách měl kromě uměleckých děl také knihy, vycpaná zvířata, nerosty, nástroje atd. Měl také kabinet kuriozit (sbírka neobyčejných výtvorů člověka i přírody). Všechny tyto informace můžeme vidět v pohádce Císařův pekař a pekařův císař. Pusťte si například ukázkou, kde Rudolf II. chodí okolo několika obrazů, na nichž je zobrazena Mona Lisa od renesančního umělce Leonarda da Vinci. Takovýmto obrazům se říká kopie či padělky. <i>Jaký je mezi těmito výrazy rozdíl? Je důležité vědět, zdali je to kopie či originál? Co oceňujeme na originále slavných děl?</i></p>	10 min.

Hlavní část	
<p>2. Grafické ztvárnění vlastního města</p> <p>Součástí Rudolfových sbírek byly také grafické listy. Jednou z nejpovedenějších grafik je pohled na Prahu od slavného rytce Aegidiuse Sadelera. Úkolem žáků je donést si fotografii města, v němž žijí a přenést ji do grafické podoby pomocí suché jehly. Grafika může zobrazovat část města, významnou stavbu, panorama, plán města z ptačí perspektivy apod. a kromě reality si každý může dotvořit své město podle svých představ.</p> <p>Žák si nejprve vytvoří návrh na papír, návrh bude mít stejný rozměr jako budoucí grafika. Návrh nemusí být tak detailní. Po vytvoření návrhu jej převede na plastovou matici pomocí ostré jehly. Na připravenou matici nanese tiskařskou barvu a vložíme do lisu. Obrázky můžeme zapaspartovat.</p>	<p>minimálně 90 min.</p>
Závěrečná část	
<p>3. Rudolfovi agenti</p> <p>Rudolf II. měl po světě své agenty, kteří mu sháněli ta nejlepší umělecká díla světa, např. od Leonarda da Vinci, Albrechta Dürera. Učitel se stal Rudolfovým agentem, který se vydal hledat nejlepší díla své doby. Žáci vystaví svá díla po třídě, každý má jednu minci (papírek), kterou dá k dílu, které se mu líbí. To dílo si agent vybere do obrazárny. Po této pomyslné aukci může proběhnout diskuse, v níž někteří žáci zdůvodní své rozhodnutí, proč ocenili vybraný obraz. Dále mohou žáci, kteří obdrželi nejvíce lístečků, sdílet s ostatními své tvůrčí záměry, tedy to, co na jejich obrázku je a proč jej tak vytvořili.</p>	<p>30 min.</p>

Cesta Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic

Třída: 6. – 9. třída

Časový rozsah: 45 minut

Vzdělávací cíl: Žák napíše vlastní část kapitoly do knihy Cestopis od K. H. z Polžic a Bezdruzic, nakreslí ilustraci, která doplní text z již zmiňovaného cestopisu, vyjádří svůj názor na téma cestování.

Část hodiny: motivace, aplikace, reflexe

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, rozhovor); *názorně-demonstrační* (práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční); *aktivizující výukové metody* – diskusní

Formy: hromadná

Pomůcky: kniha Cestopis, nakopírované části textu a ilustrace, psací potřeby, kreslicí potřeby (pastelky, fixy, suchý pastel, mastný pastel)

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní a sociální rozvoj), Multikulturní výchova (kulturní diferenciacce, lidské vztahy, solidarita)
- **Klíčové kompetence:** kompetence komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Jazyk a její aplikace (Český jazyk a literatura), Člověk a společnost (Dějepis, Výchova demokratického občana), Člověk a příroda (Zeměpis)

<p>1. Cestopis</p> <p>Mezi oblíbené žánry v renesanci patřil také cestopis, jedním z nejznámějších autorů tohoto žánru byl Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic, který putoval do Jeruzaléma a zase zpět. Své zážitky a poznatky sepsal v knize <i>Putování aneb Cesta z Království českého do Benátek a odtud do země Svaté, země judské a dále do Egypta a velikého města Kairu, potom na horu Oreb, Sinai a sv. Kateřiny v pusté Arábii ležící.</i></p>	2 min.
<p>2. Tvorba vlastního cestopisu</p> <p>Vyučující si nachystá okopírované ilustrace ze zmíněné knihy. Každý žák dostane jednu ilustraci a napíše na její motivy krátký příběh, který pojednává o cestě Kryštofa Haranta. Poté vyučující rozdá úryvky textů, které popisují jejich ilustraci i část jiných příběhů. Žáci si vyberou jiný příběh a vytvoří ilustraci pomocí kresby či malby. Po vytvoření obou částí se přejde k prezentování jednotlivých prací. Je dobré se zeptat, jestli se žákem vytvořená ilustrace s knihou shodovala či nikoli.</p>	33 min.
<p>3. Reflexe</p> <p><i>Cestopis Kryštofa Haranta vznikl v 16. století, myslíš si, že i dnes vznikají cestopisy? Které země jste navštívili? Co se vám v nich nejvíce líbilo? Kterou zemi si přejete navštívit? Proč? Kterou literární zemi si přejete navštívit? Proč? Cítíte se v cizích zemích bezpečně? Uveďte důvody. Myslíte si, že jsou některé země, kde se necítí bezpečně ani sami obyvatelé? Uveďte příklad.</i></p>	10 min

Kámen mudrců a téma smrti

Třída: 6. – 8. třída

Časový rozsah: 45 minut

Vzdělávací cíl: Žák vytvoří z igelitových sáčků svůj kámen mudrců a společně se svými spolužáky diskutuje a odpovídá na otázky, které jsou s tématem kamene mudrců spojeny.

Část hodiny: aplikace, reflexe

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, rozhovor); *dovednostně-praktické* (produkční); *aktivizující výukové metody* – diskusní, volné psaní

Formy: hromadná

Pomůcky: igelitové sáčky, gumička, trouba na pečení, plech, nůž

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní, sociální a morální rozvoj), Výchova demokratického občana
- **Klíčové kompetence:** kompetence komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Člověk a společnost (Dějepis, Výchova demokratického občana), Člověk a příroda (Přírodopis)

<p>1. Výroba kamene mudrců</p> <p>Rudolf II. měl na svém dvoře také významné alchymisty, kteří se snažili vynalézt kámen mudrců. Při této aktivitě se nabízí, samotná otázka:</p> <p>Výroba kamene mudrců je velmi složitý proces, my máme jen omezené možnosti na to, abychom něco takového vytvořili. Žáci si donesou igelitové sáčky libovolně smotají do sebe, omotají gumičkou, a poté vloží do trouby na 130° po dobu 20 minut. Během doby pečení lze pokračovat v otázkách z předešlé části. Po vytažení se igelit speče, a vytvoří zajímavé barevné „minerály,“ které ještě více vyniknou po rozříznutí. Každý si svůj minerál pojmenuje a napíše krátkou charakteristiku (z čeho se skládá, jaké má pozitivní účinky atd.).</p>	15 min.
<p>2. Téma smrti a kámen mudrců</p> <p><i>Co si myslíte, že je kámen mudrců? K čemu slouží? Setkali jste se s ním v některé z knih či filmů? Uveď příklad. Kámen mudrců by měl přinášet omlazení či nesmrtelnost. Co je to nesmrtelnost? Jak by svět vypadal, kdybychom neumírali?</i></p>	30 min.

Proč lidé umírají? Je umírání spravedlivé? Někdy se říká, že člověk, který zemřel, dále žije v našem srdci. Co si pod tím představíte? Proč se lidé bojí smrti?	
---	--

Giuseppe Arcimboldo

Třída: 6. – 9. třída

Časový rozsah: 25 minut

Vzdělávací cíl: Žák napíše krátký příběh z pohledu předmětu v obraze se zapojením svých tvůrčích dovedností.

Část hodiny: motivace

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, rozhovor); *názorně-demonstrační* (práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční);

Formy: hromadná

Pomůcky: reprodukce obrazu, papír, psací potřeby

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní, sociální a morální rozvoj).
- **Klíčové kompetence:** kompetence komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura), Člověk a společnost (Dějepis)

<p>1. Příběh předmětu</p> <p>Giuseppe Arcimboldo, dvorní malíř Rudolfa II., namaloval mnoho alegorických portrétů skládajících se z různých předmětů. Vyučující vybere některý z jeho obrazů a poskytne jej žákům tak, aby si jej mohli pečlivě prohlédnout. Žák má za úkol vybrat si jeden z předmětů a napsat příběh z pohledu daného předmětu. Příběh může mít formu komiksu, básně i prózy, žánr může být dobrodružný, detektivní, sci-fi...</p>	15 min.
<p>2. Reflexe</p> <p>Po napsání příběhů mohou žáci své příběhy přečíst před ostatními žáky. Mohou také zdůvodnit, proč si zvolili daný předmět i žánr.</p>	10 min.

Sgrafitová psaníčka

Třída: 6. třída

Časový rozsah: 45 minut

Vzdělávací cíl: Žák vytvoří sgrafitové psaníčko se zajímavými ornamenty technikou vyškrabávání tuše na tvrdém papíře.

Část hodiny: aplikace

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, rozhovor); *názorně-demonstrační* (předvádění, práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční);

Formy: hromadná, individuální

Pomůcky: PC, dataprojektor, ukázky sgrafitových psaníček, tvrdý papír, voskovky, tuš, ostrý hrot

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní, sociální a morální rozvoj).
- **Klíčové kompetence:** kompetence komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Člověk a společnost (Dějepis)

1. Sgrafito Sgrafitová psaníčka zdobí mnoho zámků v České republice. Jak takové sgrafito vlastně vzniká? Nanese se první omítka, a po jejím zaschnutí se na ni nanese další. Vrchní omítka se začne proškrabávat a umělec vytvoří jakýkoliv symbol či ornament. Vyučující si připraví širokou paletu sgrafitových psaníček žákům a popíše postup, jak se vyrábí. Vy si také takové vyrobíte, jen to nebude na omítku domu. Na bílý tvrdý papír, si vytvoříme pomocí voskovek první omítku. Můžete si hrát i s různou barevností, nebo se řídit tím, že podklad je šedý. Tzn. celý papír pokreslete voskovkami. Druhá omítka bude z tuše. Tu naneste také na celý papír a nechce zaschnout. Poté ostrým hrotem proškrábejte výrazné linie, které tvoří tvary psaníček a do nich vyškrábejte různé tvary a ornamenty.	45 min.
--	---------

Velké myšlenky

1. Co je smysl života a co by se stalo, kdyby život smysl neměl?
2. Máte vy smysl života?
3. Má zvíře smysl života?

4. Proč podle vás mnoho lidí smysl života neřeší?
5. Proč lidé hledají smysl života?

3.4.4 Barokní sloh

Téma hodiny: Barokní obrazy

Třída: 8. – 9. třída

Časový rozsah: 2 x 45 minut (návrh této hodiny je vhodné realizovat ve dvou dvouhodinových výtvarné výchovy, aktivity jsou časově náročné)

Vzdělávací cíl:

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, přednáška, rozhovor); *názorně-demonstrační* (předvádění, práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční); *aktivizující výukové metody* – diskusní, inscenační, didaktická hra

Formy: skupinová, hromadná

Pomůcky: PC, dataprojektor, papír, psací potřeby, vytištěná a vystříhaná reprodukce obrazu, kartičky s náladami, tablet/mobilní telefon

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní, sociální a morální rozvoj)
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova, Dramatická výchova), Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

Úvodní část	
<p>1. Hra aktivity</p> <p>Vyučující si připraví obraz, který rozstříhá na kousky a označí si čísla. Dále si připraví kartičky s pojmy na kreslení, vědomostní otázku, slovní popis. Každý žák si vytáhne kartičku a předvede ostatním spolužákům. Když ji spolužáci uhodnou, získají kartičku s částí obrázku. Hra trvá do té doby, dokud žáci nezískají všechny kartičky z rozstříhaného obrazu, který poté složí. Obraz</p>	15 min.

vyberte tak, aby byl něčím zajímavý a s dostatkem postav. Bude se od něj odvíjet další aktivita. Např. *Jan Brueghel st. Selská rvačka, kolem 1610.*¹⁰⁶

Obr.19. Jan Brueghel st. Selská rvačka, kolem 1610

Hlavní část

2. Neverbální komunikace

Práce s obrazem nabízí mnoho otázek: *Pečlivě popište obraz, co v něm vidíte? Co si jednotlivé postavy na obraze myslí? Jak se cítí? Jaké povolání jednotlivé postavy mají? Kde se obraz nejspíš odehrává? V jakém ročním období? Jak by se mohl obraz jmenovat? Co se mohlo odehrávat před touto scénou? Svá tvrzení zdůvodněte.* Po společné interpretaci se budeme zabývat tématem neverbální komunikace. Tím, co všechno můžeme vyčíst z pohybu těla, pohledu očí, tónu hlasu a oblečení. Když se podíváme pozorně na obraz, vidíme pohozené karty, tyto věci k nám promlouvají pomocí symboliky tzv. skryté komunikace, kterou se zabývá ikonografie. K tomuto tématu můžete zapojit i symboliku barev.

3. Cvičení na neverbální komunikaci

Další aktivita je zaměřena na cvičení řeči těla. Vyučující si nachystá kartičky s náladami (např. strach, radost, zasněnost, ospalost, rozčilení, zlost...). Jednotliví žáci je předvedou formou pantomimy a ostatní budou náladu hádat. Poté se zaměříme na hlas. Vyučující si připraví další kartičky s náladami (např. zděšení, lenost, údiv...) a krátký text/větu, kterou musí žák přečíst danou náladou. Ostatní hádají, jakou náladu žák má.

55 min.

¹⁰⁶ Brueghel st., Jan: Selská rvačka, kolem 1610. Muzeum umění Olomouc [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.muo.cz/sbirky/obrazy--44/jan-brueghel-st--257/>

Závěrečná část	
<p>4. Živý obraz</p> <p>Vyučující odtajní název obrazu, jeho význam a autora. Poté se žáci rozdělí do skupin, rozdělí si postavy z obrazu a vytvoří živý obraz. Živý obraz je statické zobrazení vybraného obrazu tvořeného žáky. Tato aktivita nabízí různé varianty např. vytvoření příběhu před a po obraze, vytvoření zvukové stopy obrazu. Žáci si napíší zvukový scénář, co kdo bude říkat (stačí zvuky). Zvuk lze nahrát na tablet/mobilní telefon poté pustit při předvádění obrazu.</p>	20 min.

Další aktivity

Víra v době baroka

Třída: 8. – 9. třída

Časový rozsah: 30 minut

Vzdělávací cíl: Žák reaguje na podněty z příběhu o chlapci, nad kterými přemýšlí, a poté vyvodí závěr.

Část hodiny: motivace/aplikace/reflexe

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, rozhovor); *aktivizující výukové metody* – diskusní, situační

Formy: hromadná

Pomůcky: text o chlapci

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní, sociální a morální rozvoj), Výchova demokratického občana, Multikulturní výchova (kulturní diferenciaci, lidské vztahy)
- **Klíčové kompetence:** kompetence k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova, Dramatická výchova), Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

<p>1. Víra v době baroka</p> <p>Po bitvě na Bílé hoře bylo povoleno pouze katolické náboženství. Protestanti se museli buď vystěhovat, nebo začít uznávat katolickou víru. Někteří vystupovali</p>	15 min.
---	---------

<p>na veřejnosti jako katolíci, ale v soukromí byli tajně protestanty. Takovýto život byl velmi nebezpečný, jelikož hrozil trest. Víra byla v době baroka velmi důležitá, dnes si nedokážeme představit, abychom někoho nutili k určité víře, ale v době baroka byla chápána spíše jako záležitost celé společnosti.</p> <p>Vyučující si připraví příběh o mladém chlapci, který se musel vystěhovat kvůli své víře z domova a čte jej nahlas. V průběhu čtení vyzve žáky, aby si během vyprávění pomalu pantomimicky balili věci, přemýšleli, co by si s sebou vzali, kdyby se museli odstěhovat na několik let nebo i na celý život ze své rodné země a od své rodiny.</p> <p>Po sbalení všech věcí, které si chtějí vzít, se žáci postaví do hloučku. Vyučující čte dál o tom, jak mladý chlapec cestuje a jde neznámým městem, nikoho nezná, prožívá odloučení a útrapy nejen s cestováním, ale také s tím, že se mu stýská po rodině a kamarádech. Bojí se, že nebude rozumět řeči v cizí zemi a nenajde si kamarády. Vyučující vybídne žáky, aby o těchto problémech přemýšleli.</p>	
<p>2. Pocity ze ztráty domova</p> <p>Po dočtení textu si žáci sednou a po dobu pěti minut píší bez korekce vše, co je napadlo. Své pocity, zážitky, názory atd. Někteří žáci dobrovolně svůj text přečtou nahlas.</p> <p>Tento příběh nás může dovést až do současnosti. Nejprve se zeptáme žáků, zda si myslí, že se něco takového může dít i dnes. Téma nabízí širokou škálu událostí, se kterými se svět v poslední době setkává (např. uprchlická krize, občanské války). Doporučené knihy: <i>Já jsem Malála, Jinde</i>.</p>	15 min.

Marie Terezie

Třída: 6. – 9. třída

Časový rozsah: 15 minut

Vzdělávací cíl: Žáci si vybaví již známé vědomosti, díky kterým uhádnou známou osobnost.

Část hodiny: motivace/opakování

Metody: *klasické výukové metody: slovní (rozhovor); názorně-demonstrační (práce s obrazem); aktivizující výukové metody – didaktická hra*

Formy: hromadná

Pomůcky: obrázek Panny Marie (jméno Marie), číslo 16, žakovská knížka, příjmení Novák, mušketu či jiný bojový nástroj, látka atd.

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní a sociální rozvoj)
- **Klíčové kompetence:** kompetence k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

1. Marie Terezie a její život Přestože je Marie Terezie panovnicí, kterou radíme na pomezí baroka a rokoka, nejlépe nám poslouží k realizaci této aktivity. Do hodiny si připravíme předměty, které jsou s panovnicí spojeny, např. obrázek Panny Marie (jméno Marie), číslo 16 (16 dětí), žákovská knížka (povinná školní docházka), příjmení Novák (typické české příjmení, zavedla příjmení), mušketu či jiný bojový nástroj (vedla mnoho válek), látka (manžel František I. Štěpán Lotrinský byl obchodník, prodával zejména látky) atd. Tímto lze představit či zopakovat mnoho osobností. Nebo také můžete klást otázky z minulých hodin, a když žáci otázku správně zodpoví, dáte jim další indicii a poté budou hádat osobnost.	15 min.

Symetrie jako v baroku

Třída: 6. – 7. třída

Časový rozsah: 45 minut

Vzdělávací cíl: Žák vytvoří koláž pomocí zrcátka, kterým najde symetrické zajímavé pohledy.

Část hodiny: 45 minut

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, rozhovor); *názorně-demonstrační* (práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční);

Formy: hromadná

Pomůcky: zrcátko, mobilní telefon

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní a sociální rozvoj)
- **Klíčové kompetence:** kompetence komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Člověk a společnost (Dějepis)

1. Symetrie v barokní architektuře	45 min.

<p>Žáci si donesou do hodiny zrcátka, které poslouží k symetrii, která byla v baroku důležitá, např. u architektury. I venkovská obydlí byla symetricky postavena, v jedné části bylo obydlí a ve druhé chlévy. Vydejte se na procházku městem, hledejte symetrii a vytvářejte ji pomocí zrcátka. Zajímavé pohledy si můžete fotit, nebo rovnou kreslit či malovat v plenéru. Dílo lze kombinovat s koláží, nalezené předměty v místě, které kreslíte, přidáte promyšleně do obrazu.</p>	
--	--

Pojetí krásy v baroku

Třída: 6. – 9. třída

Časový rozsah: 2 x 45 minut

Vzdělávací cíl: Žák vytvoří chiasmáž na téma krása v dnešní době a diskutuje se svými spolužáky nad otázkami, které toto téma nabízí.

Část hodiny: motivace, aplikace, reflexe

Metody: *klasické výukové metody: slovní* (vysvětlování, přednáška, rozhovor); *názorně-demonstrační* (práce s obrazem); *dovednostně-praktické* (produkční); *aktivizující výukové metody* – diskusní, myšlenková mapa

Formy: hromadná

Pomůcky: PC, dataprojektor, reprodukce obrazu, osobní věc žáka, noviny, nůžky, lepidlo

Začlenění do RVP:

- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova (osobnostní, sociální a morální rozvoj), Výchova demokratického občana
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **Vzdělávací oblast:** Umění a kultura (Výtvarná výchova), Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství), Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví)

<p>1. Tři grácie od Rubense</p> <p>Žáci mají za úkol si do hodiny donést předmět na téma krása (upozorníme žáky, že na předmět budou něco lepit pomocí lepidla).</p>		15 min.
<p><i>Obr. 20. Tři grácie, P. P. Rubens</i></p>		

<p>Vyučující na začátku hodiny promítne fotografie barokních obrazů (např. <i>Tři grácie od Rubense</i>¹⁰⁷), žáci si je pečlivě prohlédnou a metodou myšlenkové mapy na tabuli napíší slova, která v nich obrazy evokují. Po této aktivitě bude následovat krátký popis obrazů od vyučujícího: co na nich je znázorněno, kdo je vytvořil a jaké je jejich téma. Učitel upozorní na ideál krásy v baroku.</p>	
<p>2. Chiasmáž</p> <p>Žáci si vezmou předmět, který si přinesli a pomocí slov a vět z časopisů budou tento předmět polepovat tak, aby vyjádřili své názory na vlastní vnímání významu krásy v naší době. Tento způsob se nazývá chiasmáž a používal jej ve své tvorbě, např. Jiří Kolář.</p>	55 min.
<p>3. Ideál krásy v minulosti a dnes</p> <p><i>Co je podle vás krása? V jakých kontextech tento pojem vnímáte? Jaký je opak krásy? Může být něco navenek škaredé a uvnitř krásné? Jaký je podle vás dnešní ideál krásy? Co si o něm myslíte? Myslíte si, že se v budoucnu ideál zase změní? Co je pro vás na vaší osobě nejdůležitější? Co byste naopak změnili a lze to změnit?</i></p>	20 min.

Velké myšlenky

1. Představte si, že jste kurátorem nové galerie a máte nakoupit nová umělecká díla. Co to je umělecké dílo?
2. Dostanete autentický kus zmuchlaného papíru, na němž je jednoduchý náčrtek autoportrétu Rembrandta. Slavný malíř papír ve vzteku vyhodil, ale někdo ho vzal a uschoval. Nyní se papír našel. Je to umělecké dílo?
3. Je vytisknutý obrázek Dvorní dámy od Velasqueze umělecké dílo?
4. Řekněme však, že vytištěný obraz Dvorní dámy není umělecké dílo. Někdo ten obrázek vezme a převede do kubistických tvarů (směr 1. poloviny 20. století). Můžeme poté říci, že je to umělecké dílo?
5. Jsme na návštěvě obrazárny v zámku v Kroměříži, kamarádka ti řekne, že samotná budova zámku je umělecké dílo. Je to možné?

¹⁰⁷ Soubor: The Three Graces, Peter Paul Rubens, z Prado v Google Earth.jpg. (2019, 14. července). Wikimedia Commons, bezplatné úložiště médií . Získáno 10:34, 15. března 2020 z https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:The_Three_Graces,_by_Peter_Paul_Rubens,_from_Prado_in_Google_Earth.jpg&oldid=358104381

3.5 Jak s leporelem pracovat

Leporelo není učebnicí, jsou zde vybrány pouze některé informace, které dle mého byly pro představení slohu důležité či zajímavé. Žáci si mohou leporelo v hodině i o přestávce prohlížet, zastavit se u některých obrázků, které je zaujmou a přečíst si popisek. Kresby, které nejsou blíže popsány, mohou přimět žáky, aby si o události, uměleckých dílech a předmětech vyhledali další informace. Myslím si, že nejzajímavější je časová osa, na níž jsou nejen umělecká díla, významné osobnosti, ale také vědecké objevy.

Vyučující má možnost využít návrhy hodin nebo jen metody a aktivity. Může se také inspirovat pouze uvedenou informací (událostí, osobností, stavebním prvkem atd.). Jestliže by bylo možné ve třídě pracovat s více výtisky, mohlo by leporelo sloužit jako informační zdroj při práci s pracovním listem. Výtvarná výchova je velmi rozmanitý předmět, v němž má učitel možnost začít rotundou a skončit u bleskosvodu.

3.6 Zpětná vazba od žáků

Zpětnou vazbu od studentů bylo poněkud těžší získat. Nebylo možné navštívit základní školu, abych leporelo osobně s žáky vyzkoušela, proto jsem zvolila formu elektronického dotazníku přes *Google docs - formulář*, který mi poskytl vložit celé leporelo do dotazníku a připojit pár důležitých otázek. Dotazník jsem poslala paní učitelce, která ho rozeslala svým studentům, vyplnění bylo dobrovolné, proto mám pouze 38 respondentů z 5. až 9. třídy.

Mezi otázky jsem zařadila také dotaz, zdali má žák rád výtvarnou výchovu. Zajímalo mě, jestli to ovlivní jeho pohled na leporelo. Pouze 7 žáků odpovědělo, že výtvarnou výchovu nemá rádo a pohled na leporelo to neměnilo. Další otázka zněla, jestli se jim leporelo líbí či ne a odůvodnit své tvrzení. 34 studentů odpovědělo kladně a svou reakci zdůvodnilo např. takto:

- *Je to v zábavné formě a není to jen o učení.*
- *Jsou tam hezké obrázky, pěkně popsané a vysvětlené.*
- *Otázky k zamyšlení.*
- *Přijde mi velmi přehledné, hezky výtvarně zpracované. Moc se mi líbí ta časová linka. Taký se mi líbí ta jednoduchost, že to není nějak přeplácané.*

- *Hodně se mi líbí kolik je tam informací i hodně témat (jako architektura nebo sochařství), ale přitom je vše napsané jak nejprostěji to jde, jen v krátkých větách nebo odrazkách. Potom se mi hodně líbí ty obrázky a příklady kdy se s daným slohem můžeme setkat, Jen bych nějak zvětšila nebo zvýraznila o jakém slohu se zrovna píše, protože když jsem si leporelo jenom tak projížděla, tak jsem ho musela více hledat, jak byl menší.*

Zbylé odpovědi jsou uvedeny v příloze.

Další otázka zněla: *Umíš si představit, že bys v hodině výtvarné výchovy s leporelem pracoval/a? Vytvořili byste skupinky, do kterých by učitel rozdál leporela a vy byste hledali informace a doplňovali pracovní list.* 28 studentů odpovědělo, že ano a 2 studenti by si neuměli představit s leporelem v hodině pracovat. K odpovědi měli možnost žáci doplnit poznámku, tuto možnost využili pouze dva respondenti:

- *Řekla bych, že to není součástí výtvarné výchovy. Hledání informací o typech slohu a doplňování listu bych zařadila spíše do dějepisu.*
- *Představit si to dokážu ale s jiným učitelem*

Na tuto otázku jsem navázala: *Vzal/a by sis leporelo během přestávky a prohlížel si ho? Ano* odpovědělo 25 žáků a negativně se vyjádřilo 13. I tato otázka požadovala zdůvodnění:

- *Kdyby to byla přestávka před dějepisem (nebo v jiném předmětu kde bychom to probírali) a měla bych být zkoušená na toto téma nebo bychom psali na toto téma test, tak bych si ho rozhodně prohlédla, jsou v něm zajímavé informace, které bych nemusela normálně vědět.*
- *Jelikož mě dějiny zajímají, určitě bych si leporelo přečetla jen tak pro zajímavost. Je opravdu pěkně zpracované a srozumitelné.*
- *Protože mi přijde kreativně a srozumitelně provedené. A hned jak jsem to uviděla, měla jsem chuť to začít vybarvovat.*

Zbylé odpovědi jsou uvedeny v příloze.

Žáci měli na konci dotazníků možnost napsat vzkaz nebo poznámku k leporelu i k dotazníku.

- *Líbí se mi, že tohle někdo vytvořil a dal vědět, že je možné se tyto témata dozvědět i v něčem jiném, než dlouhatánských, zbytečně popisovaných knihách.*

- *Opravdu se mi líbí zpracování leporela, vypadá zajímavě a určitě by se s ním dobře pracovalo, dobrá práce!*
- *Trošku bych ještě propracovala nadpisy a J. A. Komenský je děsivý.*

4 Závěr

V diplomové práci jsem se zaměřila na didaktickou pomůcku, kterou jsem popsala a posléze i vytvořila s ohledem na zmíněné informace v teoretické části.

V teoretické práci jsem nejprve popsala didaktickou pomůcku obecně, a posléze i pomůcky využívající se ve výtvarné výchově. S edukačním procesem je spjat rámcový vzdělávací program, který charakterizuje a uvádí obsahy jednotlivých předmětů. Důležitým pojmem v RVP je tvořivost. Na tento termín jsem se zaměřila tak, že jsem uvedla metody, tedy nehmotné didaktické prostředky, které tvořivost rozvíjí. Metody jsou prostředky, které slouží k dosažení stanovených cílů. V pomyslném seznamu metod jsem tedy uvedla ty, které se využívají v hodinách výtvarné výchovy. Důležitým aspektem ve výuce na druhém stupni je také psychologický vývoj a zvláštnosti, které musí brát každý učitel v potaz při tvorbě příprav. Tyto charakteristické znaky jsem popsala, a následně uvedla rady pedagogů, jaká témata a metody volit.

Cílem praktické části bylo vytvořit leporelo, tedy didaktickou pomůcku do výuky výtvarné výchovy na druhý stupeň tak, aby představila hravější formou pro žáky méně zábavné umělecké slohy. Leporelo obsahuje dvě části. Jedna je určena pro žáky a druhá pro učitele. Obsah leporela popisuje dobu, v níž sloh byl, panovníky a charakteristické znaky slohu. Celé leporelo protíná časová osa, obsahující zajímavé i méně zajímavé, ale přesto důležité, události doby. Na konci je vždy knihovna, v níž doporučuji populárně naučné knihy žákům. Takovýchto knih je v současné době na trhu spousta, výběr je široký. Já uvádím ty, se kterými jsem někdy pracovala, nebo jsem je četla.

V části určené žákům jsou informace doplněné kresbami, které jsou jednodušší a schematické. Množství informací a obsah je redukován tak, aby byl žákům sloh představen, ale aby nebyli zahlceni informacemi. Druhá část obsahuje přípravy pro učitele. Návrhy hodin i další aktivity vyplývající z dějin umění a dále jsou rozvíjeny o problémové otázky zaměřené na žáka i na společnost. Některé z uvedených návrhů a metod jsem realizovala během praxí. Leporelo jsem z důvodu současné situace v hodině využít nemohla. Zpětnou vazbu od žáků 2. stupně jsem získala formou elektronického dotazníku od 38 respondentů z různých tříd, v němž žáci leporelo zhodnotili převážně kladně. 30 žáků by si dokázalo představit s leporelem pracovat v hodině a 25 by si jej vzalo a prohlíželo i o přestávce.

5 Seznam použité literatury

1. BAUER, Alois a Silvie SANŽA. *Dějiny výtvarného umění*. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-858-3925-3.
2. BEDŘICH, Martin. *Po stopách baroka v Čechách 1648-1740*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1251-5.
3. BUGLER, Caroline, Ann KRAMER, Marcus WEEKS, Maud WHATLEY a Iain ZACZEK. *Knih umění*. Praha: Knižní klub, 2018. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-5936-9.
4. CIPRO, M., TOLLINGEROVÁ, D. *Didaktická technika a pomůcky v socialistické škole: materiály z 2. mezinárodní vědecké konference socialistických zemí o učebních pomůckách, didaktické technice a školním zařízení*, Brno, 10.-14. listopadu 1975. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.
5. EXLER, Petr. *Využití projektové metody ve výtvarné výchově s artefietickými postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 127 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4620-2.
6. FIŠER, Zbyněk a Silvie SANŽA. *Tvůrčí psaní: malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno: Paido, 2001. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3199-0.
7. FIŠER, Zbyněk. *Tvůrčí psaní v literární výchově jako nástroj poznávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6121-7.
8. FULKOVÁ, Marie, Klára SMOLÍKOVÁ, Marie NOVOTNÁ, Jan SMOLÍK a Jan SLAVÍK. *Výtvarná výchova pro 8. a 9. ročník základní školy a víceletá gymnázia*. Praha: Fortuna, 1997, 127 s. ISBN 8071683825.
9. HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy*. I. Praha: Univerzita Palackého. Pedagogická fakulta, 2005, 129 s. ISBN 8072902377.;
10. HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007.
11. JUREČKOVÁ MALIŠOVÁ, Veronika. *Dějiny umění v souvislostech*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2014. ISBN 978-80-244-4300-3.
12. JUREČKOVÁ MALIŠOVÁ, Veronika. *Výuka dějin umění a rozvoj percepčních, verbálních a hodnotících dovedností studentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4637-0.

13. KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.
14. KOMENSKÝ, J. A. *Didaktika Velká*. Praha : Dědictví Komenského, 1905.
15. KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014, s.
16. MACHKOVÁ, Eva, ed. *Projekty dramatické výchovy pro středoškoláky*. Praha: Portál, 2012, 149 s. ISBN 978-80-262-0093-2.
17. MACHKOVÁ, Eva a Silvie SANŽA. *Jak se učí dramatická výchova: didaktika dramatické výchovy*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2007. Edice pedagogické literatury. ISBN 978-80-7331-089-9.
18. MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003. 104 s. ISBN 80-210-3123-9
19. MRÁZ, Bohumír a Marie ČERNÁ. *Dějiny výtvarné kultury*. 6. vydání, v Idea servis 5. vydání. V Praze: Idea servis, 2016-. ISBN 978-80-85970-89-0.
20. MOJŽÍŠEK, Lubomír. *Vyučovací metody*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, 324 s.
21. PARKER, Michael a Silvie SANŽA. *Povídejte si s dětmi: velké myšlenky*. 2. vyd. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2017. Edice pedagogické literatury. ISBN 978-80-7553-153-7.
22. *Participace dětí a mládeže na kultuře a umění prostřednictvím zážitku: sborník příspěvků z konference : 29.-30.9.2015* GASK, Kutná Hora. Praha: NIPOS, 2015, s. 30-37. ISBN 978-80-7068-299-9.
23. PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Translated by Štěpán Kovařík. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. 380 s. ISBN 8071780707;
24. POSPÍŠIL, Aleš, ŘEPA, Karel & ŠOBÁŇOVÁ, Petra, eds. et al. *Kvalita ve výtvarné výchově*. Olomouc: Česká sekce INSEA. 2019. 314 s. ISBN 978-80-904268-7-0.
25. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha, 2017.
26. RŮŽIČKA, Oldřich a Silvie SANŽA. *Cestovatel časem*. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-000-4911-3.
27. SEIFERTOVARÁ, Lucie a Silvie SANŽA. *Dějiny českého udatného národa a pár bezvýznamných světových událostí*. Praha: Petr Prchal, 2003. ISBN 80-239-0886-3.
28. SLAVÍK, Jan. (2001). *Umění zážitku, zážitek umění*. Teorie a praxe artefietiky. 1. díl.. Praha: Univerzita Karlova v Praze.

29. STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, Petra ŠOBÁŇOVÁ, Timotej BLAŽEK, Jana MUSILOVÁ, Jiří SOSNA a Lucie TIKALOVÁ. *Téma - akce - výpověď: projektová metoda ve výtvarné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4506-9.
30. STEELOVÁ, Jeannie L. et. al. 1998. *Plánování vyučovací hodiny*. Praha: Kritické myšlení.
31. ŠAMŠULA, Pavel. *Obrazárna v hlavě 1-2: výtvarná čítanka pro 2.-5. ročník základní školy*. Praha: Práce, 1996, 95 s. ISBN 8020803807.
32. ŠIMONÍK, Oldřich. *Úvod do školní didaktiky*. Vyd. Brno: MSD, 2003. ISBN 80-86633-04-7
33. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 8024414694.
34. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Metodický materiál k pedagogické praxi ve výtvarné výchově*. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2015. ISBN 978-80-244-4756-8.
35. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Škola muzejní pedagogiky 1: poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1866-7.
36. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Realizované vs. předepsané kurikulum – reflexe kurikulární reformy a její implementace do praxe*. In: *Současný stav a perspektivy výtvarné výchovy: Reflexe kurikulárních dokumentů pro všeobecné vzdělávání*. Olomouc, 2016, s. 27-48. ISBN 978-80-904268-1-8.
37. TROPP, S. *Vizuálna interpretácia výtvarného diela*. Banská Bystrica: Metodické centrum, 2002.
38. UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974.
39. UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. 2. dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.
40. VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.
41. VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada Publishing.a.s., 2008. 352 s. ISBN 9788024718651.
42. ZÁLEŠÁK, J. *Rámce interpretace (K interpretaci obrazů v odborných diskurzích a ve výtvarné výchově)*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. Dizertační práce. s. 7.

43. ZHOŘ, Igor a Vladimíra BIČÍKOVÁ. *Výtvarná výchova v projektech I: pracovní sešit pro 6. a 7. ročník*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1995, 87 s. ISBN 80-85808-30-7.
44. RAMBOUSEK, Vladimír. *Materiální didaktické prostředky* [online]. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014 [cit. 2020-03-15]. ISBN 978-80-7290-664-2.

6 Elektronické zdroje

1. *Panovníci českých zemí* [online]. 2017 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: http://daniel.dinter.cz/panovnici_ceskych_zemi/
2. RAMBOUSEK, Vladimír. *Materiální didaktické prostředky* [online]. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014 [cit. 2020-03-15]. ISBN 978-80-7290-664-2.
3. ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina. Jak „zabít“ tvořivost ve výtvarné výchově. Kultura, umění a výchova: Odborný recenzovaný časopis [online]. 2013, (první) [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=3&clanek=21&fb_comment_id=660580790652815_6719148
4. ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina. Tvořivost ve výtvarné výchově jako globální narativ. Kultura, umění a výchova: Odborný recenzovaný časopis [online]. 2018, 30. 11. 2016, 6.(2) [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=16&clanek=188
5. Výzkum ontogenetických, typologických a interpretačních aspektů současných výtvarných projevů žáků základních a středních škol: (aktuální příspěvek k teorii a praxi výtvarné pedagogiky). <https://www.ped.muni.cz/kvv/> [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: https://www.ped.muni.cz/kvv/archiv/praxe/bab_projekt_2012/content/index.html

7 Seznam obrázků

Obr. 1. Souvislá praxe 1, kvarta, Komiksová postava, *vlastní zdroj*

Obr. 2. Čtenářský deník, Martin, kvarta, *vlastní zdroj*

Obr. 3. Dějiny udatného českého národa, ilustrace Lucie Seifertová

Dějiny udatného českého národa. Agátin svět [online]. Eliášova 12, 16000 Praha 6, ČESKÁ REPUBLIKA [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.agatinsvet.cz/dejiny-udatneho-ceskeho-naroda>

Obr. 4. Historie Evropy. Obrazové putování, ilustrace Renáta Fučíková

Historie Evropy – Obrazové putování, Renáta Fučíková. Hmsdesign [online]. Heyduk, Musil & Strnad s.r.o. / Graphic design studio / Přemyslovská 14 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.hmsdesign.cz/knihy/historie-evropy-%E2%80%93-obrazove-putovani-renata-fucikova/68>

Obr. 5. Hus a Chelčický: Příběh jejich doby, ilustrace Renata Fučíková

Hus a Chelčický: Příběh jejich doby / Renata Fučíková. Levné knihy [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.levneknihy.cz/renata-fucikova/hus-a-chelcicky-pribeh-jejich-doby/164321>

Obr. 6. To je Paříž, ilustrace Miroslav Šašek

Miroslav Šašek / To je Paříž. Baobab [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <http://www.baobab-books.net/je-pariz>

Obr. 7. Po stopách baroka v Čechách 1648-1740, ilustrace Michaela Bergmanová

Po stopách baroka v Čechách. Portál [online]. <https://obchod.portal.cz/> [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://obchod.portal.cz/detska-literatura/po-stopach-baroka-v-cechach/#ukazky>

Obr. 8. Po stopách Karla IV., ilustrace Michaela Bergmanová

Po stopách Karla IV. Portál [online]. <https://obchod.portal.cz/> [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://obchod.portal.cz/detska-literatura/po-stopach-karla-iv/>

Obr. 9. Slohovník aneb Praha má styl, ilustrace Eva Chupíková

Slohovník aneb Praha má styl. Albatros media [online]. 2020 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/37848028/slohovnik-aneb-praha-ma-styl/>

Obr. 10. Jednotlivé kresby – panovníci, knihovna, *vlastní zdroj*

Obr. 11. Výroba leporela – grafický návrh, *vlastní zdroj*

Obr. 12. Výroba leporela – grafický návrh, *vlastní zdroj*

Obr. 13. Výroba leporela, *vlastní zdroj*

Obr. 14. Výroba leporela – lisování jednotlivých stran, *vlastní zdroj*

Obr. 15. Výroba leporela, *vlastní zdroj*

Obr. 16. Výroba leporela – lepení potisku, *vlastní zdroj*

Obr. 17. Skriptorium

Středověký písař. Wikipedie [online]. 2019 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Skriptorium#/media/Soubor:Escribano.jpg>

Obr. 18. Policejní záznamy, *vlastní zdroj*

Obr. 19. Jan Brueghel st. Selská rvačka, kolem 1610

Selská rvačka, kolem 1610. Muzeum umění Olomouc [online]. MUZEUM UMĚNÍ OLOMOUC, 2016 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.muo.cz/sbirky/obrazy--44/jan-brueghel-st--257/>

Obr. 20. Tři grácie, P. P. Rubens

Tři Grácie (1636–1638). Wikipedie [online]. 2020 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Peter_Paul_Rubens#/media/Soubor:The_Three_Graces,_by_Peter_Paul_Rubens,_from_Prado_in_Google_Earth.jpg

Knihovna leporela:

1. České dějiny očima Psa: Martina Drijverová. KOSMAS [online]. [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/242583/ceske-dejiny-ocima-psa/>
2. České nebe: Alena Ježková. KOSMAS [online]. [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/170235/ceske-nebe/>
3. Čeští panovníci byli taky jenom lidi: Martina Drijverová. AlbatrosMedia [online]. Albatros Media, 2020 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/7762878/cesti-panovnici-byli-taky-jenom-lidi/>
4. Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí: Lucie Seifertová. KOSMAS [online]. [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/108445/dejiny-udatneho-ceskeho-naroda-a-par-bezvyznamnych-svetovych-udalosti/>
5. Historie Evropy: Obrazové putování. KOSMAS [online]. [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/164484/historie-evropy/>
6. Hravý průvodce Prahou: Iva Petřínová. AlbatrosMedia [online]. Albatros Media, 2020 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/50894413/hravy-pruvodce-prahou/>

7. Jak se dělá galerie: Ondřej Chrobák, Rostislav Koryčánek, Martin Vaněk. Albtrosmedia [online]. Albatros Media, 2020 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/54832835/jak-se-dela-galerie-2-rozsirene-vydani/>
8. Karel IV.: Alena Ježková. KOSMAS [online]. [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/144589/karel-iv/>
9. Leonardo Da Vinci. Fantastické vynálezy: David Hawcock. Slovar [online]. Slovart, 2010 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: https://www.slovart.cz/knihy-v-cestine/pro-deti-a-mladez/mimo-edice/leonardo-da-vinci.-fantasticke-vynalezky.html?page_id=22066
10. Ludmila, Václav a Boleslav: Přemyslovci očima mnicha Kristiána: Renáta Fučíková. KOSMAS [online]. [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/187276/ludmila-vaclav-a-boleslav/>
11. Příběhy českých knížat a králů: Alena Ježková. KOSMAS [online]. [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/137896/pribehy-ceskych-knizat-a-kralu/>
12. Po stopách Karla IV. Agátin svět [online]. K+L NET [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.agatinsvet.cz/po-stopach-karla-iv/>
13. Pohádka O Janu Amosu Komenském: Lucie Seifertová. Knihcentrum [online]. KNIHCENTRUM.CZ, 2020 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.knihcentrum.cz/pohadka-o-janu-amosu-komenskem>
14. Po stopách baroka v Čechách: 1648-1740: Martin Bedřich. KOSMAS [online]. [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/237600/po-stopach-baroka-v-cechach/>
15. Slohovník aneb Praha má styl: Eva Chupíková. Albatrosmedia [online]. Albatros Media, 2020 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/37848028/slohovnik-aneb-praha-ma-styl/>
16. Tajemství Libosadu: Petr Hudec. Databazeknih.cz [online]. 2020 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/tajemstvi-libosadu-413409>
17. Tajemství rudolfínské Prahy: Jiří Martínek, RNDr. Albatrosmedia [online]. Albatros Media, 2020 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/35650428/tajemstvi-rudolfinske-prahy/>

18. Tajemná Praha: Lucie Seifertová. KNIHCENTRUM [online]. KNIHCENTRUM.CZ s.r.o., 2020 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.knihcentrum.cz/tajemna-praha>
19. Třicetiletá válka: Klára Andresová. Knihy Dobrovský [online]. DOBROVSKÝ, 2020 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovsky.cz/kniha/tricetileta-valka-105028693>
20. Van Goghova hvězdná noc: Michael Bird. Knihy Dobrovský [online]. DOBROVSKÝ, 2020 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: https://www.knihydobrovsky.cz/kniha/van-goghova-hvezdna-noc-38492170?gclid=EA1aIQobChMI1qaVvv3q5wIVhbTtCh0z6wLJEAYASAAEgJkj_D_BwE

8 Seznam příloh

PŘÍLOHA Č. 1 Didaktická pomůcka do hodiny výtvarné výchovy pro 2. stupeň – Dějiny výtvarného umění od rotundy po bleskosvod

PŘÍLOHA Č. 2 Výsledky dotazník

9 Příloha č. 1 Didaktická pomůcka do hodiny výtvarné výchovy pro 2. stupeň – Dějiny výtvarného umění od rotundy po bleskosvod

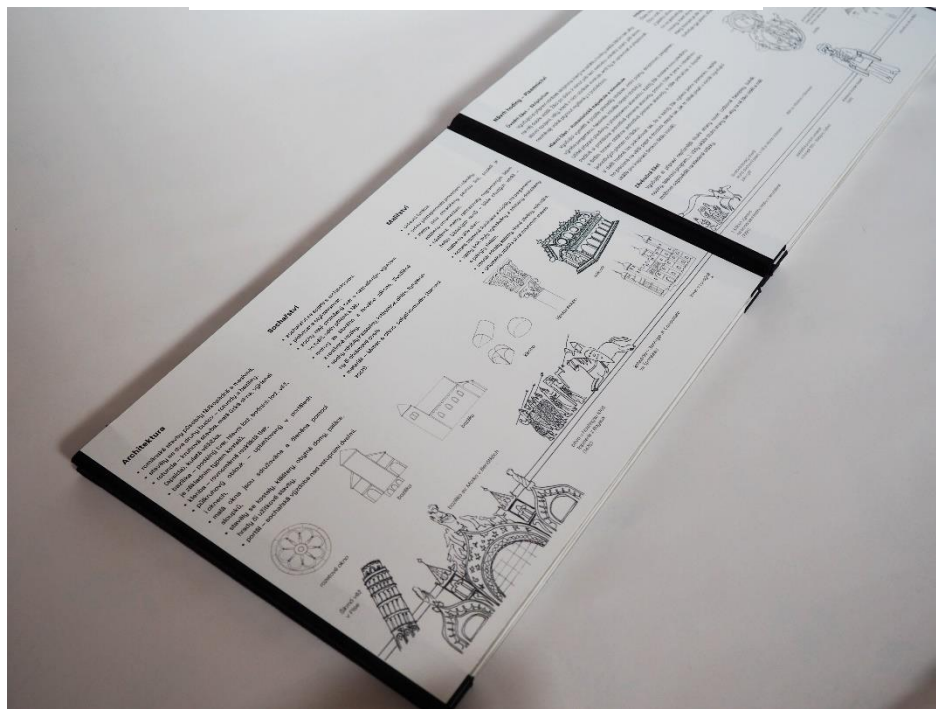
Titulní strana

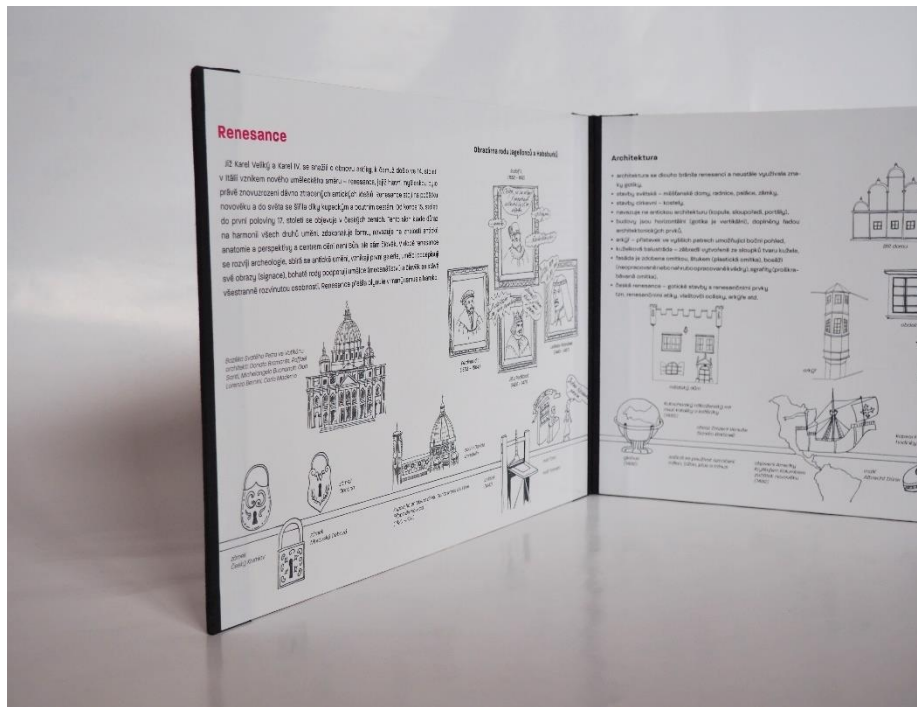
Titulní strana

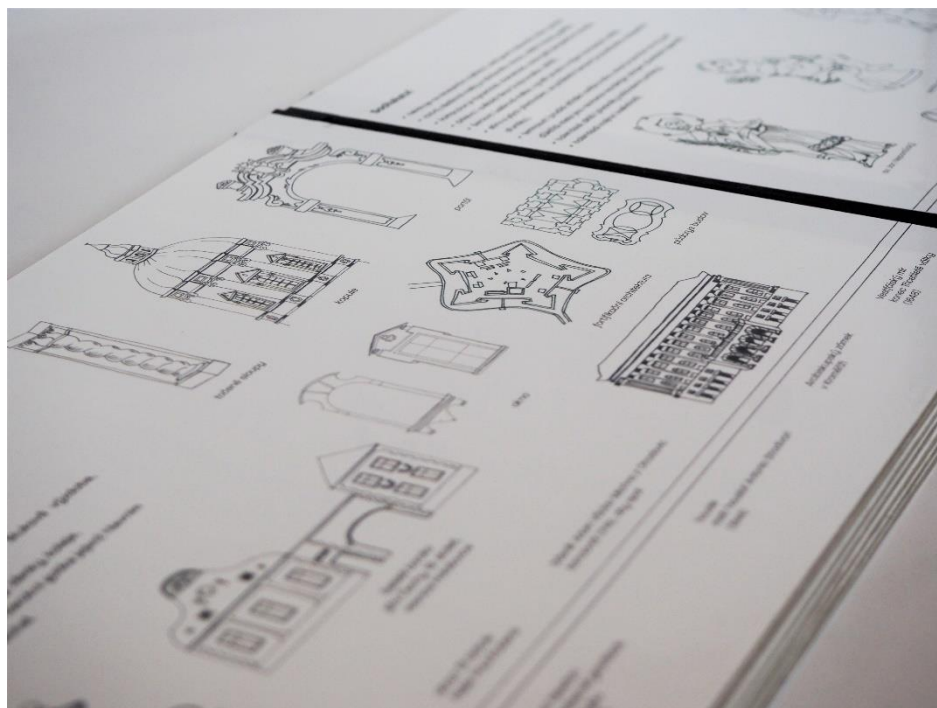
Ukázka jednotlivých stran - renesance

Ukázka jednotlivých stran – románský sloh

Ukázka jednotlivých stran - renesance

Ukázka jednotlivých stran - baroko

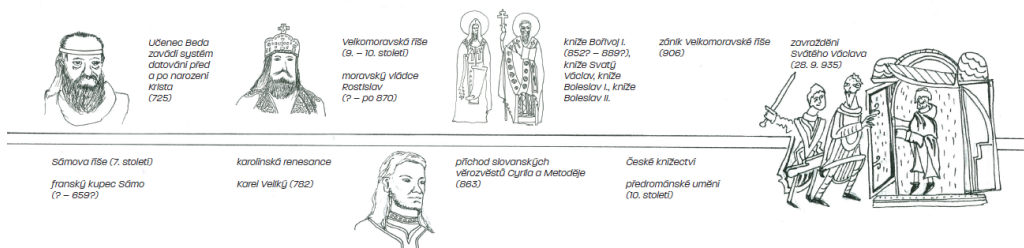
Dějiny výtvarného umění

od rotundy po bleskosvod

Titulní strana

Milí uživatelé,
 nyní držíte v rukou leporelo, které zobrazuje vybrané zajímavé momenty nejen z dějin umění. Leporelo se skládá ze tří částí. První část je obsáhlá, pojednává o samotném slohu z hlediska uměleckého i historického. Tyto informace jsou primárně určeny žákům. Druhá část je pro učitele. U každého ze slohů, jsou návrhy hodin, které rozvíjí některé ze zajímavých témat. Třetí část je společná. Na konci každého slohu je postavena knihovna s doporučenou populárně naučnou literaturou pro mládež, sloužící jako informační a inspirační zdroj. Nejen z této části, ale i z části první, mohou učitelé čerpat podněty pro témata do výuky výtvarné výchovy. Každý návrh hodiny je pečlivěji popsán v diplomové práci, v níž jsou uvedeny navazující aktivity, kterými lze hodinu doplnit či obměnit.

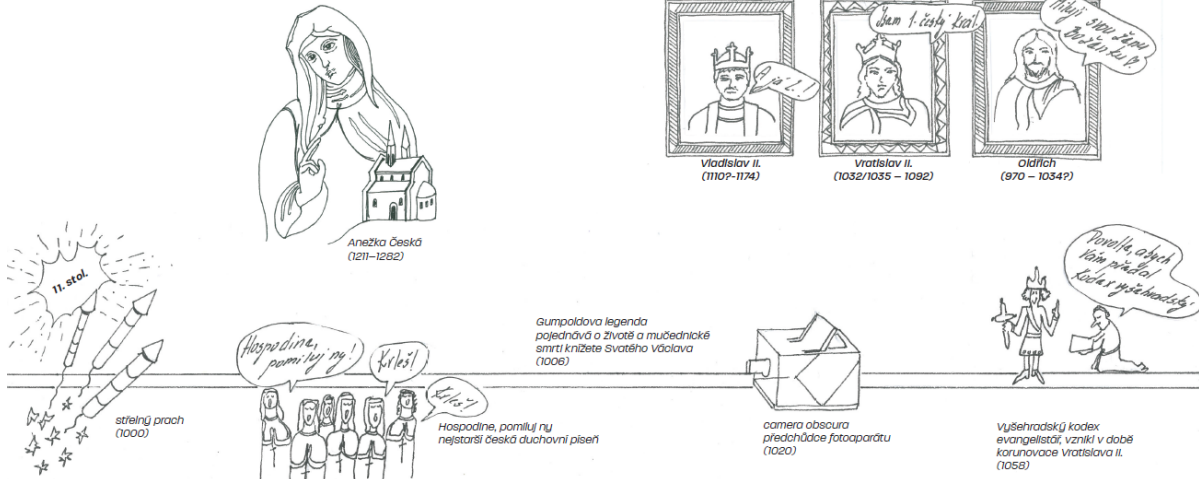
Přeji zajímavé a podnětné hodiny výtvarné výchovy.
 Kristýna

Úvodní strana

Románský sloh

Románský sloh se projevil v 11. a 12. století v západní Evropě. Jeho název je odvozen od Říma – Roma a označuje umění v zemích, kde se mluvilo románským jazykem (např. italština španělština, portugalská). Románské umění bylo rozšířeno po celé Evropě díky mnišským řádům. Kostely a kláštery se staly centrem vzdělanosti, ve svých zdech ukrývaly bible, liturgické texty, kancionály ale také texty o filozofii, historii a lékařství. Církev ovlivňovala také kulturní dění, umění však bylo nejen pod jejím vlivem, ale spadalo také pod moc císaře. Románské umění je pro nás anonymní, neznáme autory jednotlivých děl a staveb.

Obrazárna rodu Přemyslovců

Úvodní informace o slohu

Architektura

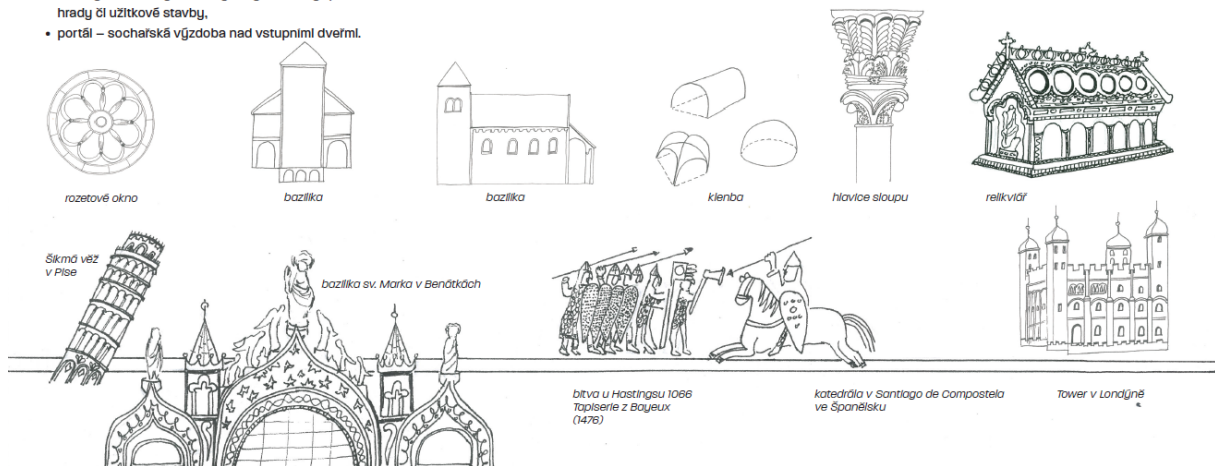
- románské stavby působily těžkopádně a masivně,
- stavěly se dva druhy budov – rotundy a baziliky,
- rotunda – kruhová stavba, malá úzká okna, výklenek (apsida), kulatá věžička,
- bazilika – podélný tvar, hlavní loď, bočních loď, věž, je základním typem kostelů,
- klenba – rovnoměrně rozkládá tlak,
- půlkruhový oblouk – uplatňovaný v portálech i oknech,
- malá okna jsou sdružována a členěna pomocí sloupků,
- stavěly se kostely, kláštery, obytné domy, paláce, hrady či užitkové stavby,
- portál – sochařská výzdoba nad vstupními dveřmi.

Sochařství

- sochařství se spjato s architekturou,
- plošnost a stylizovanost,
- sochy mají protažený tvar s naznačeným výrazem ve tváři, oděv přiléhá k tělu,
- motivy ze Starého a Nového zákona, živočišné a rostlinné motivy,
- sochy zdobily kazatelny, křtitelnice, oltáře, tympanony či chrámové dveře,
- materiály – kámen a dřevo, polychromování (barvení soch).

Malířství

- církevní funkce,
- církve předepisovala provedení i náměty,
- malby jsou ohraničeny pevnou linií, pozadí je zdobeno ornamentem,
- nástěnné malby nahrazovaly negramotným lidem četbu biblických textů – bible chudých vitráž – malba na skle okna,
- bohatě zdobené iluminace a iniciály na pergamentu,
- vazby knih byly vyřezávány a zdobeny drahokamy a pokryty zlatem,
- Interiér zdobily kalichy, tkané závěsy, relikviáře,
- sklomalba zdobila okna církevních staveb.

Charakteristické znaky slohu

Návrh hodiny – Písemnictví

Úvodní část – Skriptorium

Vyučující si připraví obrázek skriptoria, který na začátku hodiny ukáže žákům tak, aby na něj dobře viděli. Žáci po dobu 2 minut piší text metodou volného psaní, piší slova, slovní spojení, věty, které v nich obrázek evokuje, aniž by je upravovali a přepisovali, nechávají volně plynout myšlenky z podvědomí.

Hlavní část – Humanistická majuskule a minuskule

Vyučující vysvětlí a popíše předešlý obrázek, zmíni pojmy: skriptorium, pergamen, výroba pergamentu, faksimile, iniciála (doplní obrázky).

Učitel připraví předlohy s předepsanou abecedou. Každý žák dostane svou předlohu. Pečlivě si prohlédne jednotlivá písmena abecedy, pomoci tuše a pera s násadnou s širším hrotem obtáhne jednotlivá písmena abecedy a dále pokračuje v dopisování jednotlivých písmen do řádku.

V další hodině lze pokračovat tak, že si každý žák vybere jedno písmenko, napíše ho precizně na větší papír a dozdobí, stejně tak, jak to dělali písaři u iniciál (vyučující ukáže pro inspiraci širokou škálu iniciál).

Závěrečná část

Vyučující si připraví nejrůznější titulní strany novin (odborné časopisy, bulvár, noviny, televizní program...). Vždy ukáže titulní strany tak, aby na ně žáci viděli a měli možnost odpovédět na kladené otázky.

Otázky:

Čtete noviny nebo časopisy? Jaké?

Čtou vaši rodiče a prarodiče noviny nebo časopisy? Jaké?

Z jakého důvodu si noviny nebo časopisy kupujete a čtete?

Co na jednotlivých stránkách časopisů a novin vidíte?

(noviny, které donesl vyučující)

Který časopis je dle vás důvěryhodný, který ne? Uveďte důvody.

Ovlivňuje typ písma důvěryhodnost? Zdůvodněte svůj názor.

Iniciála

první výrazně odlišené písmeno slova, které se liší od ostatních svou velikostí, barvou nebo tvarem

Svatováclavský chradí druhá duchovní píseň, v níž je Václav zobrazen jako rytíř

dóm sv. Václava v Olomouci

1. křížová výprava na osvobození Božího hrobu v Jeruzalémě (1098)

zakládání prvních univerzit v Evropě 1100 – Bologna, Oxford

Kosmova kronika česká (1125)

rotunda sv. Jiří na Řípě

Návrh hodiny pro učitele

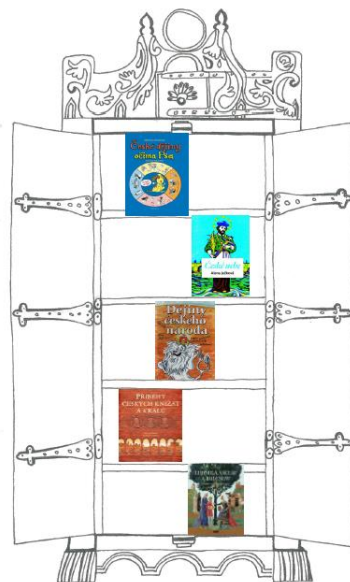
Velké myšlenky

- Před tisíci lety neuměl skoro nikdo číst. Jak si lidé předávali informace? Bylo těžké žít v takové době?
- Jakým způsobem si předáváme informace dnes?
- Dnes je předávání informací velmi jednoduché, nese to i nějaká rizika?
- Čtete rádi? Uveďte důvod. Co čtete nejvíc?
- Jaký by byl svět, kdyby nikdo neuměl číst?
- Co kdyby se nechodilo do školy a učili bychom se doma pomocí virtuálního světa? Líbilo by se vám to? Proč?

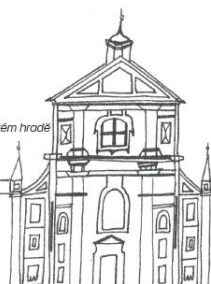

knížní malba

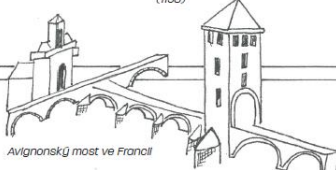
Jen velmi bohatí lidé si mohli dovolit koupit knihy, knihy byly převážně náboženské, objevovaly se i rytířské romány. Místo dnes využívaného papíru se psalo na pergamen, což je vyčištěná zvířecí kůže. Knihy vznikaly v klášterních skriptoriích.

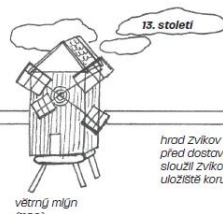
bazilika sv. Jiří na Pražském hradě

Juditin most první kamenný most v Čechách (1158)

Avignonský most ve Francii

13. století

hrad Křivoklát

hrad Zvíkov před dostavěním hradu Karištejn sloužil Zvíkov jako dočasné úložiště korunovačních klenotů

portál baziliky v Třebíči

Velké myšlenky, knihovna s doporučenou četbou

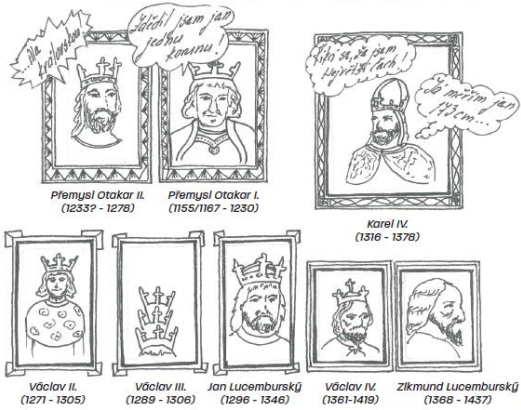
Gotika

Gotické umění, stejně jako románské, je těsně spjato s křesťanskou vírou a katolickou církví. Název gotika vytvořil renesanční umělec Giorgio Vasari jako posměšný název pro sloh hrubý a zmatený. Těto charakteristice je však gotika vzdálená. Lépe ji vystihuje elegantnost a detailní prapracovanost. Sloh se projevuje již v 10. století v oblasti okolo Paříže. Ve 13. století se rozšířil do dalších zemí Evropy, a to i do českých zemí, kam ho přinesl řád cisterciáků. V této době procházely naše země změnami hospodářskými, sociálními i etnickými. Zakládají se nová města a roste vzdělanost lidí.

Madona z Vevří

Obrazárna rodu Přemyslovců, Lucemburků, Jagellonců

Přemysl Otakar II. (1233? - 1278)

Přemysl Otakar I. (1155/1167 - 1230)

Karel IV. (1316 - 1378)

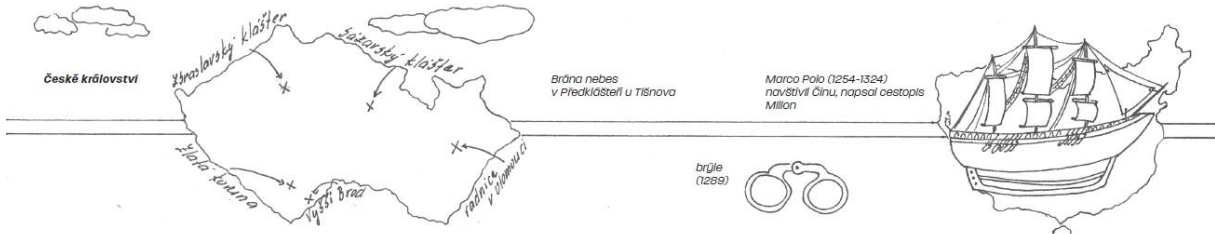
Václav II. (1271 - 1305)

Václav III. (1289 - 1306)

Jan Lucemburský (1296 - 1346)

Václav IV. (1361-1419)

Zikmund Lucemburský (1368 - 1437)

České království

Brána nebes v Předklášteří u Třešňova

Marco Polo (1254-1324) navštívil čínu, napsal cestopis Milion

brýle (1289)

Úvodní informace o slohu

Architektura

- kostely, kláštery, hrady, tvrze, městské paláce a domy, fortifikační neboli opevňovací stavby,
- lomený oblouk – základním stavebním prvkem, zmenšil tlak klenby a umožnil její zvýšení křížová,
- žebra – přenášela tlak do sloupů a pilířů a tím se ztenčilo zdílo,
- vnější opěrný systém – složený ze samostatných pilířů a oblouků vně stavby, zajišťoval vystavět architekturu do nevidaně výšky, stavby tryskaly směrem vzhůru, působily dojmem pohybu a zeštíhlení,
- řířály – štíhlé věžičky, zdobené krakovci a hruškovci, nahofe zakončeny kytkou,
- ozdobné štíty nad portály a okny.

Sochařství

- náboženská funkce, propagace křesťanství,
- motivy piet a madon (marlánský kult),
- monumentální skulptury – kamenné sochy spojené s architekturou, zdobící průčelí chrámů, v Interiéru – hlavice, konzoly, svorníky,
- komorní sochy – převážně dřevěné volně přenosné sochy,
- materiál – dřevo, slonovina, kámen,
- námět – svět rostlin a zvířat, alegorie Ctnostní a Neřestí, Starý a Nový zákon, ukřizování a zmrtvýchvstání Krista, Panna Marie s Ježíškem (madona), Panna Marie s mrtvým Kristem (pleta), apoštolové, evangelisté.

Maliřství

- propagace křesťanství,
- postupně se snaží zlidštit náboženské náměty, přiblížit je tak divákovi a působit na jeho emoce, snaha o realismus,
- druhy malby – fresky na stěnách paláců a hradů, malby na skle, knižní malba, desková malba na dřevu (většinou jsou to křídlové oltáře, ojediněle závěsné obrazy),
- jména jednotlivých umělců neznáme, nazýváme je podle oltářů, které vytvořili.

opěrný systém

portál

lomené okno

chřivc

Mistr Theodorik - jediný malíř, kterého známe jménem, avšak malířem Karla IV. vjmaloval kapli sv Křžena Karštejně.

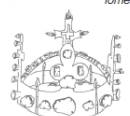
filozof a teolog Tomáš Akvinský (1225 - 1274)

14. století

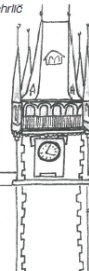
Poslanáí abatyše kunhuty

Velislava bible

Svatováclavská koruna (1348)

Karlova univerzita (1348)

Staroměstská radnice v Praze
Novoměstská radnice v Praze

Týnský chrám v Praze

Charakteristické znaky slohu

Návrh hodiny – Zavraždění Václava III. v Olomouci

Úvodní část – Pamětní deska

Vyučující ukáže žákům obrázek pamětní desky (je psána latinsky), která se nachází na tzv. Krvavé pavlači v Arcidiecézním muzeu v Olomouci, na níž byl dle pověsti zavražděn Václav III. Vyučující si před hodinou připraví sadu rozstříhaných kartiček s latinským textem a překladem do češtiny (množství sad závisí na počtu skupin). Úkolem žáků je sestavit text, který mají na rozstříhaných kartičkách tak, aby se dozvěděli, co bude náplní dnešní hodiny.

Hlavní část – Kdo je vrah?

Na pamětní desce jsou informace, kdo byl zabit, kým a kde. V průběhu staletí se ale pomoci nejrůznějších výzkumů a z historických spisů setkáváme i s dalšími jmény, která mohou se zavražděním Václava III. souviset. Stejně tak i místo, kde byl zavražděn, nemusí být pravdivé.

Žáci zůstanou ve skupinách, v nichž byli u první aktivity. Každá skupina dostane složku s policejními spisy. Úkolem žáků je prostudovat si tyto spisy a vybrat, kdo by mohl být údajným objednavatelem vraždy.

Obsah spisů: jméno, narození a úmrtí, kdo to byl, jaký měl motiv, dobové informace. Objednavatelé: Konrád Durynek z Botenštejna (z Mulhovu), Albrecht I. Habsburský, Vladislav Lokýtek, Jindřich Korutanský.

Místo činu také nebylo objasněno, historikové zmiňují tyto: Krvavá pavlač, místo, kde je dnešní Erbovní sál; šatna v přizemí; místo, kde se dnes pořádají krátkodobé výstavy. Vyjmenovaná místa ukážeme na obrázku.

Závěrečná část – Televizní reportáž na kanál Historie

Informace, které o této události máme, jsme získali díky kronikářům a dalším osobám, které v průběhu staletí informace zaznamenávaly. Dnes máme různé zdroje, které nám poskytují informace jak pravdivé, tak i nepravdivé, smyšlené. Žáci mají za úkol o zavraždění Václava III. informovat prostřednictvím krátké video reportáže. Žáci spolupracují ve stejné skupince. Každý dostane úryvek z různých zdrojů. Žák si svůj text přečte, a poté jej převede do své skupiny. Uvede také zdroj a usoudí, jestli je relevantní či nikoliv.

Hlavním úkolem této části je vytvořit krátkou reportáž pro televizní kanál zabývající se historickými událostmi. Žáci si rozdělí role (kameraman, režisér, reportér, host) a natočí na mobilní telefon reportáž.

Jednotlivé reportáže se pustí před celou třídou a reflektují. Vyučující během kladení otázek objasňuje a charakterizuje jednotlivé úryvky a zdroje, pravdivost zdrojů a jejich využívání v praxi (mediální výchova).

hustské město Tábor

tkaničky do bot (1320)

hrad Karlštejn
karel IV. postavil hrad, aby na něm uložil královský poklad, svaté relikvie a říšské korunovační klenoty

Gentský oltář
Jan a Hubert van Eyckovi (1432)

Během 2. světové války měl tento oltář zajímavý osud. Vyhledej si o něm více informací.

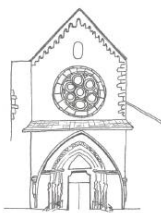
Stoletá válka mezi Anglií a Francií (1337)

I. humanisté
Dante, Petrarca, Boccaccio
humanismus je myšlenkový směr ve vědě a vzdělanosti

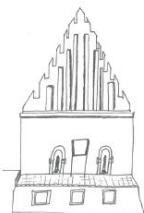
Návrh hodiny pro učitele

Velké myšlenky

- Z jakého textu či textů jste čerpali?
- Jak jste při práci postupovali?
- Jak se vám ve skupině pracovalo?
- Jste se svou prací spokojeni?
- Chtěli byste pracovat jako reportéři pro nějakou televizi?
- Může reportér či majitel médií informace ovlivňovat? Uveďte příklady.
- Co je to pravda? Kdo jí vytváří?
- Mluvíte vždy pravdu?
- Znáte termin milosrdná lež? Vysvětlete jej.

Porta coeli v Píseckých lázních

Staronová synagoga

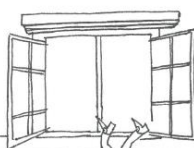

Prašná brána

epidemie moru řádí Evropou (1348)

upálení mistra Jana Husa na kancle v Kostnici (1415)

první pražská defenestrace po kázání Jana Želivského radní Nového Města vyhození z oken radnice – počátek husitské revoluce (1419)

socha krumlovské madony, obraz Brněnské madony, socha Sternberské madony

založena Jednota bratrská vzešla z husitských zůstků s admintutím nášli a církevních institucí, podporovala vzdělání (1457)

15. století

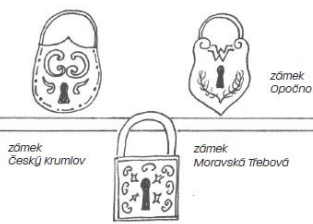
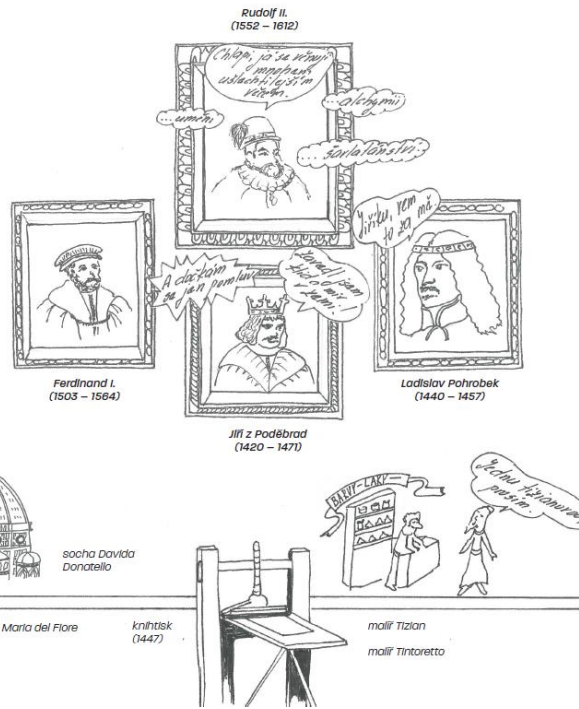
Velké myšlenky, knihovna s doporučenou četbou

Renesance

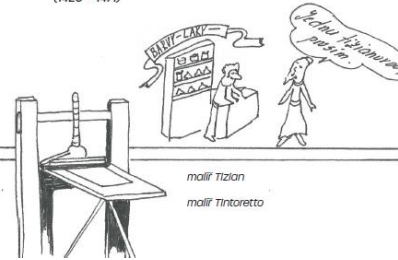
Obrazárna rodu Jagellonců a Habsburků

Již Karel Veliký a Karel IV. se snažili o obnovu antiky, k čemuž došlo ve 14. století v Itálii vznikem nového uměleckého směru – renesance, jejíž hlavní myšlenkou bylo právě znovuzrození dávno ztracených antických ideálů. Renesance stojí na počátku novověku a do světa se šířila díky kupeckým a poutním cestám. Od konce 15. století do první poloviny 17. století se objevuje v českých zemích. Tento sloh klade důraz na harmonii všech druhů umění, zdokonaluje formu, navazuje na znalosti antické anatomie a perspektivy a centrem dění není Bůh, ale sám člověk. V době renesance se rozvíjí archeologie, sbírá se antické umění, vznikají první galerie, umělci podepisují své obrazy (signace), bohaté rodiny podporují umělce (mecenášství) a člověk se stává všestranně rozvinutou osobností. Renesance přešla plynule v manýrismus a baroko.

Bazilika Svatého Petra ve Vatikánu
architekti: Donato Bramante, Raffael Santi, Michelangelo Buonarroti, Gian Lorenzo Bernini, Carlo Maderno

socha Davida Donatello

kupole florentského dómu Santa Maria del Fiore
Filippo Brunelleschi (1420-1434)

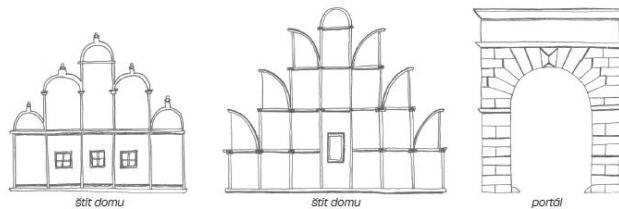
knihčisk (1447)

malíř Tizian
malíř Tintoretto

Úvodní informace o slohu

Architektura

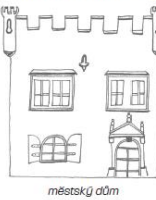
- architektura se dlouho bránila renesanci a neustále využívala znaky gotiky,
- stavby světské – měšťanské domy, radnice, paláce, zámky,
- stavby církevní – kostely,
- navazuje na antickou architekturu (kopule, sloupovádi, portály),
- budovy jsou horizontální (gotika je vertikální), doplněny řadou architektonických prvků,
- arkýř – přístavek ve vyšších patrech umožňující boční pohled,
- kuželková balustráda – zábradlí vytvořené ze sloupků tvaru kužele,
- fasáda je zdobena omítkou, štukem (plastická omítka), bosáží (neopracované nebo nahrubo opracované kvádry), sgrafity (proškraňovaná omítka),
- česká renesance – gotické stavby s renesančními prvky tzn. renesančními atky, viařtovací ocásky, arkýře atd.

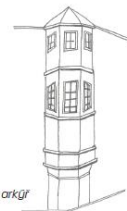
stít domu

stít domu

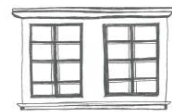
portál

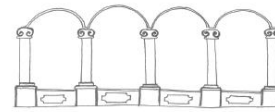
městský dům

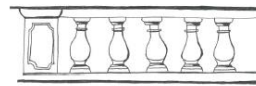
arkýř

obdelniková okna

loďie – zastřešený balkon

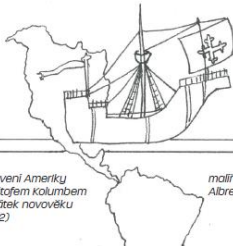

kuželková balustráda

globus (1492)

začíná se používat označení milion, trilion, plus a minus

objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem začátek novověku (1492)

malíř Albrecht Dürer

vrtulník (1501)

Vasco de Gama obeplul Afriku a vyjel se do Indie (1497 – 1524)

16. století

Charakteristické znaky slohu

Sochařství

- studium lidské anatomie, návaznost na antické vědomosti,
- realistické zobrazení lidského těla v přirozeném postoji,
- materiál – mramor, bronz, terakota (pálená hlína),
- druhy soch – volné sochy – podobizny, jezdecké pomníky; kašny,
- náměty – pleť (Panna Marie s mrtvým Kristem), David (odvážný pastýř, který ve válce mezi Filistéjci a Izraelci skollil pelistéjského obra Goliáše pomocí kamene a praku), Mojžíš (prorok, autor prvních pěti knih Bible), nevinňátka (malé děti, které nechal Herodes zavraždit v Betlémě, když se dozvěděl, že se narodil Kristus).

košna

obraz Zahrady pozemských rozkoší Hieronymus Bosch

Giuseppe Arcimboldo
knihovnik

manželský
(1520 – konce 16. století)

Malířství

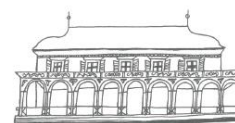
- Ideál krásy v dokonalé tělesné i duševně rozvinutém člověku,
- umělci studovali faunu, flóru i lidské tělo v přirozeném pohybu,
- realistické zobrazení psychiky, emoci a duševních stavů,
- k modelaci využívali světla a stínu, sfumato a šerosvit,
- díky zásluze Leonarda da Vinci se povýšila kresba na umění, do té doby sloužila jen jako příprava před malbou,
- druhy malby – nástěnná malba, desková malba, knižní malba, sklo malba, malba na plátno,
- techniky – sgrafitto, freska, olejomalba, enkaustika,
- náměty – náboženské téma, alegorie, portréty, historické a mytologické náměty,
- vznik soukromých sbírek,
- častou kompozicí je rovnostranný trojúhelník,
- v českých zemích se vyskytuje mnoho zahraničních umělců působících na dvoře Rudolfa II., např. Giuseppe Arcimboldo.

níka
výklenek ve zdi se sochou

sgraffitová psanicka

obraz Mona Lisa
Leonardo da Vinci
(1502 – 1506)

Bazilika svatého Petra ve vatikánu
(1505–1666)

bitva u Moháče proti Turkům
(1526)

Bible kralická
česká tisková bible vydaná
Jednotou bratrskou, přeložena
z původních jazyků

Letohrádek královny Anny

Charakteristické znaky slohu

Návrh hodiny – Doba Rudolfa II.

Úvodní část – Císařův pekař a pekařův císař

Rudolf II. se ve svém životě věnoval sběratelství a mecenášství. Svě sbírky shromažďoval v tzv. kunstkomoře (komora umění) na Pražském hradě. Ve sbírkách měl kromě uměleckých děl také knihy, vycpaná zvířata, nerosty, nástroje atd. Měl také kabinet kuriozit (sbírka neobyčejných výtvarů člověka i přírody). Všechny tyto informace můžeme vidět v pohádce Císařův pekař a pekařův císař. Pusťte si například ukázkou, kde Rudolf II. chodí okolo několika obrazů, na nichž je zobrazena Mona Lisa od renesančního umělce Leonarda da Vinci. Takovýmto obrazům se říká kopie či padělky. Jaký je mezi těmito výrazy rozdíl? Je důležité vědět, zdali je to kopie či originál? Co oceňujeme na originále slavných děl?

Hlavní část – Grafické ztvárnění vlastního města

Součástí Rudolfovy sbírky byly také grafické listy. Jednou z nejpovedenějších grafik je pohled na Prahu od slavného rytce Aegidiuse Sadelaera. Úkolem žáků je donést si fotografii města, v němž žijí a přenést ji do grafické podoby pomocí suché jehly. Grafika může zobrazovat část města, významnou stavbu, panorama, plán města z ptáčích perspektiv apod. a kromě reality si každý může dotvořit své město podle svých představ.

letohrádek Hvězda

tužka
(1565)

Claudio Monteverdi
tvůrce prvních italských oper

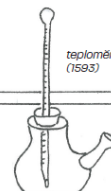

zámek Velké Losiny

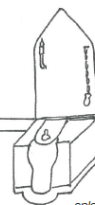
Bible kralická
česká tisková bible vydaná
Jednotou bratrskou, přeložena
z původních jazyků
(nikoliv z Latiny, 1579)

Rudolf II. je středním mecenášem umění a vědy
(o také astrologie, alchymie, černé magie),
kustkomora ukrývala nezájímavější věci,
renesance přechází v manžerismus (zobrazení
vnitřního subjektivního zážitku), předznamenává
baroko.

teploměr
(1593)

splachovací záchod
(1596)

Návrh hodiny pro učitele

Velké myšlenky

- Co je smysl života a co by se stalo, kdyby život smysl neměl?
- Máte vy smysl života?
- Má zvíře smysl života?
- Proč podle vás mnoho lidí smysl života neřeší?
- Proč lidé hledají smysl života?

filozof René Descartes
důraz na lidský rozum

socha Davida,
freska Stvoření světa v Sixtinské
kapli
Michelangelo Buonarroti

socha Davida
Donatello

17. století

Rudolfův majestát
dokument zaručující svobodu náboženství
v Českém království
(1609)

bitva na Bílé hoře
porážka stavovského povstání
(6. 11. 1620)

Třicetiletá válka
(1618 – 1648)

Velké myšlenky, knihovna s doporučenou četbou

Baroko

Baroko navazuje na pozdní manýřismus. Vzniklo v 16. století v Římě jako reakce na duchovně rozdělenou Evropu kvůli náboženské reformě a rozkolu v církvi, reagovalo na renesanci a na myšlenku humanistického racionalismu. Znovu se člověk obrací na Boha a upřednostňuje hluboké duševní prožitky. Baroko do českých zemí nastoupilo kvůli bitvě na Bílé hoře, rekatolizaci, emigraci protestantů a třicetileté válce na začátku 17. století a stále se oproti jiným zemím opožďovalo. Umění má ideové poslání, je dynamické až teatrální, využívá kontrastu světla a stínu. Vzniká jezuitský řád, který byl hlavním nástrojem protireformace. V období baroka se objevují významní humanističtí vědci a myslitelé jako byl Mikuláš Koperník, Galileo Galilei, Francis Bacon, Jan Ámos Komenský, René Descartes a mnoho dalších. Na barokní monumentálnost a patetičnost reaguje rokoko.

Obrazárna rodu Habsburků

Ferdinand III.
(1608 - 1657)

Ferdinand II.
(1578 - 1637)

Jan Ámos Komenský

Josef I.
(1640 - 1705)

Marie Terezie
(1717 - 1780)

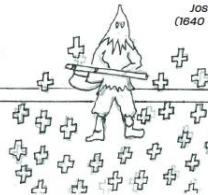

malíř Karel Škréta
rytec Václav Holiar
malíř Petr Brandl

Valdštejnský palác v Praze

malíř Rembrandt van Rijn

Obnovené zřízení zemské
zemské sněmy ztratily právo volby
českého krále, zaveden absolutismus,
povinné katolické náboženství, němčina
druhým úředním jazykem
(1627)

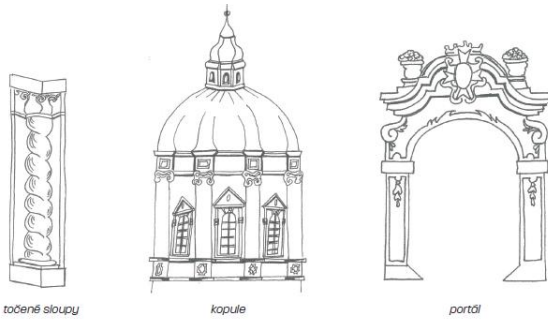
poprava 27 českých pánů
(vůdů stavovského povstání)
na staroměstském náměstí
(21. 6. 1621)

Jan Ámos Komenský
Labirint světa a ráj srdce
(1631)

Úvodní informace o slohu

Architektura

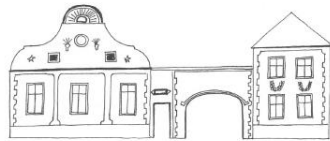
- mohutné prostory působící na emoce,
- složitý půdorys,
- rafinované přivádění světla do interiéru,
- chrám zakončen kopulí s lucernou, vnitřní stěna je zdobena freskou,
- materiál – mramor, zlato,
- symetrie – budova obytná a hospodářská vypadala stejně,
- důraz kladen na vnější dojem, a ne na funkčnost,
- urbanismus = objekt začleněn do prostředí,
- iluzionismus – perspektiva, optické klamy – štuková výzdoba, napodobení dřa – hýčh materiálů,
- církevní stavby, stávk se i paláce, domy, zámky, koleje,
- v českých zemích se objevuje tzv. barokní gotika Jejímž hlavním představitelem je Jan Santini Alchel.

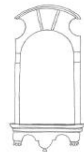
točené sloupky kapule portál

stít domu

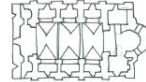
Seiské baroko
jižní Čechy, 18. století,
vesnice Holešovice

okna

fortifikační architektura

půdorys budov

obraz Tří Gráci
Peter Paul Rubens

báseň Adam Václav Michna z Otárodovic
kanceloni Chřic, aby spal

Archiebiskupský zámek
v Kroměříži

fyzik Isaac Newton
zákon všeobecné gravitace,
zákon pohybu
(1642 – 1727)

housle mistr houslař Antonio Stradivari
(1644)

Vestfálský mír
konec 170leté války
(1648)

Charakteristické znaky slohu

Sochařství

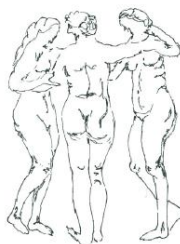
- navazuje na renesanční malířství, zachycení duševního stavu postav,
- rozvoj nástěnné malby a závesného obrazu, oltářní obrazy, grafika,
- kompozice je dynamická, dramatická, neobvyklá perspektivní zkratka,
- církevní i světské téma (krajnomalba, zátěši),
- šerosvit (valérová malba, vytváří prostor a objem kontrastem světla,
- stínu a jejich přechodem, za počáteční šerosvit je považováno renesanční sfumato),
- temnosvit (prudké střídání světla a stínu, obraz je ponořen do tmy, jen důležitá místa jsou osvětlena neznámým zdrojem působícím tajemně),
- holandské zátěši (předměty každodenní potřeby),
- holandská krajina (realistická).

sv. Jan Nepomucký

socha andělka

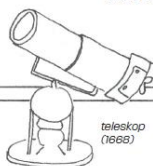

Tří Gráci
Peter Paul Rubens

Zrození Venuse
Sandro Boticelli

obraz Mlékařka
Jan Vermeer van Delft

teleskop
(1608)

hudební skladatel Johann Sebastian Bach
(1685 – 1750)

Rembrandt Harmenszoon van Rijn
(1606 – 1669)

Trojský zámek

Charakteristické znaky slohu

Návrh hodiny – Barokní obrazy

Úvodní část – Hra aktivít

Vyučující si připraví obraz, který rozstříhá na kousky a označí si čísla. Dále si připraví kartičky s pojmy na kreslení, vědomostní otázku, slovní popis. Každý žák si vytáhne kartičku a předvede ostatním spolužákům. Když ji spolužáci uhodnou, získají kartičku s částí obrázku. Hra trvá do té doby, dokud žáci nezískají všechny kartičky z rozstříhaného obrazu, který poté složí. Obraz vyberte tak, aby byl něčím zajímavý a s dostatkem postav. Bude se od něj odvíjet další aktivita. Např. Jan Brueghel st. Selská rvačka, kolem 1610.

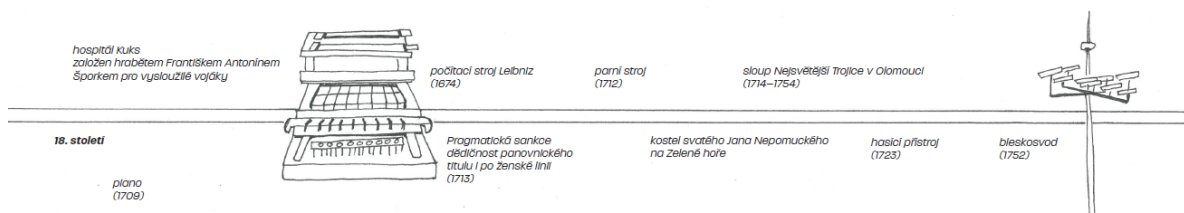
Hlavní část – Neverbální komunikace

Práce s obrazem nabízí mnoho otázek: Pečlivě popište obraz, co v něm vidíte? Co si jednotlivé postavy na obraze myslí? Jak se cítí? Jaké povolání jednotlivé postavy mají? Kde se obraz nejspíše odehrává? V jakém ročním období? Jak by se mohl obraz jmenovat? Co se mohlo odehrávat před touto scénou? Svá tvrzení zdůvodněte. Po společné interpretaci se budeme zabývat tématem neverbální komunikace. Tím, co všechno můžeme vyčíst z pohybu těla, pohledu očí, tónu hlasu a oblečení. Když se podíváme pozorně na obraz, vidíme pohozené karty, tyto věci k nám promlouvají pomocí symboliky tzv. skryté komunikace, kterou se zabývá ikonografie. K tomuto tématu můžete zapojit i symboliku barev.

Další aktivita je zaměřena na cvičení řeči těla. Vyučující si nachystá kartičky s náladami (např. strach, radost, zasněnost, ospalost, rozčilení, zlost...). Jednotliví žáci je předvedou formou pantomimy a ostatní budou náladu hádat. Poté se zaměříme na hlas. Vyučující si připraví další kartičky s náladami (např. zděšení, lenost, údiv...) a krátký text/větu, kterou musí žák přečíst danou náladou. Ostatní hádají, jakou náladu žák má.

Závěrečná část – Živý obraz

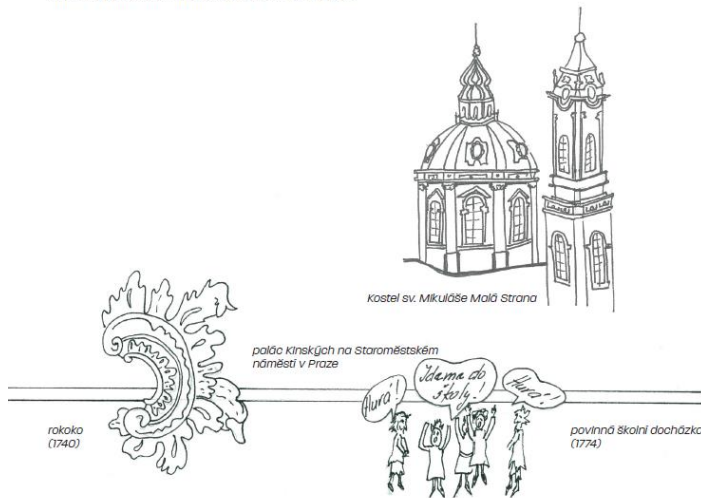
Vyučující odtajní název obrazu, jeho význam a autora. Poté se žáci rozdělí do skupin, rozdělí si postavy z obrazu a vytvoří živý obraz. Živý obraz je statické zobrazení vybraného obrazu tvořeného žáky. Tato aktivita nabízí různé varianty např. vytvoření příběhu před a po obraze, vytvoření zvukové stopy obrazu. Žáci si napíší zvukový scénář, co kdo bude říkat (stačí zvuky). Zvuk lze nahrát na tablet a poté pustit.

Návrh hodiny pro učitele

Velké myšlenky

- Představte si, že jste kurátorem nové galerie a máte nakoupit nová umělecká díla
- Co to je umělecké dílo?
- Dostanete autentický kus zmuchlaného papíru, na němž je jednoduchý náčrtek autoportrétu Rembrandta. Slavný malíř papír ve vzteku vyhodil, ale někdo ho vzal a uschoval. Nyní se papír našel. Je to umělecké dílo?
- Je vytisknutý obrázek Dvorní dámy od Velasqueze umělecké dílo?
- Řekněme však, že vytisknutý obraz Dvorní dámy není umělecké dílo. Někdo ten obrázek vezme a převede do kubistických tvarů (směr 1. poloviny 20. století). Můžeme poté říci, že je to umělecké dílo?
- Jsme na návštěvě obrazárny v zámku v Kroměříži, kamarádka ti řekne, že samotná budova zámku je umělecké dílo. Je to možné?

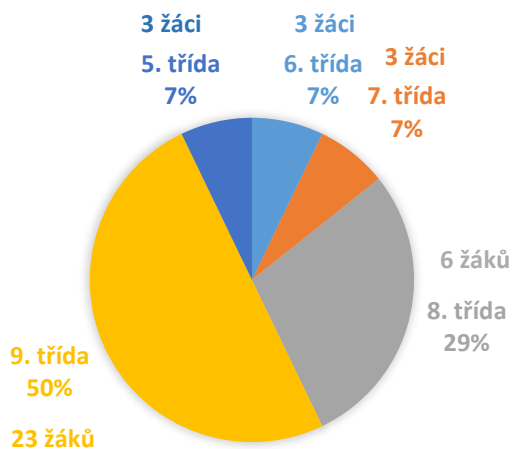

Dějiny výtvarného umění od rotundy po bleskosvod
 Text, ilustrace, grafický návrh Kristýna Ševčíková, 2020
 Grafická úprava Robin Michenka
 Korekce Zdeněk Šumšal, Magdaléna Lněničková
 Odborná konzultace Monika Dokoupilová
 Olomouc

Velké myšlenky, knihovna s doporučenou četbou

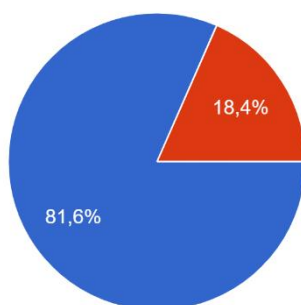
10 Příloha č. 2 Výsledky dotazníku

Třída:

Máš rád/a výtvarnou výchovu?

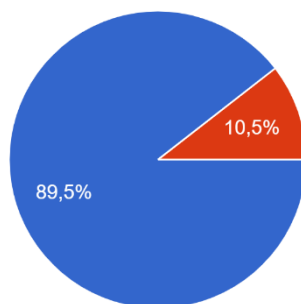
38 odpovědí

● Ano
● Ne

Líbí se mi leporelo:

38 odpovědí

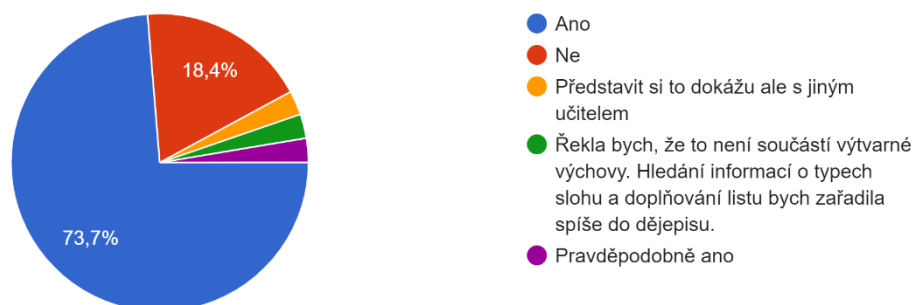

● Ano
● Ne

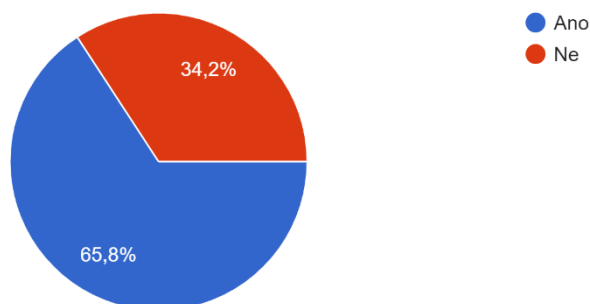
Uved' důvod, PROČ se ti líbí/nelíbí:

- *Líbí se mi grafické zpracování.*
- *Příjemné na oko, zkrátka, vypadá hezky.*
- *Líbí se mi, že jsou ke každému slohu napsány charakteristické rysy.*
- *Prostě se mi nelíbí.*
- *Je tam spousta informací, jak má být*
- *Líbí se mi titulní strana.*
- *Je to podrobné (jiní to mohou brát jako nevýhodu...).*
- *Je to velice přehledné.*
- *Líbí se mi to moc. Velice přehledné a krásně zpracované.*
- *Přijde mi velmi přehledné, hezky výtvarně zpracované. Moc se mi líbí ta časová linka. Taky se mi líbí ta jednoduchost, že to není nějak přeplácené.*
- *Úvodní zmínka o tom, jak pracovat s leporelem.*
- *Hodně se mi líbí kolik je tam informací i hodne témat (jako architektura nebo sochařství), ale přitom je vše napsané jak nejprostěji to jde, jen v krátkých větách nebo odrazkách, Potom se mi hodně líbí ty obrázky a příklady kdy se s daným slohem můžeme setkat, Jen bych nějak zvětšila nebo zvýraznila o jakém slohu se zrovna píše, protože když jsem si leporelo jenom tak projížděla, tak jsem ho musela více hledat, jak byl menší.*
- *Líbí se mi, protože je to přehledné a krásně.*
- *Opravdu se mi líbí ilustrace a struktura celého leporela.*
- *Zajímá mě historie.*
- *Vypadá to dobře.*
- *Líbí se mi protože to není jen o učení, ale je to i v zábavné formě.*
- *Je to v zábavné formě a není to jen o učení.*
- *Je to pěkně zpracované.*
- *Leporelo je velmi pěkně zpracované.*
- *Líbí se mi zpracování.*
- *Jsou tam hezké obrázky, pěkně popsání a vysvětlené.*
- *Zajímavé informace.*
- *Otázky k zamyšlení.*
- *Je to stručné, pěkně zpracované se všemi podstatnými věcmi.*
- *Pro jeho přehlednost, jednoduchost, pěknou grafiku.*
- *Líbí se mi, že tam nejsou žádné zbytečné věci. Máš to moc pěkný.*
- *Líbí se mi, protože obsahuje mnoho obrázků.*
- *Je to zajímavé umění.*
- *Je to hezký popsání a udělané.*
- *Zajímavá vizualizace.*
- *Nemám to rada, je to nudný.*
- *Líbí se mi protože, ani nevím zaujalo mě to a zalíbilo se mi to.*

Umiš si představit, že bys v hodině výtvarné výchovy s leporelem pracoval/a? Vytvořili byste skupinky, do kterých by učitel rozdál leporela a vy byste hledali informace a doplňovali pracovní list.
38 odpovědí

Vzal/a by sis leporelo během přestávky a prohlížel si ho?
38 odpovědí

Uveď důvod, PROČ ano/ne.

- *Zaujalo by mě téma.*
- *Protože bych si to četla pořád dokola :D*
- *Zase kvůli grafickému zpracování, a navíc je to zajímavé.*
- *By mě zajímalo. co to sakra je.*
- *Kdyby to byla přestávka před dějepisem (nebo v jiném předmětu kde bychom to probírali) a měla bych být zkoušená na toto téma nebo bychom psali na toto téma test, tak bych si ho rozhodně prohlédla, jsou v něm zajímavé informace, které bych nemusela normálně vědět.*
- *Protože se mi nelíbí.*
- *Asi by nebyl čas, pořád přecházíme a pokud by to bylo leporelo z nějaké třídy ve které jsme právě byli, musel bych jej vrátit.*
- *Ve třídě s ostatními by to nešlo nebyl by na to klid.*
- *Je zajímavé.*
- *O přestávce by na to nebyl čas.*
- *Protože se mi to líbí a výtvarná výchova mě zajímá.*

- *Protože mi přijde kreativně a srozumitelně provedené. A hned jak jsem to uviděla, měla jsem chuť to začít vybarvovat.*
- *Chtěl bych si sníst svačinu.*
- *Je to vše napsané jen v bodech, takže na to stačí jen chvilinku volného času, nemusím se do toho nějak začítat nebo tak.*
- *Protože se chci dozvědět více informací. A rozvíjet svoje dovednosti.*
- *Jelikož mě dějiny zajímají, určitě bych si leporelo přečetla jen tak pro zajímavost. Je opravdu pěkně zpracované a srozumitelné.*
- *Chtěla bych se něco nového dozvědět.*
- *Zaujalo mě to.*
- *Zajímá mě to.*
- *Leporelo se mi líbí, je zajímavé.*
- *Protože se mi líbí ten nápad.*
- *Zajímavé, hravé, interaktivní.*
- *Chtěla bych se učit takovouhle zábavnou formou.*
- *Chci si odpočinout.*
- *Ráda se dozvídám nové věci.*
- *Ráda bych si podrobněji prohlédla obrázky a přečetla texty.*
- *O přestávce nic nestíhám.*
- *Svačina.*
- *Chtěla bych být s klukem a ta první my rádi něco děláme ve skupinkách baví nás to 😊*
- *Čerpání pozitivní energie.*
- *Nelíbí se mi to, je to nudny.*
- *Zaujalo mě to a o přestávkách nemám co dělat.*

Zde napiš komentář či poznámku, zdali tě nějaká napadla.

- *Líbí se mi, že tohle někdo vytvořil a dal vědět, že je možné se tyto témata dozvědět i v něčem jiném, než dlouhatánských, zbytečně popisovaných knihách.*
- *Moooc pěkný dokazník ♡.*
- *Děkuji za váš dotazník moc se mi líbil.*
- *Krásná práce :)*
- *Opravdu se mi líbí zpracování leporela, vypadá zajímavě a určitě by se s ním dobře pracovalo, dobrá práce!*
- *Trošku bych ještě propracovala nadpisy a J. A. Komenský je děsivý.*

11 Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Kristýna Ševčíková
Katedra nebo ústav:	Katedra výtvarné výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Monika Dokoupilová
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Didaktická pomůcka ve výtvarné výchově (Didaktické leporelo pro využití ve výuce výtvarné výchovy pro žáky na ZŠ)
Název v angličtině:	Didactic aid in art education (Didactic folder for use in art education for primary school pupils)
Anotace práce:	Diplomová práce se věnuje didaktické pomůcce určené do hodiny výtvarné výchovy na základní škole. Teoretická část je zaměřena na didaktické prostředky využívané na druhém stupni a na aktivizační metody a metody rozvíjející tvořivost u žáků v hodinách výtvarné výchovy. V rámci praktické části je vyrobena didaktická pomůcka – leporelo, které obsahuje poznatky o slozích doplněné ilustracemi a návrhy hodin pro učitele.
Klíčová slova:	Baroko, didaktické pomůcky, gotika, metody, leporelo, renesance, románský sloh.
Anotace v angličtině:	The diploma thesis is devoted to a didactic aid intended for teaching art at primary school. The theoretical part is focused on didactic tools used in the second stage and on activation methods and methods developing creativity in students of art education. In the practical part, a didactic aid is created - a folder that contains knowledge of styles supplemented by illustrations and suggestions for lessons for teachers.
Klíčová slova v angličtině:	Baroque, didactic aids, Gothic, methods, folder, Renaissance, Romanesque style.
Přílohy vázané v práci:	CD Příloha č. 1. Didaktická pomůcka do hodiny výtvarné výchovy pro 2. stupeň – Dějiny výtvarného umění od rotundy po bleskosvod Příloha č. 2. Výsledky dotazníku
Rozsah práce:	78
Jazyk práce:	český

